

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU
ANABİLİM DALI

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA SÜRELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EKREM ÇETİNTÜRK

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU

T 94 735

ANKARA-2000

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU
ANABİLİM DALI

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA SÜRELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Zeli Kızıroğlu
Doc. Dr. Metin Kızıroğlu
Y. Doc. Dr. Uğur Eriş

H. Kızıroğlu
M. Kızıroğlu
U. Eriş

Tez Sınavı Tarihi 23.11.2009

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	V
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KONU HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1- SÜRE KAVRAMI.....	7
2- SÜRELERİN AMACI.....	11
3- ZAMANAŞIMI SÜRELERİ VE ŞİKAYET SÜRESİ.....	15
A- Genel Olarak.....	15
B- Zamanaşımı Süreleri.....	15
C- Şikâyet Süresi.....	19
4- İŞLEMİN SÜRESİNDE YAPILDIĞININ İSPATI.....	26
A- Genel Olarak.....	26
B- Şüphe Durumunda Sürenin İspatı.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRELERİN ÇEŞİTLERİ

1- GENEL OLARAK.....	31
2- İŞLEMİN YAPILMASI BAKIMINDAN SÜRELER.....	31
A- Genel Olarak.....	31
B- Düşürücü Süreler.....	34
C- Koruyucu Süreler.....	37

D- Düzenleyici Süreler.....	40
3- TAYİN EDEN BAKIMINDAN SÜRELER.....	42
A- Genel Olarak	42
B- Kanuni Süreler.....	42
a- Genel Olarak.....	42
b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Kanuni Süreler.....	44
C- Takdiri Süreler.....	57
a- Genel Olarak.....	57
b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Takdiri Süreler.....	59
4- HİTAP ETTİKLERİ KİŞİLER YÖNÜNDEN SÜRELER.....	62
A- Genel Olarak.....	62
B- Hakime Hitap Eden Süreler	62
a- Genel Olarak.....	62
b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Hakime Hitap Eden Süreler.....	63
C- Davaya Taraf Olanlara Hitap Eden Süreler.....	66
a- Genel Olarak.....	66
b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Davaya Taraf Olanlara Hitap Eden Süreler.....	67
D- Davayla İlgili Üçüncü Kişilere Hitap Eden Süreler.....	70
a- Genel Olarak.....	70
b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Davayla İlgili Üçüncü Kişilere Hitap Eden Süreler.....	71
5- DEVAM ETTİKLERİ MÜDDET BAKIMINDAN SÜRELER.....	72
A- Genel Olarak.....	72
B- Kat'i Süreler.....	73
a- Mutlak Surette Kat'i Süreler.....	73
aa- Saat olarak gösterilen süreler.....	73
bb- Gün olarak gösterilen süreler.....	73
cc- Hafta olarak gösterilen süreler.....	74
dd- Ay olarak gösterilen süreler.....	74
ee- Yıl olarak gösterilen süreler.....	74
b- Nisbi Surette Kat'i Süreler.....	74

aa- Asgari surette tespit edilmiş süreler.....	74
bb- Azami surette tespit edilmiş süreler.....	75
C- Nisbi Süreler.....	75
a- Genel Olarak.....	75
b- Belirli Bir Usul Safhasına Kadar Yapılabilenler.....	76
aa- Kamu davası açılmadan önce yapılabilenler.....	76
bb- İddianame okunmadan önce yapılabilenler.....	76
cc- Soruşturma açılmadan önce yapılabilenler.....	77
dd- Duruşmadan önce yapılabilenler.....	78
ee- Delillerin ileri sürülmesi sona ermeden önce yapılabilenler...	79
ff- Muhakemenin bittiği bildirilinceye kadar yapılabilenler.....	79
gg- Hükmün tefhimine kadar yapılabilenler.....	79
c- Belirli Bir Usul Safhasından Sonra Yapılabilenler.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRELERİN HESAPLANMASI

1- GENEL OLARAK.....	81
2- SÜRELERİN BAŞLANGICI.....	81
3- SÜRELERİN SONA ERMESİ.....	84
4- SÜRELERİN UZAMA HALLERİ.....	87
A- Sürenin Son Gününün Tatile Rastlaması Sebebiyle Uzama.....	87
B- Uzaklık Sebebiyle Uzama.....	89
C- Adli Tatil Sebebiyle Uzama.....	90
D- Doğal Afetler Sebebiyle Uzama.....	92
E- Uyuşmazlık Mahkemesine Başvurulması Halinde Uzama.....	93
5- SÜREYE UYMA.....	93

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİ HALE GETİRME

1- ESKİ HALE GETİRME HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	98
A- Eski Hale Getirme Kavramı ve Eski Hale Getirmenin Uygulama Alanı.....	98
B- Eski Hale Getirmenin Hukuki Niteliği.....	102
2- ESKİ HALE GETİRME SEBEPLERİ.....	109
A- Genel Olarak.....	109
B- Bir Süreye Uymamak.....	110
C- Bir Tebliğden Haberdar Olmamak.....	117
D- Duruşmada Bulunmamak.....	120
3- ESKİ HALE GETİRME TALEBİ.....	122
A- Talepte Bulunulması ve Süresi.....	122
B- Eski Hale Getirme Talebinde Bulunabilecek Kişiler.....	125
C- İspat Külfeti ve Kaçırılan İşlemin Yapılması.....	128
D- Eski Hâle Getirme Talebinin Etkisi.....	133
4- ESKİ HALE GETİRME İNCELEMESİNİN YAPILMASI.....	134
A- İncelemeyi Yapacak Mercî.....	134
B- Karar.....	136
C- Eski Hale Getirme Kararının Etkisi.....	137
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA.....	145
ÖZET.....	152
ABSTRACT.....	153

KISALTMALAR

ACMUK : Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

ATM : Alman Temyiz Mahkemesi

ATMK : Alman Temyiz Mahkemesi Kararı

bkz. : Bakınız

CB. : Ceza Bölümü

CD. : Ceza Dairesi

CMUK : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

çev. : Çeviren

dn. : Dipnot

HB. : Hukuk Bölümü

HUMK : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

İçBK : İctihadı Birleştirme Kararı

K. : Karar

krş. : Karşılaştırınız

md. : Madde

RG : Resmî Gazete

s. : Sayfa

ss. : Sayfalar

TCK : Türk Ceza Kanunu

vb. : Ve benzeri

Y. : Yargıtay

YCGK : Yargıtay Ceza Genel Kurulu

YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YİBK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu

YKD : Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

İnsan hayatını çok yönlü ve etkin bir şekilde etkileyen zaman soyut bir kavram olmasına rağmen hukukun bütün alanlarında yoğun bir şekilde etkisini gösterir. Zamanın geçmesiyle, zamana bağlanan hukuki sonuçlar ortaya çıkacağından, zamanın geçmesi aynı zamanda bir hukuki olaydır. Süre ise, soyut bir kavram olan zamanın somut bir kesimini ifade eder ve süreler kesin olarak sınırlandırılmış ve önceden belirlenebilir zaman dilimleridir¹.

Hukukun doğduğu günden günümüze kadar geçirdiği evrim incelendiği vakit, hemen her dönemde hukuk kurumunun bir takım süreleri içinde barındırdığı görülecektir². Günümüz modern hukuk sistemlerinde de, gerek maddi gerek muhakeme hukuku alanında, düzenledikleri ilişkilerin özelliklerine göre bir takım süreler mevcuttur. Bizim mevzuatımızda da çok değişik alanlarda düzenlemeler yapan bir çok süre vardır. Kanun koyucu gerek kişilerle ilgili hakların kullanılmasını, gerek kamu kurumlarına düşen görevlerin yerine getirilmesini, toplumsal ilişkilerin düzeni bakımından, belirli sürelerle bağlamıştır. Kamusal makamlar veya kişiler bu süre sınırlamalarına

¹ Çağan, s. 1.

² "Roma hukuku maznun için tespit edilmiş bulunan kat'i mehilleri kabul etmişti. Bu mehilleri hakim tespit etmekte ve riayet edilmediği takdirde hakkın kaybolmasını tevlit eylemekteydi. Aynı mahiyette olmak üzere delillerin de muayyen bir müddet içinde ikame edilmesi hususunda kat'i mehil tespit edile bilmekteydi. Bunun yanında, davanın muayyen bir müddet içinde bitirilmesi gerektiğini de gösteren kat'i mahiyette mehiller vardı" (Önder, Mehiller, s.569).

uymadıkları takdirde yine kanun tarafından öngörölmüş değişik müeyyidelerle karşılaşacaklardır³.

Muhakeme hukuku⁴, düzenlediği alan itibarıyla bir çok değişik süreyi içinde barındırır. Muhakeme usulünü düzenleyen kanunlarda yapılan bir araştırma sonucunda, ileride ayrıntılı olarak göröleceği gibi pek çok maddesinde, değişik amaçlarla konulmuş, nitelik itibarıyla birbirlerinden farklı

³ “Özel hukuk, kamu hukuku ve şekli hukuk kuralları, bu zaman sınırlarını düzenledikleri hukuki ilişkilerde çeşitli hukuki sonuçların doğmasını sağlayacak biçimde kullanılır. Kişiler de haklarının hangi sürelerle sınırlandırıldığını bilirse bunları kullanabilirler. Kanun koyucunun belirlediği sürelere uyulmaması durumunda çoğu kez hukuki ilişkinin taraflarını bazı yaptırımlar bekler” (Çağan, s. 4).

⁴ “Muhakeme, hukuki bir uyumsuzluğın yargısal çözümüne katılan organlar ve sşjeler tarafından yapılan işlemlerin tümüdür. Muhakeme hukuku ise muhakemeyi oluşturan işlemleri düzenleyen hukuk normlarının bütünüdür.

Muhakeme, bağlı olduğu ve gerçekleşmesine hizmet ettiği maddi hukuk dallarına göre türlere ayrılabilen genel bir kavramdır. Böylece medeni muhakemeden, ceza muhakemesinden, idari muhakemeden, anayasa muhakemesinden ve disiplin muhakemesinden söz edilebileceği gibi, bu ayrıma paralel olarak medeni muhakeme hukukundan, ceza muhakemesi hukukundan, idari muhakeme hukukundan ve disiplin muhakemesi hukukundan söz etmek de mümkündür. Ancak muhakeme özünde tektir. Zira temel ilkeleri bütün muhakeme türleri için geçerli olabilen bir muhakeme genel teorisi mevcuttur. Örneğin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda açıkca ifade edilen 'muhakemenin sür'at ve intizamı' ilkesinin (md. 77) ve 'tarafların muhakeme adabı dışına çıkmamaları' ilkesinin (md.78) bütün muhakemeler ve bu arada ceza muhakemesi yönünden de geçerli olduğundan şüphelenilemez” (Toroslu, s. 1).

ve aynı zamanda birbirlerinden değişik müeyyideleri olan sürelerle karşılaşılacaktır⁵.

Ceza muhakemesi hukukunun⁶ amacı, maddi gerçeğin araştırılıp bulunmasıdır⁷. Ancak bu yapılırken insanlık onuru, hukukun ve bu arada ceza muhakemesi hukukunun temel ilkeleri daima göz önünde bulundurulmalıdır⁸. Böylece, ceza muhakemesinde maddî gerçeklik araştırılırken, hem fertlerin hak ve hürriyetleri teminat altına alınmalı hem de

⁵ “Şekli hukuk kurallarında da süreler önemli bir yer tutarlar. Yargılamanın kısa bir süre içinde sonuçlanması ve düzenli bir biçimde yürütülmesi amacıyla yargılama işlemlerinin süre ile sınırlandırılması yargılama hukuku kollarında kabul edilmiştir. Medeni, ceza, idari vb. diğer yargılama hukuku alanlarında adalet işlerinin iyi işlemesi ve taraflara güvence sağlanması, bu süre sınırlamalarına uyulması ile mümkün olacaktır” (Çağan, s. 4).

⁶ “Ceza muhakemesi hukuku muhakemeyi, daha açık deyişle devlet organlarının ceza kanununun ihlal edilip edilmediğini, ihlal edene ne ceza verileceğini belirlemeye yönelik faaliyetlerinin türünü, biçimini ve zamanını düzenleyen normların bütününe oluşturduğu hukuk dalıdır. Böyle bir belirleme tanık, bilirkişi ve müdafî gibi kişilerin müdahalesini de gerektirdiğinden bunların faaliyetlerini düzenleyen ve bunlar tarafından gerçekleştirilen işlemlerin hukuki değerini belirleyen normlar da muhakeme hukukuna dahildir” (Toroslu, s. 2).

⁷ Öztürk/Erdem/Özbek, s.32; Yurtcan, Ceza Yargılaması, s.3.

⁸ Öztürk/Erdem/Özbek, s. 32; Yurtcan, Ceza Yargılaması, s. 3.

“Bir hukuk devleti hukuka bağlı olarak araştırma yapmak mecburiyetindedir. Devlet kendi koyduğu kurallarla bağlıdır. Bu nedenle, her ne pahasına olursa olsun maddî gerçek araştırılsın diyemez. Devlet sadece hukuka uygun metodları uygulayarak maddî gerçeği araştırabilir. Ceza muhakemesinin bugünkü gaye aşaması, insan haklarına saygılı bir şekilde maddî gerçeğin araştırılması olmalıdır” (Yenisey, Hazırlık Soruşturması, s. 31).

toplum düzeni korunmalıdır⁹. Kısaca ceza muhakemesinin amacı insan hakları ihlallerine yol açmadan hukukî sınırlar içinde kalarak, adli yolla maddî gerçeğin araştırılıp bulunması, adaletin gerçekleştirilmesi ve hukukî barışın sağlanmasıdır¹⁰.

Bu muhakeme süreci içinde bir takım süreler varolduğuna göre, bunlara uyulmasının önemi açıktır. Zamanında yapılmayan bir işlem, esas bakımından tamamen haklı olan bir ferdi veya kamusal makamı, sırf hakkının bağlı olduğu usul hükümlerindeki sürelere uymayışından dolayı haksız bir duruma düşürebilmektedir. Bundan dolayı denebilir ki bir ferdin veya kamusal makamın sahip olduğu haklardan yararlanabilmesi, bu hakların ne gibi sürelerle sınırlandırılmış olduğunu bilmesine bağlıdır. Bu sebeple hukuk mesleğiyle ve özellikle uygulamayla uğraşan herkes, bu süreleri doğru ve ayrıntılı bir biçimde bilmelidir.

CMUK'nda düzenlenmiş bulunan süreler bu kadar önemli olmasına rağmen, bu konunun bazı çalışmalar dışında yeterince ele alınmadığı, süreler adı altında toplanan eserlerde genellikle zamanaşımı süresinin ayrıntılı bir şekilde incelendiği, muhakeme hukukundaki sürelere ise sadece maddelerine atıf yapılarak yetinildiği düşüncesindeyiz. Bu sebeple biz bu çalışmamızda ceza muhakemesi sürelerini mümkün olduğu kadar ayrıntılı bir şekilde incelemeye çalışacağız.

⁹ Kunter/Yenisey, s. 25.

¹⁰ Öztürk/Erdem/Özbek, s. 32.

Eski hale getirme kurumu ise, kusursuz bir şekilde süreyi kaçıran kişinin, kusursuz olmasına rağmen bir hak kaybına uğramaması için öngörülmüş bir kanunî yoldur. Bu sebeple sürelerin önemine ilişkin söylediğimiz her şey doğal olarak eski hale getirme için de geçerli olacaktır. Çünkü bu kurum sayesinde kişi, sürenin kaçırılmasından dolayı kaybettiği haklarına, kusursuz olmasından dolayı tekrar kavuşmaktadır.

Bu çalışma dört bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde teorik bir çalışma ile süreler hakkında genel bilgiler verilecektir. Bu amaçla süre kavramı ve içeriği araştırılacak ve ceza muhakemesi sürelerinin uygulama alanı tespit edilmeye çalışılacaktır.

İkinci bölümde süre çeşitleri ele alınacak ve bunlara uyulmaması durumunda karşılaşılabilecek müeyyidelere yer verilecektir. Yine bu bölümde CMUK'nda düzenlenmiş bulunan süreler incelenecektir.

Üçüncü bölümde sürelerin hesaplanması ele alınacak ve bu başlık altında sürelerin başlangıcı, sonu ve uzama halleri ile süreye uyma için yapılması gereken işlemler incelenecektir.

Son bölümde ise eski hale getirme kavramı, uygulama alanı ve hukukî niteliği incelenecek, CMUK'nda düzenlenmiş bulunan eski hale getirme çeşitleri ve eski hale getirmenin kanuni şartları ele alınarak, eski hâle getirme talebi üzerine yapılacak işlemler açıklanacaktır.

Bu tezi yazmaktaki amacımız, esas itibarıyla CMUK'nda düzenlenmiş bulunan süreleri ve yeri geldikçe diğer kanunlarda yer alan ve hukuken ceza

muhakemesi süresi niteliğinde olan sürelerin bazılarını ve bunların müeyyidelerini inceleyerek, özellikle uygulamada yararlı olacağına inandığımız bir çalışma ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda CMUK'nda bulunan sürelerle ilgili maddeler ele alınacak, tartışmalı konular öğretinin düşünceleri ve Yargıtay kararları ışığında berraklaştırılmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KONU HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1- SÜRE KAVRAMI

Genel bir tanımla süre, “bir vecibenin yerine getirilmesi veya bir muamelenin yapılması için kanun veya hâkim veya alakalı şahıs tarafından tayin edilen zamandır¹¹.” Kanunlarımızda aynı anlamda olmak üzere çeşitli terimlerin kullanılmakta olduğunu görmekteyiz. Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda ecel, vade ve mühlet; Ticaret Kanununda vade, mühlet; Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununda mühlet; İcra ve İflas Kanununda müddet, mühlet ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda müddet ve mühlet terimleri kullanılmıştır¹². Kısacası mehil, müddet, vade terimleri kanunlarımızda bir ödevin yerine getirilmesi ya da bir işlemin yapılması için kanun ya da hâkim veya ilgili kimse tarafından belirtilen zaman manasına gelmek üzere aynı amaca hizmet etmek düşüncesiyle kullanılmaktadır¹³.

¹¹ Türk Hukuk Lügatı, s.223.

¹² Türk Hukuk Lügatı, s.223.

¹³ Yeni Hukuk Sözlüğü, s.202; Yeni Hukuk Lügatı ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, s.204.

Kanunlarımızda rastladığımız süre kavramı da hukuk açısından içerdiği mana olarak yukarıdaki terimlerden farklı bir mana taşımamaktadır¹⁴. Öğreti kitaplarına bakıldığı zaman bu terimlerin hepsinin de aynı manada kullanılmakta olduğunu, ancak son zamanlarda bu terimleri Türkçeleştirmek amacıyla süre kelimesinin daha yaygın olarak kullanıldığını görmekteyiz. Süre kelimesinin yerine daha yeni bir terim olarak önel terimine de öğreti kitaplarında rastlanmaktadır. Biz bu çalışmamızda son yıllarda uygulama ve öğretide en çok benimsenen “süre” tabirini kullanmayı tercih ettik.

Süre kavramını ceza muhakemesi özelinde ele aldığımız zaman, değişik süre tanımlarıyla karşılaşıyoruz. Bu tanımların ortak noktalarından yola çıkarak süreyi, bir muhakeme işleminin yapılması için belirlenmiş olan zaman dilimi olarak basit bir şekilde tanımlayabiliriz¹⁵.

Ceza muhakemesinde, bu muhakeme ilişkilerinin süjelerinin belli sonuçlara ulaşmak amacıyla yaptıkları faaliyetlere, ceza muhakemesi işlemleri denir¹⁶. Bu işlemlerin geçerlilik kazanabilmesi için, kanun bazen bunların belirli bir süre içinde yapılmasını şart koşturmaktadır¹⁷. İşte böyle

¹⁴ Yurtcan ise süre ve mehil ayrımı yapmakta ve sürenin bir zaman dilimi olduğunu buna karşı mehilin yargılama işleminin yapılması için belirlenen bir an olduğunu belirtmektedir (Yurtcan, Ceza Yargılaması, s.207).

¹⁵ Taner'e göre; “Mehil, davaya müteallik usuli bir muamelenin yapılması için tayin edilmiş bir zamandır” (Taner, s.253).

¹⁶ Kunter/Yenisey, s.444.

¹⁷ Kunter/Yenisey'e göre; “Belli bir işlemin belli bir süre içinde yapılması veya yapılmaması isteniyorsa süre şartı vardır” (Kunter/Yenisey, s.446). Tosun'a

durumlarda süreye uyma mecburiyetinde olan süjenin yaptığı işlemin geçerli olabilmesi, ancak bu süreye uyma yükümlülüğünü yerine getirmesiyle mümkün olacaktır.

Bu açıklamalar ışığında ceza muhakemesi işlemleri süreli ve süresiz olmak üzere bir ayrıma tabi tutulabilir¹⁸. Eğer kanunlarda bir işlemin yapılması için belli bir zaman sınırı gösterilmemiş ise, bu işlem süresizdir. Buna karşılık işlemi yapmak ya da yapmamak için bir zaman söz konusu ise süreli işlemlerden söz edilebilir. Ancak süresiz işlemler deyince bir işlemin muhakeme boyunca istenildiği zaman yapılabileceği sonucu çıkarılmamalıdır. Örneğin, duruşmada delillerin ileri sürülmesi bakımından bir zaman sınırlaması yoktur; bir delilin geç ileri sürülmesi onun reddi sebebi olmaz¹⁹. Yani deliller her zaman ileri sürülebilecek ve sürenin geçmesi nedeniyle kabul edilmemeleri gibi bir durum söz konusu olmayacaktır. Ama bu durum kararın tefhimine kadar geçerlidir. Duruşma sona erip, son karar tefhim edildikten sonra delillerin ikamesine artık imkan kalmamıştır²⁰. Ancak

göre ise; "Bir işlemin yapılması ve bazen de yapılmaması için bir süre kabul edilmiş ise bu işlem sürelidir" (Tosun, s.656).

¹⁸ Tosun, s. 656.

¹⁹ "Sanık vekilinin savunma şahitlerinin varlığını davanın son celsesinde ileri sürmesi davayı uzatmaya matuf görülerek esas mahkemesince reddedilmişse de, duruşmanın her aşamasında delil ikame etmenin yasaya uygun bulunmasına göre, direnme hükmünün bozulmasına karar verilmiştir" (YCGK, 24.11.1980, İçel/Yenisey, s.426).

²⁰ "Bir tanığın, bilirkişinin veya teknik müşavirin daveti veya bir diğer delilin ortaya konması duruşma sırasında da, son karar tefhimine başlanmadan önce olmak

şartları gerçekleştiği takdirde muhakemenin yenilenmesi yoluna gidilebilir²¹. Kanun tarafından belli bir süreyle sınırlandırılmamış, buna karşın belli bir usul safhasına kadar yapılabilen işlemleri nisbi süreler başlığı altında ileride göreceğiz. Bunun dışında asıl ele alacağımız süreler, Kanun tarafından bazen sanığın savunması bazen de kamu faydası göz önünde tutularak, kesin bir zaman dilimine bağlanan işlem süreleridir.

şartıyla istenebilir. Mahkeme böylece bir delilin ortaya konması hakkındaki isteğin kabul olunması veya reddedilmesi hususunda bir karar verir. Maddî hakikat arandığı için bir delilin ortaya konmasına müsaade edilmesi kaideyi teşkil eder ve bir delilin ortaya konmasını istemede gecikme, isteğin reddine sebep teşkil etmez (CMUK. md. 239/1)” (Kunter/Yenisey, s.925).

Erem'e göre ise; “Temyiz duruşmalarında da yeni delillerin ikamesine mani yoktur. Zira bir delilin geç ikamesi reddine yegane sebep olmaz kaidesi bu duruşmalarda da tatbik olunacaktır.

Yargıtay da bir kararında ilk mahkemenin hükmünden sonra alınıp Yargıtay'a sunulan bir sağlık kurulu raporunu nazara alarak ilk mahkemenin kararını bozmuştur” (Erem, Ceza Yargılaması, s. 555).

²¹ “Sosyal hayat zaruretleri, davaların bir noktada sona ermesi sonucunu, yani ‘kesin hüküm’ü doğurmuştur. Kesin hükümle birlikte, artık mesele halledilmiş olur; hakikate varılmış olduğu kabul edilir. Fakat adaletin yanılması da imkan dahilindedir. Bu ise ‘adli hata’lara vücut verir. Bir adli hatanın mevcudiyeti halinde, bir yanda kesin hüküm kavramı, diğer yanda ise hatanın düzeltilmesi zorunluluğu bahis konusudur. Bu iki kıymetten herhangi birini tamamen feda etmenin imkansızlığı, bunların telafi zarureti, bu da ‘muhakemenin yenilenmesi müessesesini’ doğurmuştur” (Özgen, s. 1).

2- SÜRELERİN AMACI

Giriş bölümünde belirttiğimiz üzere ceza muhakemesinin amacı insanlık onuru, hukukun ve ceza muhakemesinin temel ilkelerine daima saygı göstererek maddî gerçeğin araştırılıp bulunmasıdır²². Ceza muhakemesi, kişi özgürlüğünü ve toplumsal düzeni yakından ilgilendirdiğinden bu alanda biçimsel gerçeğe yetinilemez²³. Ancak bir taraftan maddî imkansızlık, öbür taraftan uyuşmazlıkları kesip atma zorunluluğu yüzünden gerçeklik mutlak surette tespit edilememekte, nispi bellilikle yetinilmektedir. Bu durumda objektif bakımdan mutlak hakikata varılmamış olsa da süjenin maddî hakikatı bulunduğu inanması yeterli sayılacaktır²⁴.

Diğer taraftan, Anayasanın 141/4 üncü maddesine göre davalar mümkün olan süratle en kısa sürede sonuçlandırılmalıdır. Bu hükümden kaynaklanan ceza muhakemesinde çabukluk aranması ilkesi gereği, cezanın suç işlendikten kısa bir süre sonra uygulanması gereklidir. Bu şekilde zamanın delilleri yıpratması, hatta yok etmesi engellenecek, masum sanık biran önce temize çıkarılacaktır²⁵. Yine ceza muhakemesinde çabukluk ilkesi

²² Öztürk/Erdem/Özbek, s. 32; Yenisey, Hazırlık Soruşturması, s.31; Yurtcan, Ceza Yargılaması, s. 3.

²³ Öztürk/Erdem/Özbek, s. 155; Toroslu, s. 7; Yurtcan, Ceza Yargılaması, s. 3.

²⁴ Kunter/Yenisey, s.26.

²⁵ Kunter/Yenisey, ss.34-35; Toroslu, s. 8.

Tosun'a göre de; "Suç muhakemesinde maddî gerçeğe ulaşmak söz konusu olduğundan her delilin ileri sürülmesi kabul olunmuştur; fakat, delilin davayı

sonucu vatandaşların kafasında suç işleyen cezalandırılacağı fikri yerleşecek ve suç işleyen cezalandırıldığını öğrenmek suretiyle de intikam duyguları tatmin olacaktır²⁶. Suçlu olan sanığın bir an önce mahkûm edilmesi suretiyle bozulan düzen onarılacak ve adaletin bizzat zarar gören tarafından yerine getirilmeye çalışılması önlenecektir²⁷. İşte bu sebeplerden ötürü muhakemenin her safhasını düzenleyen bir takım süreler konmuştur. Bu

uzatmak için ileri sürülmesi durumu da, muhakemenin çabukluğundaki faydalar bakımından, gözden kaçmamıştır; Kanun delillerin muhakemeyi uzatmak için öne sürülmesini yasaklamıştır (CMUK. m. 38).

Suç muhakemesinde çabukluğu sağlamak için kanunların süreleri daha kısa tuttuğuna dikkat çekilmiştir” (Tosun, s.46).

²⁶ Tosun, s.44.

Dönmezer/Erman'a göre; "... çağdaş bilimsel düşüncede ceza belirli maksatların elde edilmesi içindir ki suç işleyen bireye uygulanır. Ceza, maksadı ne olursa olsun sırf bireyden öç almak için ona ızdırap veren bir araç değil ve fakat zarar vermiş fiil ve onun failine karşı bir çeşit sosyal tepki sayılmalıdır. Çağdaş anlamda cezada duygusal unsur yoktur ve aksine sosyal yasaların dayandığı akıl unsuru egemendir” (Dönmezer/Erman, s.6).

²⁷ “Ceza, suçu meslek edinme, suça alışkanlık ve suçta tekerrür tehlikesine karşı bir savunmadır. Ceza, öte yandan, suçun mağduru ve onun yakınları tarafından gelecekte işlenecek yeni suçların tehlikesine karşı da, bir savunma tepkisidir. Ceza, son olarak, yabancı üçüncü kişiler tarafından ileride işlenecek yeni suçların tehlikesine karşı bir savunma tepkisi olmaktadır. Başka bir deyişle, ceza, hem suç işlemeye eğilimli kimselerin yarattığı suç salgını ve suçun başlaması tehlikesine, hem de suça doğal olarak eğilimli olmayan kimseler tarafından gelen savunma ve saldırı niteliğindeki toplumsal tepki tehlikesine ve özellikle genel cürmi misillemeler tehlikesine karşı bir savunmadır” (Hafızoğulları, ss.198-199). Cezadan beklenen bu amaçlara, ancak, cezanın suç işlenmesinden sonra mümkün olan en kısa sürede verilmesiyle ulaşılabilir.

süreler sayesinde ceza muhakemesi bir düzen ve çabukluk içinde devam edebilmektedir.

Sürelerin amacı ile ilgili olarak sürelerin sanık lehine mi olduğu yoksa kamu yararı amacıyla mı konulduğu tartışılabilir. Usul Kanununda düzenlenmiş sürelerin ne amaçla konulduğu incelendiği vakit, sürelerin hem sanık lehine olduğunu hem de kamu yararı düşüncesiyle düzenlendiğini görürüz²⁸. Yani Kanun sadece bunlardan birini düşünerek süreler koymamış,

²⁸ Bu durum çağdaş ceza muhakemesinde, gerçeğin araştırılması safhasında toplum ve sanığın korunması amacından kaynaklanmaktadır. “Çelişik gibi görülen iki menfaati yani ferdin ve toplumun menfaatlerini koruyan ceza muhakemesi hukuku, tabiatıyla, toplumu koruyacaktır. Bunun için kişilerin hak ve hürriyetlerinde kısıntılar yapmak gerekecektir.

Gayesi icabı hakikatı araştıran, dolayısıyla ferdin hak ve hürriyetleriyle toplumun menfaatlerini uzlaştırmaya çalışan ceza muhakemesi hukuku fertleri ve bu arada özellikle sanığı da korumaktadır. Sanığın mahkumiyetten önce masum sayılacağı ilkesine, ceza muhakemesinin yegane gayesinin sanığı korumak olduğu manasına kabule bugün imkân yoksa da sanığın haklarının korunması ve sanığa yüklenen isnatların hatta sanığın ikrarının doğru olup olmadığının mahkemece araştırılması ve şüpheden sanığın faydalanması gerektiğini hatırlatması bakımından bu ilke bugün de değerini koruduğundan İnsan Hakları Sözleşmesinde olduğu gibi fakat ufak bir farkla Anayasamızda da yer almıştır: Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz” (Kunter/Yenisey, ss. 28-29).

Toroslu'ya göre de; “Günümüzde ceza muhakemesi hukuku, bir yandan suç işleyenleri mutlaka cezalandırmak suretiyle toplumun menfaatlerini korumaya çalışırken, diğer yandan da suçsuzların cezalandırılmasını önlemek suretiyle sanığın menfaatlerini garanti altına almaya çalışmaktadır. Başka bir deyişle, suçluluk olgusu ile ilgili olarak, birbiriyle çelişir gibi gözükse, ancak aslında birbirini tamamlayan toplumun korunması gerekleri ile bireyin korunması

her iki düşünceyle de düzenlenmiş bulunan süreler öngörmüştür²⁹. Örneğin şikayet ve basın davaları için bir süre konmuştur. Yine savcı tarafından kamu davası açılmaması durumunda da bir süre öngörülmüştür. Bu maddelerde amaç, sanıkların aylarca kaygı içinde bekleme durumuna düşmelerini engellemektir. Buna karşın itiraz için Kanun kesin bir süre koymamış böylece, safhanın değişmemiş olması yeterli sayılmıştır. Çünkü sürenin geçmesi gibi önemli olmayan şekli bir hukuka aykırılık yüzünden sanığın tutuklamaya itiraz edemez duruma düşmesi istenmemiştir. Bazen de süre, sanığın, lehine veya aleyhine değil kamu faydası için konmuştur. Temyiz süresinin kaçırılması durumunda karar artık temyiz edilemez. Çünkü kararların bir an önce kesinleşmesinde toplum için büyük faydalar vardır³⁰. Bu durumda sürenin sanık lehine veya aleyhine olması değil, toplum yararı

gerekları arasında bir denge oluşturmaya çalışan modern ceza muhakemesi hukuku, gerçeği araştırmaktadır. Nitekim, toplumun ve bireyin menfaatlerinin korunması, ancak gerçeğin ortaya konulmasıyla mümkündür. Unutmamak gerektir ki, suçsuzların cezalandırılmamasında, sadece bireyin değil, toplumun da menfaati vardır. Zira suçsuzların cezalandırıldığı bir toplumda, hukuki güvenden ve toplumsal huzurdan bahsedilemez” (Toroslu, ss. 6-7).

²⁹ Tosun, s. 656.

³⁰ Yurtcan kararların kesinleşmesinin amacını ve dolayısıyla bunun getirdiği faydayı şu şekilde açıklamaktadır: “Modern toplumda devletin en önde gelen ödevlerinden biri de, diğer ödevleri yanında, kişilerin barış içinde yaşamalarını sağlayacak ortamı yaratmaktır. Bu nedenle toplumun düzenini bozan veya daha yerinde bir deyişle, bozduğu sanılan eylemleri kendine konu alan ceza yargılaması da bir noktada sona ermeli ve bu yolla toplum içinde güven ve barış sağlanmalıdır. Aksi durumun kabulü halinde toplumda sürekli bir çekişme hüküm sürecek ve bundan fertler kadar toplum da zarar görecektir” (Yurtcan, Kesin Hüküm, ss. 8-9).

ön plana alınmıştır³¹. Ancak Kanun eski hâle getirme kurumunu düzenleyerek süreyi kusursuz kaçıran sanığa bir imkân tanımış ve böylece sanığın menfaati ve toplumun menfaati arasında bir denge kurmuştur.

3- ZAMANAŞIMI SÜRELERİ VE ŞİKAYET SÜRESİ

A- Genel Olarak

CMUK'nun Beşinci Faslında düzenlenmiş bulunan sürelerle ilgili kuralların temel uygulama alanı, şüphesiz ki Usul Kanununda bulunan ve ceza muhakemesini düzenleyen sürelerdir. CMUK'nda düzenlenmiş bu süreleri incelerken, esas olarak, bir ceza muhakemesi işleminin hukuken geçerli bir şekilde yapılabilmesi için kanunen belli bir sürenin öngörüldüğü ve bu süre içinde bu işlemin yapılmasının zorunlu bulunduğu veya bu süre içinde belli işlemlerin yapılamayacağı süreleri ele alacağız. Buna ek olarak, işlemin yapılması açısından belli bir sürenin değil de bir başka işlemin veya usul safhasının süre gibi rol oynadığı nisbi süreleri de inceleyeceğiz. Esas konumuz bunlar olmakla birlikte, ceza muhakemesi sürelerine benzemesi ve bazen aynı sonuçları doğuracak şekilde ceza muhakemesini etkilemesi sebebiyle zamanaşımı ve şikâyet süresini de alt başlıkta incelemeyi uygun gördük.

B- Zamanaşımı Süreleri

Zamanaşımı, zamanın geçmiş olması sebebiyle cezalandırma zaruretinin zayıflamasına bağlı olarak devletin cezalandırma hakkını düşüren

³¹ Tosun, ss. 656-657.

bir sebeptir. Suç ile ceza arasına uzun bir zaman girmesinden dolayı cezadan beklenen gayeler gerçekleşmemekte, bazı durumlarda suçun izleri silinmekte ve diğer ispat vasıtaları yıpranmaktadır³². Bu sebeplerden ötürü, devlet ceza verme hakkının gerçekleşmesinde bir yarar görmemekte ve failin cezalandırılması için dava açmadığı gibi verilen mahkumiyet hükmü belirli bir süre infaz edilmemişse, devlet ile sanık veya hükümlü arasındaki infaz ilişkisi düşmektedir³³. Devletin ceza vermek hakkından feragatinin dava ve ceza safhasında olmasına göre dava zamanaşımı veya ceza zamanaşımı meydana gelecektir.

Zamanaşımının hukukî niteliği konusunda, yani maddî ceza hukukuna mı yoksa ceza usul hukukuna mı dahil olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Zamanaşımının hukukî niteliğinin tespiti, muhakeme hukuku bakımından pratik sonuçları da bulunduğundan sadece teorik bir tartışma değildir. Zamanaşımı, devletin ceza vermek hak ve görevini ortadan kaldırarak cezayı mı düşürür yoksa failin cezalandırılmamasının nedeni bir muhakeme engeli bulunmasına bağlı kovuşturma yapılmaması mıdır. Bu sorunun cevabı, ikinci halin kabul edilmesi durumunda, CMUK'nun sürelerle ilişkin genel hükümlerinin zamanaşımı süresine de uygulanması sonucunu doğuracağından bizim açımızdan önemlidir.

Zamanaşımını yapısı gereği maddî ceza hukukuna ait görenler bunun nedenini iki şekilde açıklamaktadırlar. Bunlardan birincisine göre aradan

³² Gözübüyük, s. 420.

³³ Önder, Ceza Hukuku, s. 768.

geçen zaman sonunda suç, cezalandırılan bir fiil olma niteliğini kaybetmiştir. Diğer görüş ise, zamanaşımının fiili suç olmaktan çıkarmadığı, sadece devletin ceza verme hakkını düşürdüğüdür³⁴. Devletin ceza verme hakkı zamanaşımının geçmesiyle düştüğünden son soruşturma safhasına geçilememektedir.

Zamanaşımını muhakeme hukukuna dahil olarak görenlere göre, aradan geçen zaman, devletin ceza verme hak ve görevine herhangi bir etki yapmaz; ancak, ceza kovuşturmasına ve cezanın infaz edilebilmesine engel olur. Bu nitelikte bir etkisi olan kurum ancak bir usul kurumu olabilir. Zamanaşımının Ceza Kanunu içinde düzenlenmesi, bunun muhakeme hukukuna dahil olmasını etkilemez³⁵.

Bir görüşe göre ise, zamanaşımı, hem maddî ceza hukukuna hem de muhakeme hukukuna ait karma bir nitelik göstermektedir. Buna göre zamanaşımı, hem devletin ceza verme hak ve görevini düşürür hem de muhakeme engeli etkisini gösterir³⁶.

³⁴ Erem, Şerh, s. 877; Önder, Ceza Hukuku, s. 775.

³⁵ Erem, Şerh, s. 877; Önder, Ceza Hukuku, s. 775.

³⁶ Erem, Şerh., s. 877; Önder, Ceza Hukuku, s. 775.

“Zamanaşımı maddî ceza hukukuna ait olmakla beraber bir muhakeme engeli de olduğuna göre, zamanaşımını bulunduğu hâllerde düşme kararı verilmesi gereklidir. Yargıtayımız da aynı görüştedir. Zamanaşımı var iken beraat kararı verilemeyeceğine karar vermiştir (YCGK,13.10.1947, 104/98)” (Önder, Ceza Hukuku, s. 777).

Kanaatımızca zamanaşımı maddî hukuka aittir ve CMUK'nda düzenlenmiş süreler ile zamanaşımı süresi birbirinden farklı iki alanı düzenlediğinden bu kurumların birbirlerinin uygulama alanlarına müdahale etmesi mümkün değildir. Zamanaşımı, failin cezalandırılmasına yani cezai sorumluluğuna tesir eden sebeplerden birisidir. Bundan dolayı zamanaşımı meselesi ceza muhakemesinin değil, ceza hukukunun konusunu oluşturur³⁷. Zaten bu sebeple zamanaşımı, CMUK'nunda değil, TCK'nunda düzenlenmiştir³⁸. Zamanaşımında, ceza hukuku, muhakeme hukukuna tesir etmekte ama muhakeme hukukunun uygulama alanı dışında kalmaktadır³⁹.

³⁷ Kunter/Yenisey, ss.69- 71.

³⁸ "İsviçre, Alman, İtalyan Ceza Kanunlarının sistemi de budur. Nitekim, hukuk zamanaşımı da Hukuk Usulü Kanununda değil, Medenî Kanunda yer almaktadır.

Zamanaşımı müessesesinin Usul Kanununda değil, Ceza Kanununda yer alması esas tutmak ve zamanaşımını bu sebeple maddî ceza hukukuna ait olduğunu kabul etmek mümkündür. Her ne kadar zamanaşımının dolması ile düşen şey dava ise de, bu sonucun sebebini teşkil eden husus (devletin cezalandırmak hakkının düşmesi) maddî ceza hukukuna aittir. Kanunumuz bu sebebi esas tutmuştur" (Erem, Şerh, ss.877-878).

³⁹ "Suça tesir etmemekle beraber, failin cezalandırılmasına yani cezai sorumluluğuna tesir eden sebepler de vardır. Bunlar ceza sorumluluğu meselesi olarak 'suçlu' bahsinin dolayısıyla 'suç hukuku'nun konusunu teşkil eder. Bunların muhakeme dışı hukuklarda mesela Ceza Kanununda ele alınması bu sebeple doğrudur. Doğru olmayan, bu hallerde çok defa 'ceza davasını düşüren sebep'ten ve 'devletin ceza vermek hakkı'nın düştüğünden söz edilmesidir. Ceza davasının düşmesi kabul edilse bile bu bir suç hukuku kurumunun muhakeme hukukundaki tesirinden başka bir şey değildir" (Kunter/Yenisey, ss. 69-70).

Bunlardan dolayı zamanaşımı süresi muhakeme hukuku süresi değil suç hukuku süresidir⁴⁰. Zaten zamanaşımı bir muhakeme hukuku süresi olsaydı, zamanaşımı sürelerinin değişik oluşunun açıklanabilmesi mümkün olmazdı. Zamanaşımı süresini bir muhakeme engeli kabul ettiğimiz takdirde, süreleri farklı tespit etmek mümkün olmayacak, aynı uzunlukta tek bir sürenin tanınması gerekecekti. Halbuki Kanun, suçun ağırlığına ve nev'ine göre değişik zamanaşımı süreleri tespit etmiştir⁴¹.

C- Şikayet Süresi

Kural olarak bütün suçlar kamu düzenini ihlâl ettiği için bunların re'sen takibi gerekirken, Kanun istisnaen bazı suçların takibini suçtan zarar görenin şikayetine bağlı tutmuştur. Kanun koyucu ceza takibi ile suçtan zarar gören için ortaya çıkabilecek sakıncaları (suçun duyulması gibi) önlemek amacıyla bazı suçların takibini zarar görenin şikayet etmesi şartına bağlamıştır⁴². Kanunun açıkça şikayete bağlı tuttuğu suçlarda takibat yapılabilmesi, suçtan zarar gören kişinin şikayetine bağlıdır ve bu çeşit suçlara "kovuşturulması

⁴⁰ Kunter/Yenisey'e göre "Zamanaşımı süresinin (TCK m.102) muhakeme hukuku süresi olmayıp suç hukuku süresi olduğu hatırlanmalıdır. Mesala, Mektubat Kanunu'nun 19. faslında ve 17/2/42 tarihli İçBK'nda olduğu, gibi, muhakeme hukuku süresi yerine bazen zamanaşımı süresi tabirinin kullanılmasının sebebi, aradaki farkın gözden kaçmasıdır. Türk ve İsviçre Borçlar Kanunları'nın 60. maddesinde zamanaşımından bahsolunması da bu yüzdendir" (Kunter/Yenisey, s. 446, dn. 10).

⁴¹ Önder, Ceza Hukuku, s. 777.

⁴² Toroslu, s. 46.

şikayete bağılı suçlar” denir⁴³. Muhakemenin şarta bağlanması genel kuralın istisnası olduğundan bu yolla takibat yapılacak suçlar kanunda gösterilmelidir⁴⁴.

TCK'nun 108 inci maddesi şikâyet hakkının kullanılması açısından altı aylık bir süre öngörmüştür. Buna göre suçtan zarar gören ve şikâyete hakkı olan kişi, fiil ve failden haberdar olduktan sonra altı ay içinde bu şikâyet hakkını kullanmalıdır. Bu şikâyet süresi genel şikâyet süresi olup, Kanunda açıkça başka bir süre gösterilmeyen bütün durumlar için geçerlidir⁴⁵. Örneğin, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda düzenlenmiş suçlar da şikayete bağılıdır ve buradaki şikâyet süresi bir yıl olarak gösterilmiştir⁴⁶.

⁴³ Erem, Şerh, ss.908-909; Yenisey, Hazırlık Soruşturması, s. 108

⁴⁴ Toroslu, s. 47.

⁴⁵ Mesela, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 16 ncı maddesine göre karşılıksız çekten dolayı takibat yapılabilmesi çek hamilinin şikayetine bağılıdır. Kanunda açıkça bir şikâyet süresi gösterilmediği için buradaki şikâyet süresi TCK md. 108 uyarınca altı aydır ve süre çekin bankaya ibraz tarihinden başlar (Selçuk, s. 151). Ayrıca bkz. Öztürk/Erdem/Özbek, ss. 66-67.

⁴⁶ “Bir yılın geçmesiyle dava hakkı ortadan kalkar. Başka bir ifadeyle bu süre dava açması süresi değildir; şikayetin bir yıl içinde gerçekleşmiş olması şartıyla, ceza davası zamanaşımı içinde her zaman açılabilir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre şikayette bulunma hakkı, eser üzerindeki hakları tecavüze uğrayan kimsenindir. Manevi haklara karşı işlenen suçlarda şikâyet hakkını eser sahibi veya Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, md. 19 da gösterilen kişiler kullanabilir. Malî haklara karşı işlenen suçlarda şikâyet hakkını, eser sahibi, halefi veya bunlardan eser üzerindeki hakkı iktisap eden kimseler kullanabilir. Bunların dışında kalıp da eseri elinde bulunduranların, malik ve zilyedin şikâyet

Şikayete bağılı olan suçlarda buna hakkı olan kimsenin bu hakkını belirli bir zaman geçtikten sonra kullanamaması hemen hemen bütün kanunlarca kabul edilmiştir⁴⁷. Bu süreyi tespit ederken önemli olan nokta, bu hakkın diğere bir ferde karşı daimi bir tehdit vasıtası olarak kullanılmasıyla, şikayete hakkı olan kişinin bu hakkı kullanması veya kullanmaması konusunda düşünmesi gibi karşılıklı iki menfaat arasındaki dengeyi kurmaktır⁴⁸. Bu nedenle sürenin bu iki menfaati göz önünde tutan makul bir süre olması gereklidir.

Bir önceki alt bölümde zamanaşımının muhakeme hukukunun dışında kaldığı ve sürelerle ilgili hükümlerin buna uygulanmayacağı sonucuna varmış olmamıza rağmen, yine TCK'nda düzenlenmiş bulunan şikayet süresinin niteliği hakkında karar vermenin daha zor olduğunu düşünüyoruz. Yukarıda belirttiğimiz gibi TCK. md. 108 uyarınca, şikâyet hakkı olan kişi, fail ve fiilden haberdar olunduktan sonra altı ay içinde şikayette bulunulduğu takdirde, takibi şikayete bağılı suç hakkında takibata başlanabilecektir. Bu süre ceza muhakemesine ait bir süre midir? Başka bir deyişle bu altı aylık

hakkı yoktur. İktibas yapılması gerekli olan yerlerde, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, tecavüz edenin mensup bulunduğu meslek birliği ve saldırıya maruz kalan kimsenin mensup bulunduğu meslek birliği şikâyet etmek hakkına sahiptir" (Yenisey, Hazırlık Soruşturması, s. 258).

⁴⁷ "Mukayeseli hukukta şikâyet süresi çok çeşitlidir. Finlandiya 1 yıl (Kısım 8, md. 4), Brezilya 6 ay (md. 105), Almanya (md. 77/b), İsviçre (md. 29), Romanya (md. 161) süreyi üç ay olarak tespit etmiştir" (Önder, Ceza Hukuku, s. 368).

⁴⁸ Gözübüyük, s. 450; Önder, Ceza Hukuku, s. 369.

şikayet süresine, CMUK'nda düzenlenmiş sürelerle ilgili genel hükümler uygulanabilecek midir?

Yazarların bir kısmına göre CMUK'nda yer alan süreler hakkındaki genel hükümler, şikayet süresi için uygulanmaz. Bunun nedeni Gözübüyük ve Schwartz'a göre, şikayet süresinin usul hukukuna değil ceza hukukuna ait bir süre olmasıdır⁴⁹. Buna göre şikayet, ceza şartıdır ve özü bakımından maddi hukuka aittir⁵⁰. Kantar ve Taner'e göre ise, takibi şikayete bağlı bir suçu işleyen kişinin bu suçtan dolayı muhakeme edilip edilmeyeceğini bilmekte, toplumun da ferdin de büyük yararı olmasıdır. Böylece şikayet hakkı daimi bir tehdit vasıtası olarak kullanılamayacaktır⁵¹. Tosun'a göre ise, şikayet süresi geçtikten sonra artık işlem yapılamaz duruma düşülmekte yani hak düşümü olmakta ve buna bir çare bulunamamaktadır. Şikayeti yeniden yapabilme durumu ise sadece sanığın aleyhine sonuç vermektedir. Halbuki sürenin kaçırılması nedeniyle işlemin yeniden yapılabilme durumu bazen

⁴⁹ Gözübüyük, s. 414; Schwartz, s. 92.

⁵⁰ Erem, şikayeti ceza şartı sayan, görüşlerin temelini şöyle ifade eder: "Cezanın infazına ulaşabilmek için mevcut olması gereken bütün hal ve şartlar cezalandırılabilme şartıdır. Bu tarif içinde cezanın, failin fiili haricinde bulunan ve adli makamlarca yapılmayan taliki bir hadiseye tabi tutulması da vardır. Bu nedenle şikayet ceza şartlarından birisidir" (Erem, Şerh, s. 912).; Ayrıca, bkz. Gözübüyük, s. 1140.

⁵¹ Kantar, s.66; Taner, s.238.

sanık lehine bazen sanık aleyhine olabilmekte, sadece sanık aleyhine olmamaktadır⁵².

Bu görüşlerin neticesi olarak, CMUK md. 39 ve devamında gösterilen, süreye esas olan olayın olduğu günün süreye sayılmayacağı, son günün tatil gününe denk gelmesi durumunda sürenin o günü takip eden günün sonuna kadar uzatılmış sayılacağı hakkındaki kaideler, şikayet süresi için uygulanamayacaktır.

CMUK'ndaki sürelerle ilişkin kurallar şikayet süresi için de uygulanır diyenler ise bunu değişik nedenlere dayandırmaktadırlar. Erem'e göre şikayet usul hukukuna aittir. Buna göre şikayetten evvel de suç mevcut olduğuna göre, şikayet suçun oluşması için gerekli bir unsur değildir. Şikayet sadece takibata geçilebilmesi için aranan bir unsurdur. Şikayetin Ceza Kanunu'nda yer alması onun niteliğini değiştirmez⁵³. Önder'e göre de muhakeme hukukuna ait süreler, CMUK'nda düzenlenenlerden ibaret değildir. Usule ilişkin olup bir tarafça yapılması zorunlu olan işlemleri düzenleyen süreler de CMUK'ndaki süreler gibi düşünülmelidir. TCK md. 108'deki şikayet süresi de bu şekilde düşünülmesi gereken sürelerden biridir. Çünkü şikayet süresi, suçtan zarar gören kişinin dava açması için yapması gereken usuli bir

⁵² Tosun, s. 662.

⁵³ Erem, Şerh, s. 912.

işlemlerle ilgili olarak öngörülmüştür. Bu nedenle CMUK md. 40, TCK md. 108'e uygulanabilmelidir⁵⁴.

Yine yazarların çoğuna göre, şikâyet süresi bir hak düşürücü süredir, zamanaşımı süresi değildir. Bundan dolayı bu sürenin kesilmesi veya durması mümkün değildir⁵⁵.

Bu konuda Yargıtay ise, şikâyet süresinin dava hakkının kullanılması için öngörülmüş bir hak düşürücü süre olduğu düşüncesindedir⁵⁶. Yine Yargıtay, bu sürenin, kesilmesinin mümkün olmamasından ve başlama tarihinin de fiil ve faili öğrenme tarihleri olduğundan dolayı zamanaşımı süresi olmayacağını belirtmekte ve bundan dolayı şikâyet süresine TCK md. 30'un uygulanmasını mümkün görmemektedir⁵⁷. Ayrıca Yargıtay TCK md. 116 gibi

⁵⁴ Önder, Mehiller, s. 589.

⁵⁵ Çağlayan, s. 1098; Erem, Şerh, s. 923; Gözübüyük, s. 450; Önder, Ceza Hukuku, s. 369.

⁵⁶ "Davacı tarafından savcılığa verilen 9.3.1948 tarihli dilekçenin sanıklar hakkında şikâyeti mutazammın ve CMUK nun 151 inci maddesindeki tarife uygun bulunduğu ve bu suretle TCK nun 108 inci maddesinde dava ikamesi için muayyen mehil kesilmiş olduğu düşünülmesizin zamanaşımından düşme kararı verilmesi yolsuzdur" (Y.2.CD., 1.6.1948, 5441/5898, Gözübüyük, s. 452).

"Türk Ceza Kanununun 108 inci maddesindeki müddet, sükutu hak müddeti olduğundan müruru zaman gibi teselsülün bittiği tarihten değil, suçun işlendiği tarihten başlar" (Y.1.CD., 21.8.1954, Gözübüyük, s. 454).

⁵⁷ "TCK'nda yer almakla beraber niteliği ve ayrıcalıkları yönünden ceza olmayan ve bir zamanaşımı sayılmayan hak düşürücü sürenin hesabında TCK md. 30'un uygulanma olanağı yoktur. Hak düşürücü süre bir hakkın kullanılması için yasa

bunu öngören bir madde de mevcut olmadığına göre, CMUK'nun sürelerle ilgili hükümlerinin şikayet süresi için de uygulanabileceğine karar vermiştir⁵⁸.

Bizim kanaatımıza göre de şikayet süresi bir muhakeme hukuku süresidir ve bir hak düşürücü niteliktedir. Çünkü şikayet hakkı kullanılsa da kullanılsa da suç zaten mevcuttur. Şikayet sadece takibata girişebilmek için yasa tarafından öngörölmüş bir şarttır. Bu halde CMUK'nun süreleri düzenleyen hükümleri şikayet süresi hakkında uygulanabilmelidir. Aksi halde kişiler, hiçbir kusuru bulunmadığı halde, şikayetin son gününün resmi bir tatile rastlaması halinde, şikayet hakkından mahrum kalacaklardır. Bundan dolayı uygulamanın ve Yargıtay'ın istikrar kazanmış kararlarının yerinde olduğu düşüncesindeyiz.

ile tayin edilen bir mehilden ibarettir ve bu niteliği ile CMUK'nda yer ve tanımı yapılan mehiller hakkındaki 40 ıncı maddeye tabi olması ve böylece 108 inci maddede ki süre hesabının bu maddedeki esaslar dahilinde yapılması lazım gelir" (YCGK, 16.01.1978, 506/12 Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 276).

⁵⁸ "CMUK md. 40'a göre hesaplanması gereken TCK md. 108'deki altı aylık dava süresinin ..." (Y.2. CD., 19.06.1985, 783/1816, Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 451).

"... yapılan şikayetin, 23 ve 24 Mayıs tarihlerinin resmi takvimde bayram tatiline rastlanmış olması nedeniyle ve CMUK md. 40/2 ile YCGK'nun 16.01.1978 gün ve 506/12 sayılı kararına göre yasal sürede yapıldığı ..." (Y. 2.CD., 21.02.1985, 5337/5700, Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 277).

"Kişisel davacı, dava dilekçesini mahkemeye altı ay bir gün sonra vermiş ise de altıncı ayın son gününün resmi tatile rastlaması nedeniyle CMUK md. 40'a göre davanın süresinde açıldığı gözetilmeden ..." (Y.2.CD., 26.05.1982, 3582/3482, Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 278).

4- İŞLEMİN SÜRESİ İÇİNDE YAPILDIĞININ İSPATI

A- Genel Olarak

Çağdaş ceza muhakemesinin amacı, maddî gerçeği ortaya çıkarmak, ancak bunu yaparken toplumun suçla ihlâl edilmiş menfaatleriyle suç işlediği zannedilen sanığın haklarını dengede tutmaktır⁵⁹. Buna göre maddî gerçek araştırılırken sanığın hakları bir sınır oluşturmaktadır⁶⁰. Ceza muhakemesinin bu kendine has özelliğinden dolayı ispat konusunda yine kendine ait bazı genel ilkeleri mevcuttur. Sürelerle ilgili bir ispat sorunu doğduğu takdirde diğer ceza muhakemesi işlemlerinde geçerli olduğu gibi süreler konusunda da kural olarak bu temel ilkeler geçerli olacaktır.

İspat konusundaki temel ilkelerden birisi, mahkemenin maddî gerçeği re'sen araştırma ilkesidir. Buna göre hâkim tarafların delilleri ile bağlı değildir ve Kanun her soruşturma safhasında hakime delil araştırma yetkisi vermiştir (CMUK md. 158, 159, 237/3)⁶¹. Yine bu ilkedен dolayı, yani hâkim re'sen

⁵⁹ Toroslu, ss. 6-7.

⁶⁰ Yenisey, Duruşma, ss. 120-121.

⁶¹ Kunter/Yenisey, s. 552; Toroslu, ss. 160-162.

“Re'sen araştırma, hakimin hüküm vermesi için gerekli olan bütün maddî olayları kendi inisiyatifıyla bir araya getirme mecburiyetini ifade eder. Mahkemenin sahip bulunduğu maddî gerçeği araştırma mükellefiyeti süjelerin taleplerinden bağımsızdır. Süjelerin isteği, rızası bulunmasa da, mahkeme sanığı suçlayıcı veya suçtan kurtarıcı durumları araştırmak ve aydınlatmak mecburiyetindedir” (Yenisey, Duruşma, s. 122).

delil araştırabildiği için ceza muhakemesinde ispat külfeti diye bir mesele yoktur⁶².

Ceza muhakemesinin başta belirttiğimiz amacından kaynaklanan ispat konusundaki diğer özelliği ise, ceza muhakemesinde vicdani ispat sisteminin kabul edilmiş olmasıdır. Bu sistemin ilk sonucu her şeyin delil olabilmesidir⁶³. İkinci özelliği, deliller değerlendirilirken delil diye ortaya konanların delil olabilme yani ispat değerini hakim in serbest tayin edebilmesidir. Ancak bu serbestlikler, hakim in keyfi hareket edebileceği anlamına gelmemelidir⁶⁴.

Burada tartişılması gereken diğer bir sorun da, işlemin süresi içinde yapıldığının ispatının ispat türlerinden hangisiyle yapılabileceğidir. İspat edilecek konu suçluluk ve müeyyide açısından önem kazanan olaylar ise, Kanundaki sıkı kurallara uyularak “kurallara sıkı şekilde bağlı ispat” türü

⁶² Kunter/Yenisey, s. 553; Toroslu, ss. 164-165.

⁶³ Toroslu, s. 161.

“Bu şekilde kanuni delil sisteminde ortaya çıkan, kanun koyucunun bütün hayat olaylarının tezahür biçimlerinin önceden öngörememesinden kaynaklanan sakınca ortadan kaldırılmıştır” (Yenisey, Duruşma, s. 121).

⁶⁴ Kunter/Yenisey, s. 540.

“Hakimin sahip olduğu bu takdir yetkisi, vicdani delil sistemi içinde keyfi bir karar değildir. Ancak, keyfiliğin ortadan kalıdırılabilmesi için, mahkeme kendisine düşen maddî gerçeği araştırma mükellefiyetini yerine getirmiş olmalıdır. Diğer bir deyişle, mahkeme geniş bir olay araştırması yapmak ve hükmünü bu olaylara dayandırmak mecburiyetindedir” (Yenisey, Duruşma, s. 123).

karşımıza çıkacaktır⁶⁵. Buna karşın muhakeme hukuku açısından önem kazanan olayların ispatı “serbest ispat” yöntemiyle yapılabilmelidir⁶⁶.

Serbest ispat, duruşma dışında ispat edilmesi gereken konularla, duruşma sırasında muhakeme hukuku bakımından önem taşıyan olayların ispat edilmesi için kullanılan bir ispat yöntemidir⁶⁷. İşlemin süresi içinde yapıldığının ispatlanması konusu, muhakemenin ilerlemesi ve muhakeme işlemlerinin geçerli olması bakımından önem taşıdığından bu konunun ispatında da serbest ispat yöntemi kullanılabilir⁶⁸.

Serbest ispat yönteminin geçerli olduğu durumlarda, sözlülük ve doğrudan doğruyalık ilkeleri gibi katı ispatta mutlaka uygulanması gereken kuralların uygulanması söz konusu olmayacak, bu da ceza muhakemesinin daha çabuk işlemesine yol açacaktır. Ancak serbest ispatta da adil

⁶⁵ “Sıkı şekil şartlarının arandığı bu ispat şeklinde, sadece kanunda belirtilmiş bulunan deliller ispat aracı olarak kullanılabilir. Bu deliller, sadece CMUK md. 237-250 de gösterilmiş bulunan sözlülük ve doğrudan doğruyalık kurallarına uyularak ortaya konulabilir” (Yenisey, Duruşma, s. 125).

⁶⁶ Yenisey, Duruşma, s. 125.

⁶⁷ “Mesela, ceza muhakemesi şartları, zamanaşımı, bir süjenin duruşma ehliyetine sahip olup olmadığı serbest ispat yoluyla ispat edilebilir” (Yenisey, Duruşma, s. 126).

⁶⁸ “Muhakemenin yapılması bakımından veya belli muhakeme hukuku işlemlerinin gerçekleştirilmesinde mesela, yemin ettirme veya delilin değerlendirilmesi yasağı söz konusu olduğunda veya bilirkişinin konunun uzmanı olup olmadığının tespitinde, duruşmanın halka kapalı olarak yapılmasının gerekip gerekmediği konusunda serbest delille ispat yöntemi uygulanır” (Yenisey, Duruşma, s. 126).

yargılama, sorgu hakkı, tanıklıktan çekinme hakkı ve yemin ettirmenin yasak olduğu hâller gözönünde tutulmalıdır⁶⁹.

B- Şüpheli Durumunda Sürelerin İspatı

Ceza muhakemesi hukukunda yukarıda belirttiğimiz gibi ispat külfeti bulunmadığından, mahkeme, duruşmada tartışılan delillerle sanığın kendisine isnat edilen fiili gerçekleştirmiş olduğunu ortaya koymak mecburiyetindedir. Eğer mahkeme sanığın fiili gerçekleştirip gerçekleştirmediği konusunda vicdani bir kanaate varamıyorsa, sanığın o fiili gerçekleştirmediği kabul edilir⁷⁰. Buna göre sanığın ispat konusu suçu işlediği şüpheli ise sanık lehine sonuç çıkarılacak ve ona göre karar verilecektir⁷¹.

Buna karşılık ceza muhakemesi işlemlerinin şarta bağlandığı durumlarda, şüpheden sanık faydalanır ilkesinin uygulanıp uygulanmayacağı öğretide tartışmalıdır⁷². Yapılan işlemin zamanında yapılıp yapılmadığının ve dolayısıyla ceza muhakemesi işlemlerinin şartlarından biri olan süre şartının yerine getirilip getirilmediğinin şüpheli kaldığı durumlarda sanığın şüpheden

⁶⁹ Yenisey, Duruşma, s. 126.

⁷⁰ Toroslu, ss. 166-167; Yenisey, Duruşma, s. 143.

“Hâkim sübut bakımından bir kanaate varamazsa, yani şüphesini yüzde yüz yenemezse, o hususu sabit olmamış addedecek ve sabit olmamanın sonuçlarına karar verecektir. Bu prensip ceza muhakemesinde şüpheden sanık faydalanır şeklinde ifade edilir” (Kunter/Yenisey, s. 548).

⁷¹ Yurtcan, Ceza Yargılaması, s.49.

⁷² Yurtcan, Ceza Yargılaması, s.50.

yararlanıp yararlanamaması bu ilkenin dayandırıldığı temele göre değişecektir. Eğer ilkenin temeli fiilin yani kusurluluğun ispat edilemediği durumlarda, sanığın mahkum edilemeyeceği ise bu sanığın aleyhine bir durum doğuracaktır ve sanık sũrelerle ilgili bir řũpheden yararlanamayacaktır. ũnkũ sũreler sanığın kusurluluğuyla ilgili değildir. Aksine, bir muhakeme işleminin zamanında yapılıp yapılmadığı ile ilgilidir. Ama ilkenin temeli, bir kişinin fiilinin devletin cezalandırma yetkisi içinde olması için, bu konuda řũphe edilmemesi olduğu noktasında gũrũlũrse, sũreler konusunda bir řũphe olduğu durumda sanık lehine sonuç çıkarmak ve sũrelerden yararlanmasını sağlamak yerinde olur⁷³.

Bizim kanaatimize gũre, ceza muhakemesinin amacının öneminden dolayı bu muhakeme dalında maddi gerçek şekli gerçeğe feda ettirilmemelidir. Bu yũzden bir fiilin devletin cezalandırma yetkisi içinde olması için bu konuda řũphe edilmemeli, řũphe tamamen yenilemiyorsa bu durum sanık lehine yorumlanmalıdır. Bu sebeple sũre konusunda da bir řũphe olduğu zaman bundan sanık lehine sonuç çıkarmak ve sũrelerle ilgili hũkũmlerden yararlanmasını sağlamak ceza muhakemesinin genel ilkelerine daha uygun olacaktır.

⁷³ Yurtcan, Ceza Yargılaması, s.50.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRELERİN ÇEŞİTLERİ

1- GENEL OLARAK

Süreler değişik bakış açılarına göre pek çok tasnife tabi tutulabilir. Biz bu çalışmamızda, bize konunun en iyi şekilde anlaşılmasını sağlayacağını düşündüğümüz ayrımlara yer vereceğiz. Buna göre süreleri dört ana başlık altında bölümlere ayırmayı uygun gördük. Bu şekilde CMUK'nda bulunan ve değişik konuları düzenleyen sürelere genel bir bakışla da olsa değinmeye çalışacağız. Bu amaçla, tayin eden bakımından süreler başlığı altında kanunî süreleri incelerken dipnotlar vererek başka bölümlerde de ele alacağımız kanuni sürelerin, diğer süre tiplerinden hangilerine girdiğini göstereceğiz. Böylece bir başlık altında CMUK'nundaki düzenlenmiş kanunî süreleri ve bu sürelerin diğer süre tiplerinden hangilerine girdiğini belirtmeye çalışacağız.

2- İŞLEMİN YAPILMASI BAKIMINDAN SÜRELER

A- Genel Olarak

İşlemin yapılması bakımından süreler başlığı altında inceleyeceğimiz süre çeşitleri, sürelerin amacı bölümünde ele aldığımız gibi Anayasanın 141 inci maddesinden doğan çabukluk ilkesinden kaynaklanmaktadır⁷⁴. Bu ilkenin

⁷⁴ Bu ilkenin tek kaynağı Anayasa olmayıp, uluslararası antlaşmalarda da bu ilkeye ilişkin hükümler mevcuttur. "Suç muhamesinde ucuzluk bu kadar önemli olunca, onun uluslararası antlaşmalara kadar girmesine şaşmamalıdır; gerçekten Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiş Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin

etkin bir şekilde uygulanması sonucunda, suçsuz kişi, suçsuzluğu anlaşılacak bir an önce kaygıdan kurtulacak; suçlu ise bir an önce cezalandırılacak, böylece toplum ve suçtan zarar gören kişi tatmin olacaktır. Yine aynı şekilde suçlu kişi bir an önce cezalandırılınca bunun "ibret" etkisi olacak ve yeni suç işlenmesi önlenecektir. Ayrıca bu ilke sayesinde suçluyu iyileştirme işlemine hemen başlanabilecektir⁷⁵.

Davaların hızlı sonuçlandırılması, tutuklu kişilerin makul süre içinde muhakeme edilmeyi isteme hakları, yukarıda belirttiğimiz gibi anayasal norm olarak hukuk sistemimize girmiş ve uluslararası sözleşmelerde de kendine yer bulmuştur⁷⁶. Cezalandırma hızlı olduğu, suçu yakından takip ettiği oranda

Antlaşma, bir maddesinde herkese tanınması gerekli en az güvenceler arasında "aşırı gecikme olmaksızın muhakeme edilme" üzerinde de durmuştur" (Tosun, s. 278). Aynı şekilde İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 5. maddesinin 3. fıkrasına göre, " Bu maddenin 1. fıkrasının c bendine göre gözaltına alınan veya tutulan bir kimse, derhal bir hâkim veya hukuken yargılama yetkisine sahip diğer bir görevlinin önüne çıkarılır; bu kimse makul bir sürede yargılanma veya yargılanma sürerken salıverilme hakkına sahiptir..." ve aynı Sözleşmenin 6. maddesine göre, "Herkes, kişisel hak ve yükümlülükleriyle hakkında bir suç isnadının, karara bağlanmasında, hukuken kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından, makul bir sürede, adil ve aleni olarak yargılanma hakkına sahiptir" (Doğru, ss. 262-263).

⁷⁵ Tosun, ss. 278-279; Hafızoğulları, ss. 198-199.

⁷⁶ Taraf olduğumuz İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6 ncı maddesinde adil yargılanma hakkı içinde kendine yer bulan makul süreyle ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, makul süreyi re'sen inceleyip incelemeyeceği, ceza muhakemesinde makul süre bakımından dikkate alınacak dönem ve yargılama süresinin makullüğünün hangi ölçülere göre değerlendirileceği hakkında aşağıdaki kararı vermiştir:

adil ve yararlı olacaktır. Muhakemenin, makul sürenin ötesinde gereğinden fazla uzaması hâlinde bahsedilen Anayasa ve Sözleşme hükümlerine aykırı hareket edilmiş olunacaktır⁷⁷.

Ancak unutmamalıdır ki muhakemenin makul bir süre içinde bitirilmesi pek çok şarta bağlıdır. Bu şartlar muhakeme kanunlarından, vatandaşların kanuna saygı bilincine, mahkemelerin gerekli personel ve donatım olanaklarına kadar geniş bir yelpazeyi içine alır⁷⁸.

“Re’sen inceleme yetkisi: Mahkeme kendisine intikal eden olayların Sözleşmeye aykırılık göstermesi hâlinde, tıpkı Lawless davasında yaptığı gibi, bu aykırılığı re’sen inceleyebilir.

Ceza yargılamasında makullüğü incelenecek dönem: Sözleşmenin 6 (1) fıkrasındaki makul süreye uyulup uyulmadığını tespit ederken dikkate alınacak dönemin başlangıcı, kişiye suçun isnat edildiği tarihtir. Olayda bu süre, hazırlık soruşturmasının açılmasına ve kişinin tutuklanmasına karar verildiği tarihtir. Ceza yargılamasında 6 (1) fıkrasındaki makul süre bakımından dikkate alınacak dönemin bitişi, isnadın kesin olarak karara bağlandığı tarihtir. Eğer isnat, temyizden sonra kesinleşmiş ise, makul süre bu temyiz dönemini de kapsar.

Yargılama süresinin makullüğü: Mahkeme bu olayda yargılama süresinin makullüğünü değerlendirirken; a) Olayın aşırı ölçüde karmaşık olup olmadığını, b) Alternatif tedbirlerin soruşturmayı hızlandıracak olup olmadığını, c) Yargısal makamlar ve hukukî temsilciler tarafından tam ve dikkatli bir inceleme yapıp yapılmadığını göz önünde tutmuştur” (İnsan Hakları Kararları Derlemesi, Neumeister – Avusturya Davası, s. 75).

⁷⁷ Yücel, s. 38.

⁷⁸ Tosun, ss. 278-279.

CMUK nda düzenlenmiş sürelerin asıl amacı da muhakemenin makul bir sürede ve bir düzen içinde yapılmasıdır. Bu amaçla Kanunda bir işlemin yapılması bakımından üç değişik etkiye sahip süre tipi düzenlenmiştir⁷⁹. Sürenin bazen müspet bazen menfi bazen de ne müspet ne de menfi bir tesiri olduğu söylenebilir. Muhakemenin kesintisiz devam etmesi için bir işlemin gösterilen süre içinde yapılması isteniyorsa, sürenin müspet bir tesiri vardır ve bu tip süreler “düşürücü” süreler denir. Eğer süre bir muhakeme işleminin yapılması için hazırlanma imkanı veriyor ve o süre içinde bu işlem yapılamıyorsa, sürenin menfi bir tesiri vardır ve bunlara “koruyucu” süre denir. Eğer işlemin yapılıp yapılmaması kesin bir şekilde emredilmemişse menfi veya müspet bir etkiye sahip olmayan üçüncü bir süre tipi karşımıza çıkar ki bunlara da “düzenleyici” süreler adı verilmiştir⁸⁰.

B- Düşürücü Süreler

Bu tip süreler hak düşüren süreler olarak da nitelendirilebilir. Kanunun bir işlemin yapılabileceği zamanı göstermek için, sürenin yukarı haddini gösterdiği zaman, bu çeşit sürelerle karşılaşırız⁸¹. Eğer Kanun bir işlemin

⁷⁹ Kunter/Yenisey, ss.446-447; Önder, Mehiller, s.569.

⁸⁰ Kunter/Yenisey, ss.446-447; Önder, Mehiller,s.569.

Aşağıda bu üç tip süre incelenirken, daha ileride CMUK nda düzenlenmiş süreler ayrıntılı olarak inceleneceği için sadece konunun anlaşılması için bu süre tipleriyle ilgili bir kaç örnek verilecek, kanunî süreler bölümünde sürenin bunlardan hangisine girdiği belirtilecektir. Böylece gereksiz tekrarlara meydan verilmeyecektir.

⁸¹ Kunter/Yenisey, s.446.

yapılmamasında sakınca görmüşse, yapılacak işlem bu çeşit bir süreyle düzenlenmiştir. Bu süreye riayet etmemenin müeyyidesi, o işlemi yapma hakkının kaybedilmesidir⁸². Gerek Anayasa gerek diğer sözleşmelerde amaçlanan çabuk ve makul sürede muhakeme edilme hakkının etkin bir şekilde yerine getirilmesinde, bu çeşit sürelerin müeyyidesinin ağırlığının rolü çok büyüktür.

Düşürücü süre için en güzel örneklerden birisi, CMUK md. 310'da düzenlenmiş bulunan temyiz süresidir. Buna göre, temyiz yoluna başvurabilmek için, hükmün tefhiminden, itibaren bir haftalık bir süre kabul olunmuştur. Bir hafta geçtikten sonra, artık hak düşümü olmakta ve temyiz istemi kabul olunmamaktadır⁸³. Böylece kesin hükme ulaşılmasındaki pek çok fayda gerçekleşecek ve özellikle toplumun ve bireyin menfaatleri

⁸² Erem, Ceza Yargılaması, s.313.

⁸³ Yargıtay kararlarında da açık bir şekilde yasal süre geçtikten sonra yapılan temyiz başvurusunun reddi gerektiği belirtilmektedir. "21.12.1994 Çarşamba günü sanık ve vekilinin yüzüne karşı verilen direnme kararı, 29.12.1994 Perşembe günü sanık vekili tarafından temyiz edilmiştir. Temyiz davası açılabilmesi için CMUK md. 310'da öngörülen bir haftalık süre, yasal tatil olmayan 28.12.1994 günü mesai bitimi sona erdiğinden, temyiz süresi geçtikten sonra talepte bulunulmuştur. Ayrıca hüküm, sanığa tayin olunan ceza miktarı itibarıyla da, CMUK md. 305 gereğince kendiliğinden temyize tabi hükümlerden değildir. Bu itibarla sanık vekilinin yasal süreden sonra açtığı temyiz davasının reddine karar verilmelidir" (YCGK, 10.10.1995, 221/272, Malkoç/Güler, s. 1176).

korunacaktır⁸⁴. Keza, şikayet hakkı olan kimse, fiilden ve failin kim olduğundan haberdar olduktan sonra altı ay içinde bu hakkını kullanmalıdır. Eğer altı ay içinde bu hakkını kullanmazsa, hak düşecek yani bu hakkından mahrum kalacaktır.

Düşürücü süre, bir hakkın doğmasıyla değil, düşmesiyle ilgilidir. Örneğin, Kanunda temyize başvurmak için bir haftalık bir süre öngörülmüşse, bu, “bir hafta dolmadan temyiz başvurusunda bulunulamaz” şeklinde değil, bir hafta dolduktan sonra artık temyiz davası açılmaz şeklinde anlaşılmalıdır⁸⁵.

⁸⁴ Uyuşmazlığın bir an önce bir kesin hükümlerle kesilip atılmasının değişik amaçları ve dolayısıyla faydaları vardır. Bu amaç ve faydalara ulaşabilmek için kanun koyucu CMUK md. 310'daki temyiz süresi gibi bazı süreleri düşürücü süre olarak kabul etmiştir. Sürenin geçirilmesiyle o işlemi tekrar yapma hakkı kaybedilmekte ve böylece ceza muhakemesi sona ermiş olmaktadır.

Uyuşmazlığın bir kesin hükümlerle sona erdirilmesinde kısaca şu faydalar vardır: Öncelikle her uyuşmazlığın bir sonunun olması hukukî güvenliği sağlayacaktır. Aksi takdirde bundan hukuk ve toplum zarar görecektir. Yine kesin hüküm özellikle ceza muhakemesinde kişisel özgürlüğün korunmasını sağlayacaktır. Bunların yanında bir uyuşmazlık kesin hükümlerle sona erdirildiyse, kesin hüküm ikinci bir muhakemeye engel olacak ve bu sebeple aynı uyuşmazlık hakkında ikinci bir karar verilemeyecek bu ise uygulama ve içtihatların birliğini sağlayacaktır. Son olarak kesin hükümün kabulüyle zamandan ve masraftan tasarruf sağlanmış olacaktır (Yurtcan, Kesin Hüküm, ss. 6-9).

⁸⁵ Kunter/Yenisey, s. 446; Kunter/Yenisey, ss. 474-475.

Kanun koyucu düşürücü sürenin bu ağır müeyyidesinden dolayı kusursuz olarak süreyi kaçıran kişinin diğer şartların da mevcut olması durumunda eski hâle getirme yoluna başvurabileceğini kabul etmiştir⁸⁶.

Asıl olarak düşürücü süreler C. Savcılarını ile onun emrindeki memurlar haricindeki taraflara hitap eden süreler için söz konusudur. Hakimin, C. Savcılarını ile onun emrindeki memurların ve davayla alakalı üçüncü kişilerin verilen süre içinde işlemi yapamamalarından dolayı o işlemin yapılamaması, kusursuz olan davanın taraflarının haklarını etkilemesi ceza muhakemesinde kabul edilemez neticelere bizi götürür. Bu sebeple hakime, C. Savcılarına veya davayla alakalı üçüncü kişilere yönelik sürelerin ihlali durumunda bu kişilere yönelik bazı yaptırımlar uygulanabilir. Ancak bunlar davanın esasını etkilemezler.

C- Koruyucu Süreler

Bu tip süreler yasaklayıcı veya önleyici süreler de denilebilir. Kanunun, bir işlemin yapılamayacağı zamanı göstermek için, sürenin aşağı haddini gösterdiği durumlarda karşımıza çıkar. Düşürücü sürenin tersine, bunlar belli bir süre geçmeden işlemin yapılmamasını sağlar; yani o süre içinde bazı işlemlerin yapılmasını engeller⁸⁷. Bu süreler genellikle, Kanun tarafından erken yapılmalarında sakınca görülen hallerde, dava süjelerine

⁸⁶ Eski hâle getirme ilerde ayrı bir bölümde daha ayrıntılı olarak inceleneceği için şimdilik bu kadar söylemekle yetiniyoruz.

⁸⁷ Kunter/Yenisey, s.446

hazırlanma imkanı verebilmek için kabul edilmişlerdir⁸⁸. Bu tip süreler dolmadan işlem yapılırsa, bunun müeyyidesi, işlemin geçersiz sayılması olabilir ve duruma göre işlemin tekrar yapılması gerekebilir.

CMUK md. 210/1 ve 354/3'de bu tip bir süre düzenlenmiştir. Bu maddelere göre, davetiyenin tebliği ile duruşma günü arasında en az bir hafta geçmelidir. Bu süre içinde herhangi bir işlem yapılmamalıdır. Kanun bu süreye uymamanın müeyyidesini de yine kendi düzenlemiştir (CMUK md. 210/2). Buna göre, eğer davetiyenin tebliği ile duruşma günü arasında bir haftadan az zaman olursa, sanık duruşmanın geri bırakılmasını isteyebilecektir. Bu hükümle Kanun, sanığın gerekli hazırlığı yapmadan duruşmaya alınmasını önlemek istemektedir. Eğer sanık hazırlıklı olmadığı düşüncesindeyse, işlemi geçersiz kılabilmekte, hazırlıklı olduğu düşüncesindeyse işlem geçerli olmaktadır⁸⁹.

⁸⁸ Erem'e göre "Bu süreleri vicahilik prensibi bakımından zaruri kabul etmek lazımdır. Zira hazırlanmak imkanı olmadıkça süjelere vicahiliğin teminat sağladığı söylenemez"(Erem, Ceza Yargılaması, s. 313). Tosun'a göre ise "Bu süreler genellikle savunmanın aceleye gelmemesi için kabul edilmektedir" (Tosun, s. 497).

⁸⁹ Yargıtay "Sanık Ferhat hakkında 27.12.1991 tarihli iddianame ile açılan kamu davası üzerine mahkemece 02.01.1992 tarihli ek tensip zaptında tutuklu sanığın isticvabının, duruşma günü yakın olmakla yetişmeyeceğinden bahisle yapılmasına, 10.01.1992 günü duruşmada hazır bulundurulması için C. Savcılığına müzekkere yazılmasına karar verilmek suretiyle adı geçen sanığa CMUK md. 280 ve 190/3 uyarınca iddianame ve duruma günü usulen tebliğ olmadan ve CMUK md 210'da öngörülen celpnamenin tebliği ile duruşma günü arasında en aşağı bir hafta geçmesi icap edeceğine ilişkin emredici yasa hükmü gözetilmeden ve 10.01.1992 günü yapılan sorgusundan önce bahse konu olan

Keza adli tatil süresi de belli işler bakımından koruyucu süre sayılabilir. Adli tatile rastlayan süreler adli tatil boyunca işlememektedir. Adli tatilde ancak hazırlık soruşturması ile tutuklu işlere ait duruşmalar gibi acele sayılacak işler yapılabilir. Bunun dışında kalan işlemler, adli tatilde yapılırsa sırf adli tatil normlarına işlerlik kazandırmak için bozulmaktadır⁹⁰.

Koruyucu süreler, tarafların haklarını koruduğu için, esasen mahkemenin nazara alması gereken bir süre tipidir. Ancak, mahkemece nazara alınması gereken süre tiplerine bir istisna olarak bu çeşit sürelerde feragat geçerlidir. Yani kişi, işlemin süresinden önce yapılmasına itiraz etmez veya kendisi yapılmasını isterse, bu mümkündür⁹¹.

süreye uyulmamış olması nedeniyle CMUK md. 221/son uyarınca sanığa duruşmaya ara vermeye hakkı olduğunu bildirmeden duruşmanın yapılması suretiyle sanığın savunma hakkının kısıtlanması, sonradan savunması yaptırılmış olduğundan bozma nedeni yapılmamıştır” (Y.1.CD. 05.05.1993, 772/990, Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 817) demek suretiyle süreye uymamayı savunma hakkının kısıtlanması olarak görmekte, ancak bu durumu, sonradan telafi edildiğinden bozma nedeni yapmamaktadır. Ama başka bir kararda “Davetiye tebliğinden üç gün sonra yapılan duruşmada sanığa duruşmanın ertelenmesini istemeye hakkı bulunduğu bildirilmeden, aynı günde duruşmanın bitirilmesi suretiyle usulün 210 ve 221/son maddesine uyulmaması bozmayı gerektirmiştir” (Y.4.CD. 07.05.1964, 1770/1885, Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 817) diyerek işlemin tekrarlanmaması ve bundan dolayı savunma hakkının kısıtlanmasından dolayı hükmü bozmuştur.

⁹⁰ Kunter/Yenisey, s.447, dn.12.

⁹¹ Önder, Mehiller, s.571.

D- Düzenleyici Süreler

Bu süreler taraflardan başkalarının ihmallerine engel olmak, muhakemeyi uzatmamak ve muhakemenin daha verimli olmasını sağlamak için kabul edilmişlerdir. Bu durumlarda işlemin yapılması veya yapılmaması, *işlem açısından müeyyidesi olmayan* bir süreye bağlanmıştır⁹². Yukarıdaki süre tiplerine aykırılık durumunda hak düşümü veya işlemin tekrarlanması gibi müeyyideler söz konusu iken, düzenleyici sürelere riayet edilmemesi durumunda böyle bir yaptırım söz konusu olmamaktadır. Bunlar, tavsiye niteliğinde sürelerdir⁹³.

Adli tatil süresinin de bir düzenleyici süre olduğu ve bu dönem içinde yapılan işlemlerin de, sırf bu nedenle bozulmamaları gerektiği ileri sürülmüştür⁹⁴. Ancak uygulamada adli tatilde yapılamayacak işlerin yapılması

⁹² Kunter/Yenisey, s.447.

⁹³ "Örneğin, kanun adi itirazda kararına itiraz edilen hakimin bu itirazı haklı görmediğinde onu üç gün içinde itirazı inceleme makamına göndermesini emretmiştir (CMUK md 299 / son); asıl kararı orası verecek ya hakimi ya da itiraz edeni haklı bulacaktır. Kararına itiraz edilen hakim itirazı haklı bulmamasına rağmen onu üç gün içinde değil de daha geç olarak yetkili hakim önüne göndermesinde itiraz eden kişiyi hiçbir kusuru yoktur. Bu bakımdan onun hakkının düştüğünü söylemek adalete aykırı düşer. Bunun gibi itirazını tekrarlaması gereğini de kabul etmek uygun olmaz, çünkü, itirazını zamanında yapmıştır, hakim gerekeni yapmamış ise onun bundan zarar görmesi kabul edilemez. O halde bu süre tavsiye kabilindedir, aykırılık durumunda bundan ilgili zarar görmemelidir. Belki hakim için başka yaptırımları gerektirmekle yetinilir" (Tosun, s. 658).

⁹⁴ Tosun, ss.659-660.

durumunda, kararlar, bundan dolayı bozulmaktadır. Biz de adli tatilin koruyucu süre olduğunu kabul etmenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

Örneğin CMUK md. 314/1'e göre, temyiz dilekçesinde veya katibe yapılıp tutanağa geçirilen beyanda temyiz nedenleri gösterilmemişse, temyiz süresi için öngörülen sürenin bitmesinden ya da gerekçeli karar henüz tebliğ edilmemiş ise tebliğden itibaren bir hafta içinde, hükmü temyiz olunan mahkemeye temyiz nedenlerini gösterir bir dilekçe verilebilir. Ancak dilekçe verilmesi zorunlu değildir ve bu durum temyiz incelemesi yapılmasını engellemez. Maddedeki bir haftalık süre bağlayıcı olmayıp, bu süre geçtikten sonra hatta Yargıtay'ın incelemesine kadar dilekçe verilmesi olanaklıdır. Bu duruma uyulmaması durumunda herhangi bir müeyyidesi olmayan düzenleyici süre tipi karşımıza çıkar. Yargıtay da konuyu aynı şekilde değerlendirmektedir⁹⁵.

⁹⁵ "... savcının davayı temyiz etmesindeki maksadını bildiren layiha; müddet geçtikten sonra ve temyiz tetkikatı yapılmazdan evvel, temyiz dairesine geldiği takdirde, bu layihada gösterilen sebep nazara alınarak, gösterilen bozma sebepleri sanığın aleyhine ise, temyiz tetkikatının aleyhte yapılması iktiza edeceğine, çünkü; CMUK md. 314'e göre, layiha verilmesi mecburi olmayıp, ihtiyari olduğu anlaşılmakta bulunmuş ve mezkur 314. maddede, layihanın bir hafta içinde verilebileceğinin tasrih olunması evrakın mahallinde uzun müddet alıkonulmasından ihtiraz için olup, bu müddet geçmeden ve temyiz tetkikatı yapılmadan evvel, savcı tarafından verilmiş olan layihanın nazara alınmayacağına dair, usul kanununda da hiç bir kayıt ve işaret bulunmamış olması hasebiyle ... mücerret bu, layihanın bir hafta geçtikten sonra verilmesinden dolayı, hükümsüz tutulmasına cevaz olmadığı cihetle..." (Y. İçBK., 15.03.1939, 24/25, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, CB., ss. 553-559).

3- TAYİN EDEN BAKIMINDAN SÜRELER

A- Genel Olarak

Tayin eden bakımından süreler kendi arasında ikiye ayrılır. Bu ayrımın dayandığı temel, sürenin doğrudan kanun tarafından mı, yoksa kanunun verdiği bir yetkiye dayanarak hakim tarafından mı tespit edileceğidir. Süre bizzat kanun tarafından tespit edilmiş ise buna kanuni süre denir. Buna karşılık sürenin belirlenmesini kanun, hakim takdirine bırakmış ve süre hakim tarafından tespit ediliyor ise bu tip süreler takdiri süreler denir⁹⁶.

B- Kanuni Süreler

a- Genel Olarak

Kanun koyucu tarafından belirlenen ve kanun tarafından kesin bir şekilde gösterilen süreler, kanuni sürelerdir. Mahkemenin bu süreleri değiştirme yetkisi yoktur. Bir diğer ifade ile bu süreler uzatılamaz, kısaltılamaz ve başlangıç zamanları değiştirilemez⁹⁷. İlgililerin yapacakları beyan ve işlemleri yetkili makamlara, kanun tarafından belirtilen süre içinde yapmaları ve bu surette süreyi muhafaza etmeleri zorunludur. Aksi takdirde yapılan işlem, kanuni süreye uyulmamasından dolayı sakat olacaktır⁹⁸. Bu tip süreler uyulup uyulmadığı mahkemece re'sen tetkik olunur. Yukarıda

⁹⁶ Erem, Ceza Yargılaması, s.313; Kunter/Yenisey, s.447.

⁹⁷ Kunter/Yenisey, s.447.

⁹⁸ Önder, Mehiller, s.570.

belirttiğimiz gibi kanuni süreler kesindir ve bu sebeple hakim, kendiliğinden bu süreleri değiştiremez. Bu sürelerde değişiklik yapmak, ancak kanunun açıkça düzenlediği durumlarda mümkündür⁹⁹.

Bazı sürelerin kanun tarafından kesin bir şekilde belirtilmesinin sebebi eşitlik ilkesini sağlayabilmektir¹⁰⁰. Sürelerin uygulanması sırasında, keyfi muameleleri ve bundan dolayı doğabilecek hak kayıplarını önlemek amacıyla sürelerin kesin bir biçimde belirlenmesi zorunludur. Bu nedenle, kanun tarafından önemli görülen bazı işlemler için, süreye ve olayın özelliklerine göre değişebilecek farklı süreler kabul olunmamıştır. Uygulamada da bu sürelere kesin bir şekilde uyulmalı ve bu eşitliği bozacak tutumlara imkan verilmemelidir.

Her ne kadar kanuni süreler kesin olsalar da, bazı durumlarda, ilgililerin talebiyle kısaltılabileceğini kabul etmek gerekir. Ancak bu durumlarda, sürenin kısaltılmasından dolayı bir başka kişinin hak kaybına uğrayıp uğramadığı dikkatli bir şekilde araştırılmalıdır. Örneğin, kararın çabuk kesinleşmesi için, dosyanın bir an önce Yargıtay'a gitmesini isteyen

⁹⁹ "Sanığın akli durumu bakımından gözaltına alınmasında doktorlara dosyası da gönderilir; fakat dosya onbeş gün içinde geri gönderilmelidir. Burada bir kanuni süre vardır. Hakim bu süreyi altı haftaya kadar uzatabilir (CMUK md. 74). Buradaki uzatma hakimın takdirine bırakılmıştır" (Tosun, s. 661, dn. 2).

¹⁰⁰ Erem, Ceza Yargılaması, s. 314; Toroslu, s. 142.

ve bu sebeple bir haftalık süreden yararlanmayacağını söyleyen kişinin talebi, eğer bundan zarar görecektir kişi yoksa kabul edilmelidir¹⁰¹.

Kanuni süreler incelendiği zaman, genellikle bu sürelerin hafta olarak düzenlendiği görülür. Ancak saat, gün ve yıl olarak düzenlenen süreler de mevcuttur. Kanuni süreler zaman dilimi olarak farklı oldukları gibi hitap ettikleri kişiler yönünden de farklılıklar gösterirler. Kanuni sürelerin bazıları hakim, savcı ve onun yardımcıları olan zabıta memurlarına hitap ederken, bazıları da tarafları alakadar etmektedir. Aynı şekilde sürelerin bir kısmı hazırlık safhasını ilgilendirirken bir kısmı da son soruşturma safhasına yöneliktir. Bundan sonraki bölümde CMUK'nda düzenlenmiş kanuni süreleri inceleyeceğiz. Bu incelemeyi yaparken bu kanuni sürelerin diğer süre tiplerinden hangilerine girdiğini dipnotlar yaparak göstereceğiz. İleride o süre tipi ayrıntılı olarak incelenirken, o tipe giren sürelerden tekrar bahsedilecektir.

b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Kanuni Süreler

CMUK md. 42'de düzenlenmiş olan eski hale getirme dilekçesinin verilmesi için, Kanun tarafından bir süre öngörülmüştür. Kanun koyucu ceza davasının bir an önce tamamlanması amacıyla, engelin kalkmasından itibaren eski hale getirme dilekçesinin verilmesi için bir haftalık bir süre koymuştur¹⁰².

¹⁰¹ Erem, Ceza Yargılaması, s. 314.

¹⁰² Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişi yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

CMUK md. 74/4 uyarınca sanığın resmi kurumlardaki gözlem süresi üç haftayı geçemez. Bu sürenin yeterli olmayacağı durumlarda kurumun talebi üzerine her defasında üç haftayı geçmemek üzere ek süreler verilebilir; fakat sürelerin toplamı üç ayı geçemez. Yine bu maddeye göre sanıkla birlikte resmi kuruma gönderilen soruşturma dosyası, en geç on beş gün içinde gönderilir, gerektiğinde bu süre altı haftayı geçmemek üzere hakim tarafından uzatılabilir¹⁰³.

CMUK md. 75 uyarınca, bilirkişiler raporlarını en geç iki ay içinde vermelidirler¹⁰⁴.

CMUK md. 90/2 uyarınca, hakim kararı olmadan yapılan el koyma işleminde ilgili şahıs veya onun hısımlarından biri hazır bulunmamış veya bunlardan biri hazır bulunup da el koyma işlemine açıkça itiraz etmişse, el

Yargıtay kararları da bir haftalık süreye uymak koşuluyla, eski hale getirme dilekçesinin kabul edilmesi gerektiği şeklindedir. "Temyiz süresinin, sanık vekilinin rapor süresi içinde kaldığı, raporun bitiminden itibaren CMUK md. 42 uyarınca yeniden süre işleyeceği ve ibraz edilen rapora göre eski hale getirme talebi yerinde olduğu cihetle sanık vekilinin temyizi süresinde olduğundan (bir hafta içinde) mahkemenin temyiz isteğinin reddine ilişkin kararı kaldırılarak inceleme yapılmıştır" (Y.2.CD., 07.11.1990, 10344 / 11296, Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 287)

¹⁰³ Bu süreler, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden üçüncü kişilere ve hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i sürelerdir.

¹⁰⁴ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden üçüncü kişilere hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

koyma işlemini yapan memur bunu üç gün içinde tasdik ettirmeye mecburdur. Bu maddenin 5. fıkrasına göre ise, kamu davası açılmasından sonra hakim katılımlı olmaksızın yapılan el koyma işlemi üç gün içinde hakime bildirilmelidir¹⁰⁵.

CMUK md. 92/3 uyarınca, savcılar el koyulup kendilerine verilen şeyleri derhal hakime vermek zorundadırlar¹⁰⁶. Aynı maddenin 4. fıkrasına göre, C. Savcısının emriyle yapılan el koyma işlemi eşya henüz teslim edilmemiş olsa bile üç gün içinde hakim tarafından tasdik olunmazsa geçersizdir¹⁰⁷.

CMUK md. 106/3 uyarınca, tutuklama müzekkeresinin sureti tutma anında tebliğ edilemezse, tutukevine konulduğunun en geç ertesi günü kendisine tebliğ edilmelidir¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Bu süreler, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i sürelerdir.

¹⁰⁶ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

¹⁰⁷ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹⁰⁸ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nispi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

CMUK md. 108/1 uyarınca, sanık tutuklama müzekkeresi üzerine tutulduğunda derhal ve en geç yirmi dört saat içinde yetkili hakim önüne çıkarılarak sorguya çekilmelidir¹⁰⁹.

CMUK md. 110/1 uyarınca, hazırlık soruşturmasında tutukluluk süresi en fazla altı aydır. Kamu davasının açılması halinde bu süre iki yılı geçmemelidir¹¹⁰.

CMUK md. 112/1 uyarınca, hazırlık soruşturması sırasında, sanığın tutuk evinde bulunduğu müddetçe ve en geç otuzar günlük süreler içinde tutukluluk halinin devamının gerekip gerekmeyeceği C. Savcısının talebi üzerine sulh hakimi tarafından incelenmelidir¹¹¹.

CMUK md. 128/1 uyarınca, yakalanan şahıs yolda geçecek süre hariç yirmi dört saat içinde en yakın sulh hakimi önüne çıkarılıp, sorguya

¹⁰⁹ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

¹¹⁰ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹¹¹ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara ve hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

çekilmelidir¹¹². Bu maddenin 2. fıkrasına göre, üç veya daha fazla kişinin iştirakiyle işlenen suçlarda C. Savcısı bu süreyi dört güne kadar uzatabilir. Eğer soruşturma bu sürede de sonuçlandırılmazsa, C. Savcısının talebi ve sulh hakiminin kararıyla bu süre yedi güne kadar uzatılabilir¹¹³.

CMUK md. 129/1 uyarınca, yakalanan şahıs hakkında kamu davası açılmış ise hemen yetkili mahkemeye götürülmelidir. Bu maddenin ikinci fıkrasına göre mahkeme yakalanan şahsın serbest bırakılmasına veya tutuklanmasına aynı gün karar vermelidir¹¹⁴.

CMUK md. 134/1 uyarınca, ihzar müzekkeresi ile çağrılan şahıs derhal mümkün olmadığı takdirde yol süresi hariç en geç kırk sekiz saat içinde çağırılan hakim önüne götürülür ve sorguya çekilir¹¹⁵.

CMUK md. 149 uyarınca, yeni bir suçtan dolayı yapılacak takibat, işlenen bir suçtan verilecek ceza dikkate alınarak geçici tatil edilmiş ve bu

¹¹² Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

¹¹³ Bu süreler, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara ve hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i sürelerdir.

¹¹⁴ Bu süreler, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara ve hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş sürelerdir.

arada zamanaşımı süresi de dolmamış ise bu hükmün kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde yeniden takibata başlanabilir¹¹⁶.

CMUK md. 157 uyarınca, olay yerinde memurun emirlerine aykırı davranan kişi yirmi dört saati geçmeyecek şekilde gözaltına alınabilir¹¹⁷.

CMUK md. 165 uyarınca, C. Savcısının kamu davası açılmaması kararına karşı, şikayetçi aynı zamanda suçtan zarar gören kişi ise, kararın kendine tebliğinden itibaren on beş gün içinde bu karara itiraz edebilecektir. Kişinin bu süreyi kaçırmaması durumunda bu hakkını kullanması mümkün değildir¹¹⁸.

¹¹⁵ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

¹¹⁶ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara ve hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹¹⁷ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

¹¹⁸ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

CMUK md. 210/1 uyarınca, celpnamenin tebliği ile duruşma günü arasında en az bir hafta süre geçmelidir¹¹⁹.

CMUK md. 212/1 uyarınca, sanık, tanık veya bilirkişinin davetini yahut savunma delillerinin toplanmasını istediğini gösteren dilekçesini duruşma gününden en az beş gün önce mahkeme başkanına vermelidir¹²⁰.

CMUK md. 222 uyarınca, duruşmada zorunluluk olmadıkça sekiz günden fazla ara verilemez, tutuklu işlerde zorunluluk olsa da bu süre otuz günü geçmemelidir¹²¹.

CMUK md. 228'e göre, sanık hazır bulunmadığı duruşmada hakkında verilen karara karşı, tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde, sürenin geçmesinden dolayı meydana gelen sonucu ortadan kaldırmak için, yasal

¹¹⁹ Bu süre, işlemin yapılması bakımından koruyucu, hitap ettiği kişiler yönünden hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve asgari surette tespit edilmiş bir süredir.

¹²⁰ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹²¹ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

nedenlere dayanarak o hüküm hakkında eski hale getirme isteğinde bulunabilir¹²².

CMUK md. 268 uyarınca, hükmün gerekçesi tefhimden sonra üç gün içinde dava dosyasına konmalıdır¹²³.

CMUK md. 299/son uyarınca, kararına itiraz olunan makam kararı haklı bulmazsa hemen ve en geç üç gün içinde itirazı incelemeye yetkili merciye gönderir¹²⁴.

CMUK md. 304/2'de acele itiraz süresi düzenlenmiştir. Buna göre ilgilinin kararı öğrendiği günden başlayarak bir hafta içinde bu itirazı yapması gereklidir¹²⁵.

¹²² Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

Bu konu aşağıda eski hale getirmenin çeşitleri bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

¹²³ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹²⁴ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

¹²⁵ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

CMUK md. 310'da düzenlenmiş olan bir haftalık temyiz süresi de bir kanuni süredir¹²⁶.

CMUK md. 311 uyarınca, sanık yokluğunda aleyhine verilen hükümlere karşı engelin kalkmasından itibaren bir hafta içinde eski hale getirme isteğinde bulunabilir¹²⁷.

CMUK md. 314/1 uyarınca, temyiz dilekçesinde temyiz sebepleri gösterilmemişse, temyiz dilekçesi için belirlenen sürenin bitmesinden yahut

Yargıtay da, "... CMUK md 304/2'ye göre, acele itirazın 33. maddeye göre alakadarın kararı öğrendiği tarihten itibaren bir hafta içinde yapılması gerekmektedir. Görevsizlik kararı C. Savcılığınca 20.11.1985 tarihinde görülerek imzalanmış ve bir haftalık acele itiraz süresi geçtikten sonra 02.12.1985 tarihinde C. Savcılığınca mezkur görevsizlik kararı aleyhine acele itiraz yoluna başvurulmuştur. Bu izahtan da anlaşılacağı veçhile acele itirazın süresinde yapılmadığı nazara, alınmaksızın yazılı şekilde karar ittihazında isabet görülemediğinden bahisle CMUK md. 343 uyarınca bozulması..." demek suretiyle bu sürenin kanuni bir süre olduğu ve mutlak surette uyulması gerektiği görüşünü belirtmiştir (Y.5.CD., 25.01.1986, 336/1973, Yaşar, Şerh Cilt 2, s. 2057).

¹²⁶ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹²⁷ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

gerekçeli karar henüz tebliğ edilmemişse tebliğinden itibaren bir hafta içinde hükmü temyiz edilen mahkemeye bu sebepleri içeren bir dilekçe verilebilir¹²⁸.

CMUK md. 315'de Yargıtay'ın gereksiz yere meşgul edilmesini engellemek için, yasada gösterilen sebeplerle mahkemeye temyiz isteğini reddetme yetkisi verilmiştir. Bu maddenin 2. fırcasında ise bu red kararının tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde temyiz edilebileceği belirtilmiştir. Bu bir haftalık süre de bir kanuni süre olup, mutlaka riayet edilmelidir¹²⁹.

CMUK md. 316'ya göre, temyiz dilekçe ve layihası 315. maddedeki hükümler gereğince mahkemece reddedilmişse, bu dilekçe ve layihanın bir örneğinin karşı tarafa tebliği gerekir. Karşı taraf buna bir hafta içinde cevap

¹²⁸ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹²⁹ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

"Temyiz isteminin reddine ilişkin 11.02.1987 günlük karar müdahil vekiline 17.02.1987 tarihinde tebliğ edildiği halde yasal süreden sonra 08.04.1987 günü temyiz isteğinde bulunulduğu anlaşıldığından temyiz isteğinin reddine kadar verilmiştir" (Y.5.CD., 28.12.1987, 3603/8000, Yaşar, Şerh Cilt 2, s. 1627) demek suretiyle Yargıtay'da bir haftadan sonra yapılan temyiz taleplerini reddetmektedir.

vermelidir. Aksi takdirde kişinin bir haftadan sonra bu hakkını kullanması mümkün değildir¹³⁰.

CMUK md. 322'de ise iki ayrı kanuni süre düzenlenmiştir. Bunlardan birincisi Yargıtay C. Başsavcısının itirazı için öngörölmüş süredir. Buna göre, Yargıtay Dairelerinin kararlarına karşı ilamın kendisine verildiği tarihten başlayarak, otuz gün içinde, Ceza Genel Kuruluna Yargıtay C. Başsavcısı itiraz edebilir. Bu süre sona ermeden hüküm kesinleşmiş olmayacağından cezanın infazına başlanılmamalıdır. Bu otuz günlük sürenin kesin bir süre olduğu ve süre tutum dilekçesiyle de uzatılmasının mümkün olmadığı konusunda bir içtihadı birleştirme kararı vardır¹³¹.

322. maddede düzenlenen diğer süre ise, tarafların karar düzeltme yoluna gidebilmeleri için öngörölmüş olan süredir. Karar düzeltme, Yargıtay Ceza Daireleri veya Ceza Genel Kurulu kararlarına karşı başvuru ve bu

¹³⁰ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹³¹ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

"Ceza muhakameleri Usulü Kanunu'nun 322. Maddesiyle C. Başmüddeiumumisine tanınmış bulunan itiraz yolunda; mücerret daire kararına itiraz olduğunun beyanıyla iktifa edilmiş olan istidaların itiraz müddetinin cereyanına mani olamayacağına ve bu itibarla itirazın mezkur maddede yazılı otuz günlük müddet içinde muayyen itiraz sebepleri gösterilmek veya noktai itiraz belirtilmek suretiyle yapılması gerektiğine mutlak ekseriyetle karar verildi" (Y.İçBK., 09.05.1956, 6/4, Şener, s. 1054).

kararlardaki hukuka aykırılıkları giderme amacını taşıyan bir kanun yoludur. Karar düzeltme yoluna başvurma yetkisi Yargıtay C. Başsavcılığıdır. Bu yetkinin kullanılmasını Yerel C. Savcıları veya taraflar isteyebilir. Eğer C. Başsavcılığı kendiliğinden veya Yerel C. Savcılarının başvurusuyla karar düzeltme yoluna giderse herhangi bir süre söz konusu değildir. Her zaman hatta karar infaz edilse bile C. Başsavcılığının buna yetkisi vardır. Ancak tarafların başvurusu halinde otuz günlük bir kanuni süre öngörülmüştür. Bu süre, dosyanın yerine gönderilmesinden sonra hükmün çektirilmesi için C. Savcılığının çıkardığı ödeme emri ya da çağrı kağıdının hükümlüye tebliği ve tutuklama müzekkeresine dayanan yakalama müzekkeresinin infazına başlandığı yere gönderilmesi gerekmeyen dosyalar için ise, C. Başsavcılığı tarafından ilgili C. Savcılığı aracılığıyla tebliğ tarihinden başlar¹³².

¹³² Bu süre, tarafların karar düzeltme yoluna başvurusu durumunda, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

"CMUK md. 322/4 uyarınca, ceza dairelerinden birinin kararına karşı C. Başmüddeiumumisi, ilamın kendisine verildiği tarihten otuz gün içinde Ceza Umumi Heyetine itiraz edebilir. Yasa bu hükmü ile kesin bir süre koymuştur ve bu süre 30 gündür.

Tashihi karar için ise aynı madde,... ancak hükmün ve kararın zat ve mahiyetine doğrudan doğruya müessir olmak üzere temyiz istida veya layihasında ve tebliğnamede dermeyeran olunan bir hususun ve bunlar haricinde hükmü müessir noksan ve hataların temyizen nazara alınmayarak meskutünahh kalması hallerinde caridir, hükmü koymuştur. Görüldüğü üzere tashihi kararda herhangi bir süre bahis konusu değilse de meskutünanh kalan bir durumun bulunması gerekir" (YCGK, 04.12.1984, 31/272, Yaşar, Şerh Cilt 2, s. 1765) diyerek

CMUK md. 324 uyarınca, Yargıtay'da duruşmanın bitiminden itibaren bir hafta içinde karar verilmelidir¹³³.

CMUK md. 354/2 uyarınca, davacıya duruşma için tebliğ edilen celpname ile duruşma günü arasında en az bir haftalık süre olmalıdır¹³⁴.

CMUK md. 361/3 uyarınca, davacı şartları mevcutsa gıyabında verilen hükmün tebliğinden itibaren bir hafta içinde eski hale getirme talebinde bulunabilir¹³⁵.

CMUK md. 379 uyarınca, mahkeme sırasında uygun olmayan söz ve hareketlerinden dolayı mahkeme kararıyla tutukevine gönderilen kişi yirmi dört saat içinde sorguya çekilmelidir¹³⁶.

Yargıtay da C. Başsavcılığının otuz gün içinde itiraz yetkisini kullanabileceğini, karar düzeltme için herhangi bir süre söz konusu olmadığını belirtmiştir.

¹³³ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹³⁴ Bu süre, işlemin yapılması bakımından koruyucu, hitap ettiği kişiler yönünden hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve asgari surette tespit edilmiş bir süredir.

¹³⁵ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹³⁶ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düzenleyici, hitap ettiği kişiler yönünden hakime hitap eden, devam ettiği müddet bakımından nisbi surette kat'i ve azami surette tespit edilmiş bir süredir.

CMUK md. 388'de ceza karnamesine itiraz için bir kanuni süre öngörölmüştür. Buna göre ceza karnamesine tebliğden başlayarak sekiz gün içinde Sulh Ceza Mahkemesine verilecek bir dilekçe ya da tutanağa geçirilmek koşuluyla mahkeme kalemine yapılacak sözlü başvuruyla itiraz edilebilir. Sürenin geçirilmesi durumunda kararname kesinleşecektir¹³⁷.

C- Takdiri Süreler

a- Genel Olarak

Bunlara takdiri süre denmesinin sebebi, sürenin miktarının tespitinin hakim in veya mahkemenin takdirini bırakılmış olmasıdır. Yani sürenin başlangıç ve sona eriş tarihleri hakim veya mahkeme tarafından tayin edilecektir. Kanuni sürelerde, ilgililerin başvurularını yetkili makamlara belirli bir süre içinde yapmaları ve bu şekilde süreyi muhafaza etmeleri gerekirken, takdiri süreler durumun gereklerine göre lüzum görülürse yine hakim veya mahkeme tarafından uzatılabilir¹³⁸. C. Savcılar ı da yetkilileri olan alanlarda takdiri süreler tespit edebilirler.

Bu sürelerin, diğer süre tiplerinden ayrıldıkları bir diğer nokta ise başlangıç anları ile ilgilidir. Kanuni süreler kural olarak, CMUK md. 33

¹³⁷ Bu süre, işlemin yapılması bakımından düşürücü, hitap ettiği kişiler yönünden taraflara hitap eden, devam ettiği müddet bakımından mutlak surette kat'i bir süredir.

¹³⁸ Erem, Ceza Yargılaması, s.313; Toroslu, s. 142.

uyarınca tefhim veya tebliğden itibaren başlamakta ise de, takdiri sürelerin başlangıç ve sona eriş tarihleri hakim tarafından tespit olunacaktır¹³⁹.

Hakim tarafından tespit edilen sürenin yine hakim tarafından gerek görülürse uzatılabilmesi gayet doğaldır. Ancak bu uzatmanın yapılabilmesi için sürenin bitmemiş olması gerekli midir? Bizim de katıldığımız görüşe göre eğer hakim tarafından tespit edilmiş bir süre mevcutsa ve taraflar bu süreye riayet edememişlerse, bu sürenin uzatılması mümkün değildir. Çünkü süre, belirlenen müddet sonunda sona ermiştir. Ancak süre bitmeden önce gerek talep üzerine gerek olayın özelliklerinden dolayı re'sen sürenin uzatılması mümkündür. Ancak süre sona erdiyse artık sürenin uzatılmasından değil, olayın özellikleri buna imkan veriyorsa yeni bir süreden bahsedilir¹⁴⁰.

Hakimin süre tayin ederken, tarafların özel durumlarını nazara alması ve sürenin olayın özelliklerine uygun olması gereklidir. Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da, sürenin sonucunun tartışmalara yol açmayacak şekilde kesin olarak belirtilmesi gerekliliğidir. Aksi takdirde süre içinde işlemi yapamayan kişi aleyhine karar verilmemelidir.

Anayasanın 141. maddesinin 3. fıkrasına ve CMUK'nun 32. maddesine göre mahkemeler tarafından verilen her türlü karar gerekçeli olarak

¹³⁹ Önder, Mehiller, s. 571.

¹⁴⁰ Önder, Mehiller, s. 571.

yazılmalıdır¹⁴¹. Bu madde özellikle tamamen hakimın takdirine bırakılan kararlar açısından daha da önemlidir. Hâkim keyfiliği önlemek için takdir ettiği sürenin gerekçesini de yazmalıdır¹⁴². Aksi takdirde bu karar Anayasaya ve CMUK' na aykırı olacaktır. Yine takdiri süreler tespit edilirken takdir edilen sürenin savunma hakkını kısıtlayacak şekilde olmamasına dikkat edilmelidir¹⁴³.

b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Takdiri Süreler

CMUK md. 121 uyarınca, sanık için kefalet vermiş muteber kişiler, hakimın verdiği süre içinde sanığı getirirlerse, verdikleri parasal güvenceden kurtulacaklar ve serbest kalan kefaletin kendilerine geri verilmesi gerekecektir. Burada sanığı getirmek için belirlenecek süre, Kanun

¹⁴¹ Uygulamada Yargıtay da gerekçeden yoksun mahkeme kararlarını bu nedenle bozmaktadır. "Anayasanın 141 inci, CY. Yasasının 32, 260 ve 308/7 maddeleri uyarınca mahkeme kararlarının sanıkları, mağdurları, C. Savcısını ve de herkesi inandıracak ve Yargıtay denetimine olanak verecek biçimde olması ve Yargıtayın gerekçelerde tutarlık denetimi yapması ve bu açıdan gerekçelerde disiplin işlemini yerine getirmesi için, kararın dayandığı tüm verilerin, bu veriler konusunda mahkemenin ulaştığı sonuçların, iddia, savunma ve dosya içerisinde bulunan öbür belgelere ilişkin değerlendirmelerin sanığın eyleminin ne olduğunun açık olarak gerekçeye yansıtılması gerektiği gözetilmeden ve bu ilkelere uyulmadan gerekçeden yoksun hüküm kurulması yasaya aykırı görüldüğünden hükmün bozulmasına karar verildi" (Y. 4. CD., 8.12.1997, 9966/10874, YKD, C. 26, S. 4, s. 626).

¹⁴² Öztürk/Erdem/Özbek, ss. 515-516.

¹⁴³ İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6 ncı maddesinin 3 üncü fıkrasının b bendine göre hakkında suç isnadı bulunan kişiye savunmasını hazırlaması için yeterli zaman ve kolaylıklar sağlanmalıdır (Doğru, s. 263).

tarafından tamamen hakimın takdirine bırakılmıştır. Olayın özelliklerine ve ilgililerin durumuna göre hakim uygun bir süreyi takdir edecektir.

CMUK md. 166'da C. Savcısının kararlarına karşı yapılan itirazın incelenmesi düzenlenmiştir. Bu maddenin 2. fıkrasına göre, incelemeyi yapan başkan gerek görürse bir süre belirleyerek, suçtan zarar görenin verdiği dilekçenin bir örneğini, diyeceğini bildirmesi için sanığa tebliğ edebilir. Eğer başkan dilekçenin tebliğ edilmesine karar verirse, sanığın savunmasını vermesi için belirlenen süre tamamen hakimın takdirindedir.

CMUK md. 169'a göre, CMUK md. 166'da düzenlenen itiraza ilişkin bir karar verilmeden önce, dilekçe sahibinden kefalet istenebilir. Başkan tarafından eğer kefalete gerek görülürse, bunun yatırılması için bir süre belirlenmesi gerekir. Bu maddenin 2. fıkrasında ise takdir edilen süre içinde kefalet yatırılmadığı takdirde, dilekçenin geri alınmış sayılacağı ve itirazın incelenmeyeceği yazılıdır. Burada Kanun, takdiri süre içinde işlem yapılmaması durumunda bir hakkın kaybolacağını belirterek, müeyyidesini kendi koymuştur. Bundan dolayı takdir edilen süre sonunda, işlemin yapılması için gerekli müddet sona ermiştir. Ancak olayın özelliklerine ve tarafların durumuna göre ihtiyaç duyulursa bir öncekinden bağımsız yeni bir süre verilebilmelidir.

CMUK md. 255 uyarınca, bir eylemin suç oluşturup oluşturmadığı özel hukuka ilişkin bir meselenin çözümlenmesine bağlı ise, ceza hakimi bunu CMUK'na göre kendi bir karara bağlayabileceği gibi, sorunun hukuk mahkemesinde çözümlenmesi için beklemesi de mümkündür. Ceza hakimi

özel hukuka ilişkin bir sorunu kendisi çözümlenmeyip ön sorun yaparsa, olayın hukuk mahkemesinde görülmesini sağlamak için, yargılamaya ara vererek, ilgililere dava açmaları için bir süre verecektir. Verilecek süre, duruma göre hakim tarafından takdir olunacaktır.

CMUK md. 336 uyarınca, yargılamanın yenilenmesi talebi, kabule değer görülmediğinden dolayı reddedilmemiş ise, yenileme isteği karşı tarafa tebliğ olunur. Cevap için hakim tarafından durumun icabına göre bir süre tespit edilir. Eğer bu süreye uyulmazsa, diğer aşamalara geçirebilir.

CMUK md. 337/4'e göre, yargılamanın iadesinde deliller toplandıktan sonra, C. Savcısı ve sanığa görüş ve düşüncelerini bildirilmeleri için bir çağrı yapılır. Bu görüş ve düşünceleri bildirme, hakim tarafından takdir edilecek bir süre içinde yapılmalıdır¹⁴⁴.

CMUK md. 351 uyarınca, şahsi dava usulüne uygun açıldıktan sonra, dava dilekçesi, sanığa, C. Savcısına ve varsa malca sorumluya bir diyecekleri varsa bildirmeleri için tebliğ okunur. Bu cevap için, yanıt vermeye imkan verecek uzunlukta bir sürenin hakim tarafından verilmesi gereklidir.

Genel olarak takdiri süreler, savunma hakkıyla ilgili olduğundan dolayı, hakim tarafından süre verilirken çok dikkat olunmalıdır. Hakim tarafından olay

¹⁴⁴ Hakim tarafından belirli bir süre verilmemesi ve ilgililerin görüş ve düşüncelerinin alınmaması Yargıtay tarafından bozma nedeni sayılmaktadır. "Muhakemenin iadesi hakkında usulün 337. maddesi son fıkrası hükmüne göre, C. Müddeiumumisinin mütalaasının alınmaması ve 341. maddeye uygun şekilde

iyi değerlendirilmeli, verilecek sürenin yapılacak işlere ve tarafların durumuna göre orantılı olmasına dikkat edilmelidir. Aksi takdirde keyfi bir şekilde savunma hakkının kısıtlanması söz konusu olur ki, bu ceza muhakemeleri hukuku ilkeleri açısından kabul edilemez. Takdiri sürenin doğrudan savunma hakkıyla ilgili olmadığı durumlarda da, elbette hakimin keyfi davranması mümkün değildir.

3- HİTAP ETTİKLERİ KİŞİLER YÖNÜNDEN SÜRELER

A- Genel Olarak

Bu ayırım, işlemi yapacak ve dolayısıyla süreye uyması gereken muhakeme süjesine göre yapılmaktadır. Buna göre süreler hakime, davanın taraflarına ve davayla alakalı üçüncü kişilere yönelik olmak üzere üç bölüme ayrılabilir¹⁴⁵.

B- Hakime Hitap Eden Süreler

a- Genel Olarak

CMUK'nda düzenlenen sürelerden bir kısmı taraflar için değil, hakim veya mahkeme için konmuştur. Hakime yönelik olan bu süreler kural olarak uymak şarttır. Ancak bu sürelerin bazı durumlarda tam bir kesinlik taşımadığı görülür. Bu durumlarda Kanun, süre geçse bile işlemin yapılabilmesine izin

karar verilmemesi yolsuzdur" (Y.2.CD., 02.12.1939, 12998/12908, Yaşar, Şerh Cilt 2, s. 1982).

¹⁴⁵ Önder, Mehiller, s.572.

vermektedir¹⁴⁶. Uymanın zorunlu olduğu sürelerde ise, Kanunun gösterdiği süre içinde işlemi yapmayan hakim bundan dolayı sorumlu tutulabilir¹⁴⁷.

b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Hakime Hitap Eden Süreler

CMUK md. 108 ve 109 uyarınca, hakkında tutuklama yazısı bulunan sanık, tutulduğunda derhal, bu olanaklı değilse en geç yirmi dört saat içinde yetkili hakim önüne çıkarılarak sorguya çekilmelidir. Tutulan kişi, yetkili hakim önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde en yakın sulh hakimi önüne çıkarılmalıdır.

CMUK md. 128 uyarınca, hakkında henüz dava açılmamış kişinin yakalanması durumunda, en yakın sulh hakimine götürülmesi için gerekli sürenin dışında yirmi dört saat içinde bir sulh hakimi önüne çıkarılıp sorguya çekilmesi gerekir. Ancak, toplu suçlarda bu süre, delil toplanmasındaki güçlük ve fail sayısının çokluğundan dolayı C. Savcısının kararıyla dört güne, C. Savcısının isteği sulh hakiminin kararıyla sekiz güne kadar uzatılabilir.

CMUK md. 129 uyarınca, yakalanan hakkında kamu davası açılmışsa, hemen yetkili mahkemeye çıkarılması gerekir. Yakalanan kişinin daha önce sulh hakimi tarafından sorgusu yapılmış ise, davayı gören yetkili mahkemeye götürülmesi bu hakim kararıyla olur. Hakkında kamu davası açılan ve yakalanan sanık hakkında, o davayı gören mahkeme yetkili olmaktadır.

¹⁴⁶ Önder, Mehiller, s.572.

¹⁴⁷ Anayasanın 144. maddesine göre hakim ve savcılar görevlerini kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelere uygun olarak yapmak zorundadırlar.

Davayı gören mahkemeye sanık getirildiğinde, yetkili mahkemenin sanığın serbest bırakılmasına veya tutuklanmasına aynı gün karar vermesi gereklidir.

CMUK md. 134 uyarınca, hakkında zorla getirme yazısı bulunan kişi, bekletilmeyip derhal hakim önüne çıkarılmalıdır. Ancak uzakta bulunmasından ya da başka nedenlerden dolayı hemen hazır bulundurulması olanaksız ise, yol süresi dışında kırk sekiz saatte hakim önüne götürülerek sorgusunun yapılması şarttır.

CMUK md. 108, 109, 128, 129 ve 134'de düzenlenmiş olan hükümler kişi hak ve hürriyetleriyle yakından ilgili maddelerdir. Bu hükümlere uyulmaması durumunda, kişilerin hürriyetleri haksız olarak ellerinden alınabilmekte ve telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğabilmektedir. Bu süreler riayet edilmemesinde kusuru bulunan gerek kolluk kuvvetlerinin gerekse C. Savcılarını ve hakimlerin cezai ve hukuki sorumlulukları doğabilecektir.

CMUK md. 222 uyarınca, hakim, zorunluluk olmadığı sürece duruşmaya sekiz günden fazla ara vermemelidir. Kesintisiz şekilde devam eden duruşmalar sonunda maddi gerçek daha iyi bulunabilecektir¹⁴⁸. Tutuklu

¹⁴⁸ "Hakimlerin önlerinde cereyan eden duruşmadan edindikleri canlı etkilerin tesiriyle hüküm verebilmeleri için, duruşmanın birbiriyle bağlantılı bir bütün oluşturması gerekir. Bu nedenle, kanun koyucu duruşmanın ara verilmeksizin cereyan etmesini istemiş ve bunu sağlamak için bir düzenleme yapmıştır (md. 219). Duruşma başlamalı ve bir celsede tamamlanmalıdır (md. 219). Zaruret olmadıkça, duruşmaya ara verilemez (md. 227). Diğer bir deyimle ara vermek istisnadır" (Yurtcan, Hazırlık Soruşturması, s. 37).

işlerde ise, zorunluluk bulunsa bile ara verme süresi otuz günü geçmemelidir. Bu düzenleme CMUK md. 112'ye paralel bir düzenlemedir. Buradaki sekiz günlük süre, maddeden de anlaşıldığı gibi kesin bir süre olmadığından dolayı uygulamada zaruret gerekçesiyle bu sürenin aşıldığını görmekteyiz. Tutuklu işlerde de otuzar günlük periyotlarla tutukluluk halinin devam edip etmeyeceğine evrak üzerinden karar verilmesi oldukça yaygın bir uygulama haline gelmiştir. Duruşma yapılmaması neticesinde sanığın lehine doğabilecek deliller görülemeyeceğinden, bu durum muhakeme hukuku açısından uygun değildir. Bu durumun önüne geçilmesi için duruşmalar arasındaki sürenin "zaruret" gibi muğlak bir ifade yerine, kesin bir süreye bağlanmasının daha yerinde olacağı kanaatindeyiz.

CMUK md. 261'e göre ise, hükmün tefhimi duruşma sonunda yapılmazsa bu işlemin tekrar yapılmasına olanak yoktur. Hangi işlerin, süresinden sonra yapılabileceğini tespit etmek için kanunda açıklık yoksa hükmün yorumuyla bir sonuca varılmalıdır.

CMUK md. 268 uyarınca hükmün gerekçesi tutanağa tamamen derç edilmemiş ise, tefhim tarihinden itibaren üç gün içinde dosyaya konulabilir. Bu şekilde Kanun hakime yapmadığı bir işlemi yapması için izin vermektedir. Ancak bu üç günlük süre kesin olup, işlem bu süre içinde yapılmalıdır.

CMUK md. 299/son'a göre, kararına itiraz edilen makam, itirazı yerinde görürse kararı düzeltebilir. Aksi takdirde hemen ve en geç üç gün içinde itirazı inceleyecek makama gönderir.

C- Davaya Taraf Olanlara Hitap Eden Süreler

a- Genel Olarak

Bu tip sürelerde muhatap davanın taraflarıdır ve sürelerin çok büyük bir kısmı taraflar için konmuştur. Taraflar kendileri için konmuş bu sürelerde, sürenin çeşidine göre, belli işlemleri yapabilirler veya yapmaları lazımdır. Belli bir süre içinde yapılması zorunlu olan işlemler, o süre içinde yapılmazsa artık yapılamaz ve bu genellikle süreyi kaçıran aleyhine sonuçlar doğurur. Örneğin, bir karar süresi içinde temyiz edilmez ise, artık kesinleşir ve bu durum hükmü temyiz etmekte menfaati bulunan kişinin aleyhine olur. Taraflara hitap eden süreler kanundan kaynaklanabileceği gibi, hakim tarafından belirlenen bir süre de olabilir. Biz burada ister kanuni ister takdiri olsun Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda bulunan ve taraflara yönelik olan sürelere daha önce incelediğimiz için kısaca değinmekle yetineceğiz.

C. Savcılarını da makam itibarıyla taraf olduklarından¹⁴⁹ C. Savcılarını ve onların emrindeki memurlara hitap eden süreler de bu süre çeşidi içinde incelenmelidir.

¹⁴⁹ "Her suçta bir zarar gören tarafın mevcudiyeti şarttır. Suçtan doğan zarar iki yönlüdür; zira suç toplumu olduğu kadar ferdi de zarara sokar. Bununla beraber bazen ferdin zararının (hareket suçunda olduğu gibi), birinci derecede önem kazanması mümkündür. Fakat zarar gören taraf olarak toplum ve fert daima birlikte mevcuttur; bunlardan birinin mevcut bulunmaması düşünülemez. İşte suçtan zarar gören bu iki tarafı ifade etmek üzere 'zarar gören toplum taraf' ve 'zarar gören fert taraf' terimleri kullanılır. Zarar gören toplum tarafın ne olduğu da, suçtan zarar gören fertten adım adım uzaklaşmak (zarar görenin ailesi, işyeri, mensubu bulunduğu cemiyetler vs.) suretiyle tesbit edilebilir. Bununla

b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Davaya Taraf Olanlara Hitap Eden Süreler

CMUK md. 42'ye göre, eski hale getirme dilekçesinin engelin kalmasından itibaren bir hafta içinde verilmesi lazımdır.

CMUK md. 90/2'ye göre, hakim kararı olmadan yapılan el koyma işlemlerinde, ilgilisi ya da yakınlarından birinin hazır bulunmaması ya da hazır

beraber, zarar cezai olma niteliğini bir ceza normundan aldığından ve ceza normlarını (ceza kanunları) koyan da devlet olduğundan, zarar gören toplum taraf da devlettir. Diğer bir deyişle ceza hukuku yönünden zarar gören toplum taraf, devlet adını alan teşkilatlanmış topluluktur. Devletin her suçta zarar gören toplum taraf olarak mevcut bulunması, ceza davasını açmak ve muhakemeye katılmak işinin niçin savcılığa bırakıldığını izah edebilmektedir. Gerçekten de devlet, yukarıda sözü edilen görevleri yerine getirebilmek için, savcılık makamı ihdas etmiştir. Bu itibarla iddia makamını işgal eden savcıyı doğrudan doğruya ve şahsen taraf saymak mümkün olmamaktadır. Ceza muhakemesinde taraf, suçtan zarar gören toplum taraf olarak devlettir. Devletin bu anlamda taraf sayılmasını, aynı zamanda yargıç olması sebebi ile, şaşırtıcı bulmamak gerekir. Nitekim aynı bir süjenin aynı muhakeme içinde muhtelif hukuki durumlarda bulunabileceğine yukarıda değinilmişti. Bu itibarla devlet, bir yönden suçtan zarar gören toplum taraf sıfatıyla bir maddi hukuku durumunda (yargılanacak uyumsuzluğun sübjektif görünüş şekillerinden birisi), diğer yönden de şekli hukuki durumda (çelişme ve buna katılan muhakeme makamları) bulunmakta yani yargıç (karar makamı) olmaktadır.

Sonuç olarak savcı şahsen taraf değildir. Devlet, suçtan zarar gören toplum taraf olarak bir makam ihdas etmiştir. Öyleyse savcılık suçtan zarar gören toplum tarafın (devletin) makamıdır. Demek ki savcı şahıs olarak, zarar gören toplum taraf sıfatıyla devletin iddia makamını işgal eden bir süjedir..." (Keyman, ss. 175-176). Ayrıca bkz. Kunter/Yenisey, ss. 389-392.

olmalarına karşın açıkça itiraz etmeleri durumunda eşyaya el koyan görevlinin bu işlemini üç gün içinde hakime onaylatması gerekir.

CMUK md. 92/4'e göre, C. Savcısı tarafından verilen el koyma kararı işleminin geçersiz kalmaması için, eşya henüz teslim edilmemiş olsa bile, üç gün içinde hakime tasdik ettirilmelidir.

CMUK md. 106/3'e göre, tutuklama müzekkeresi sanığın yakalanması anında ve bu mümkün olmazsa, hangi suçtan dolayı tutuklandığı bildirilmekle birlikte, tutukevine konulduğunun en geç ertesi günü kendisine tebliğ olunur.

CMUK md. 157'ye göre, olay yerinde görevini yapan memurun, işlerini yapmasını kasten ihlal edenleri ve aldığı tedbirlere aykırı davranışları yirmi dört saat geçmeyecek şekilde gözaltına alma yetkisi vardır.

CMUK md. 166/2'ye göre, C. Savcısının kararlarına itiraz edildiğinde, incelemeyi yapacak başkan gerek görürse bir süre belirleyecek ve suçtan zarar görenin verdiği dilekçenin bir örneğini, diyeceğini bildirmesi için sanığa tebliğ edecektir.

CMUK md. 228'e göre, duruşma eğer sanığın yokluğunda yapılırsa, hükmün kendisine tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde eski hale getirme talep olunabilir.

CMUK md. 295'e göre, kanun yollarına başvurmak için öngörölmüş kanuni süre sona ermeden yapılan vazgeçme veya geri alma geçerlidir.

CMUK md. 304/2'ye göre, acele itiraz ilgilinin kararı öğrendiği günden başlayarak bir hafta içinde yapılmalıdır.

CMUK md. 310/1'e göre, temyiz talebi hükmün tefhiminden itibaren bir hafta içinde yapılmalıdır.

CMUK md. 311'e göre, sanık yokluğunda aleyhine verilen hükümlere karşı, engelin kalkmasından itibaren bir hafta içinde eski hale getirme istediğinde bulunabilir.

CMUK md. 314'e göre, temyiz dilekçesinde temyiz nedenleri gösterilmemiş ise tebliğden itibaren bir hafta içinde, hükmü temyiz olunan mahkemeye temyiz nedenlerini gösterir bir dilekçe verilebilir.

CMUK md. 315/2'ye göre, temyiz talebinde bulunan, talebin reddi hususunda verilen karara karşı, tebliğden itibaren bir hafta içinde temyiz mahkemesinin bu hususta karar vermesini talep edebilir.

CMUK md. 316'ya göre, temyiz dilekçe ve layihası karşı tarafa tebliğ edildikten sonra bir hafta içinde yazılı olarak buna cevap verilebilir.

CMUK md. 337/4'e göre, deliller toplandıktan sonra, C. Savcısı ve sanığa mahkemece belirlenecek süre içinde görüş ve düşüncelerini bildirmeleri hususunda çağrı yapılır.

CMUK md. 351'e göre, şahsi dava usulüne uygun açıldıktan sonra hakimin, dava dilekçesini, belirlediği sürede cevap vermeleri için sanığa, C. Savcısına ve varsa malca sorumluya tebliğ etmesi gerekir.

CMUK md. 361'e göre, şahsi davacı CMUK md. 41 ve 42'de gösterilen koşullar altında yokluğunda verilen hükmün tebliğinden itibaren bir hafta içinde eski hale getirme talebinde bulunabilir.

CMUK md. 369'a göre, katılanın davaya katılmadan önce verilen kararlara karşı, ancak C. Savcısı için öngörülen süre geçmeden, kanun yoluna gitmesi mümkündür.

CMUK md. 368'e göre, ceza karnamesine tebliği tarihinden itibaren sekiz gün içinde itiraz edilebilir. Yine bu süre içinde itirazdan vazgeçilebilir.

D- Davayla İlgili Üçüncü Kişilere Hitap Eden Süreler

a- Genel Olarak

Bu bölüm geniş bir kesimi içinde almakta olup, hakim, C. Savcısı ve onun emrindeki memurlar ile davanın tarafları dışındaki kişiler ve makamlar bu başlık altında incelenebilir. Hatta taraf olarak işlemler yapmamış olması şartıyla, C. Savcıları da bu kısım içine sokulabilir. Aslında hakime hitap eden süreler ile dava ile ilgili üçüncü kişilere hitap eden sürelerin bir bölümü birbiri içine girmiş ve karışmıştır. Diğer bir ifade ile bu tip sürelerin bir kısmının hem hakime hem de diğer üçüncü kişilere hitap eden bir yönü vardır. Biz sistematik açısından böyle bir ayırım yaparak incelemeyi uygun gördük.

b- CMUK'nda Düzenlenmiş Olan Davayla İlgili Üçüncü Kişilere Hitap Eden Süreler

CMUK md. 74'e göre resmi müessesede gözlem süresi üç haftayı geçemez. Eğer bu süre yeterli olmazsa verilen üç haftalık ek sürelerle, bu süre en fazla üç ay olabilir.

CMUK md. 75'e göre, bilirkişi mütalaasını iki ay içinde vermeye mecburdur. Bu süreye uyulmaması durumunda bilirkişinin kanuni sorumluluğu doğar.

CMUK md. 121'e göre, sanığa kefalet etmiş muteber kişiler, hakim tarafından verilen süre içinde sanığı getirmiş, ya da sanığın kaçma hazırlığında bulunduğunu yeniden tutuklanmasına olanak verecek kadar önce haber vermiş ise, verdiği kefaletten kurtulur.

CMUK md. 165'e göre, şikayetçi ayını zamanda mağdur ya da suçtan zarar göre kişi ise, takipsizlik kararının kendisine tebliğinden başlayarak, on beş gün içinde bu karara itiraz edebilir.

CMUK md. 169'a göre, bir önceki maddeye göre yapılan itiraz için, başkan takdir edeceği bir süre içinde kefalet verilmesini dilekçe sahibinden isteyebilir.

CMUK md. 291'e göre, sanığın yasal temsilcisi ve eşi, sanıktan bağımsız olarak, yasal süreye riayet ederek temyiz yoluna başvurabilirler.

4- DEVAM ETTİĞİ MÜDDET BAKIMINDAN SÜRELER

A- Genel Olarak

Bu bölümde, kanun tarafından işlemin yapılabileceği veya yapılamayacağı zaman diliminin açıkça gösterildiği süreleri inceleyeceğiz. Kanun tarafından tespit edilmiş süreleri, devam ettikleri müddet bakımından iki kısma ayırabiliriz. Buna göre sürelerin bir kısmı, kat'i şekilde Kanun tarafından belirlenmiş iken, diğer bir kısmı nispi şekilde gösterilmiştir. Kat'i süreler de kendi arasında mutlak surette kat'i ve nispi surette kat'i olmak üzere iki kısma ayrılabilir¹⁵⁰. Bu bölümdeki ayırım, sürelerin düşürücü, koruyucu veya düzenleyici olup olmadıklarına değil, devam ettikleri müddetin kesin olup olmadığına dayanmaktadır. Bu sebeple sürelerin o özelliklerine değinmeyeceğiz. İnceleyeceğimiz kanun hükümlerinin sözü edilen yönlerine daha önce değindiğimizden dolayı, sadece madde numaralarını vermekle yetineceğiz.

Bu ayırım altında süreleri incelemeye başlamadan önce, süreleri, takdiri ve kanuni olarak ikiye ayırdığımızı hatırlamalıyız. Daha önce de belirttiğimiz gibi takdiri, yani hakim tarafından belirlenecek olan sürelerde, kanun belirli bir zaman dilimi belirtmemiştir. Tarafların durumunu ve olayın özelliklerine göre, bu sürelerin tespiti hakimin takdirine bırakılmıştır. Bundan dolayı hakim tarafından tespit edilecek bu süreler için mutlak surette belirsiz

¹⁵⁰ Önder, Mehiller, ss.575-580.

süreler denilmektedir.¹⁵¹ Çünkü bu sürelerde kanun işlemin yapılması için bir süre vermemiştir, sürenin belirlenmesini hakimine bırakmıştır. Doğal olarak ne kadar devam edeceği tamamen belirsiz olan bu tip süreler, bu tasnifin dışında kalmaktadır.

B- Kat'i Süreler

a- Mutlak Surette Kat'i Süreler

Bu tip sürelerin devam edecekleri müddet, kanunda açık bir şekilde yazılıdır. Bu süreler, saat, gün, ay ve yıl olarak düzenlenmiştir. Anlaşılması ve uygulanması kolay olduğundan dolayı, CMUK'ndaki sürelerin çoğunu bu tip süreler oluşturmaktadır.

aa- Saat olarak gösterilen süreler

CMUK md. 108'de yirmi dört saat, CMUK md. 109'da yirmi dört saat, CMUK md. 128/4'de yirmi dört saat, CMUK md. 134'de kırk sekiz saat, CMUK md. 157'de yirmi dört saat ve CMUK md. 379'da yirmi dört saattir.

bb- Gün olarak gösterilen süreler

CMUK md. 90/2 ve 90/5'de üç gün, CMUK md. 92/4'de üç gün, CMUK md. 112'de otuz gün, CMUK md. 128/2'de dört gün ve sekiz gün, CMUK md. 129'da aynı gün, CMUK md. 165'de on beş gün, CMUK md. 212'de beş gün, CMUK md. 222'de sekiz gün ve otuz gün, CMUK md. 268/1'de üç gün,

¹⁵¹ Önder, Mehiller, s. 575.

CMUK md. 229/son'da üç gün, CMUK md. 322/1 ve 322/4'de otuz gün 388'de sekiz gündür.

cc- Hafta olarak gösterilen süreler

CMUK md. 42'de bir hafta, CMUK md. 74/4'de üç hafta ve altı hafta, CMUK md. 210/7'de bir hafta, CMUK md. 228/7'de bir hafta, CMUK md. 304/2'de bir hafta, CMUK md. 310/1'de bir hafta, CMUK md. 310/1'de bir hafta, CMUK md. 314/1'de bir hafta, CMUK md. 315/2'de bir hafta, CMUK md. 316/1'de bir hafta, CMUK md. 324'de bir hafta, CMUK md. 354/3'de bir hafta, CMUK md. 361/3'de bir haftadır.

dd- Ay olarak gösterilen süreler

CMUK md. 74/4'de üç ay, CMUK md. 75'de iki ay, CMUK md. 110/1'de altı ay, CMUK md. 310/3'de bir ay, CMUK md. 322/6'da bir ay, CMUK md. 400'de dört aydır.

ee- Yıl olarak gösterilen süre

CMUK md. 110/1'de iki yıldır.

b- Nisbi Surette Kat'i Süreler

aa- Asgari surette tespit edilmiş süreler

Bu tip süreler kural olarak koruyucu sürelerdir. Yani bu süre içinde, tarafların yapacakları bir işlem için gerekli hazırlıkları yapabilmelerini temin için, bir şey yapılmaması istenmektedir. CMUK md. 210/1 ve 354/3'e göre,

celpnamenin tebliği ile duruşma günü arasında en aşağı bir hafta geçmesi gereklidir. Burada kanun asgari bir süre vererek, bu süre içinde duruşmanın başlatılmamasını istemektedir.

bb- Azami surette tespit edilmiş süreler

Kanun, bu tip sürelerde, işlemin yapılması için verilen sürenin en son yapılabileceği noktayı vurgulamaktadır. Bu çeşit sürelerde işlem ne kadar erken yapılırsa, kanunun ruhuna o kadar uygun düşer.

CMUK md. 108/7'de "derhal ve yirmi dört saat içinde", CMUK md. 112'de "en geç otuzar günlük süreler içinde", CMUK md. 128'de "yirmi dört saat içinde", CMUK md. 134'de "en geç kırk sekiz saat içinde", CMUK md.157'de "bu süre yirmi dört saati geçemez", CMUK md. 222'de "sekiz günden fazla ara verilemez, bu süre otuz günü geçemez" denilmek suretiyle bu işlemlerin önemlerinden dolayı bir an önce yapılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

C- Nispi Süreler

a- Genel Olarak

Bu tip süreler, daha önceki ayrımlardaki gibi belirli zaman aralıklarına göre değil, davanın safhalarına göre tespit edilir. Bundan dolayı bu tip sürelerle, davanın safhasına göre belirlenen süreler de denilmektedir¹⁵².

¹⁵² Önder, Mehiller, s. 572.

Aslında nispi süreler adı altında inceleyeceğimiz bu bölüme giren kanun maddelerine baktığımız zaman, açıkça süre kelimesinin kullanılmadığını görürüz. Ancak Kanunun belirli işlemlerin yapılabilmesini, bir işlemin yapılmamış olmasına veya yapılmasına bağlamasından dolayı, o işlemin yapılması için teknik açıdan bir sınırlama olduğu söylenebilir. İşte bu sebepten dolayı biz bu tip sınırlamaları da süre kavramı içinde görüp incelemeyi uygun bulduk.

Bu ayırım altında inceleyeceğimiz süreler iki bölüme ayrılabilir. Bunlardan birinci çeşidi belirli bir usul safhasına kadar yapılabilen süreleri içinde alırken, diğer çeşidi ise belirli bir usul safhasından sonra yapılabilenleri içine alır.

b- Belirli Bir Usul Safhasına Kadar Yapılabilenler

aa- Kamu davası açılmadan önce yapılabilenler

CMUK md. 90/4'e göre, hakim kararı olmaksızın yapılan zabıt işleminde, ilgili kişiler bulunmamış veya açıkça itiraz etmişlerse, zabıt işlemini yapan memur, kamu davası açılmamış ise, bunu üç gün içinde işlemin yapıldığı yerin sulh hakimine tasdik ettirmelidir.

bb- İddianame okunmadan önce yapılabilenler

CMUK md. 15 uyarınca, yetkisizlik iddiasının, duruşmanın başlangıcında iddianame okunmadan evvel bildirilmesi şarttır. İddianame okuduktan sonra yetkisizlik iddiasında bulunulamayacağı gibi, mahkeme de bu hususta re'sen karar veremez. Açıkça görüldüğü gibi yetkisizlik iddiasının

yapılabilmesi için, iddianamenin okunması gibi bir usul işleminin yapılmamış olması gereklidir. Bu usul işleminin yapıldıktan sonra, kanuni sürelerde olduğu gibi, yetkisizlik iddiasında bulunmaya imkan kalmamıştır.

Keza CMUK md. 24'e göre, tarafsızlığından şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı bir hakimin reddi, mahkemede iddianame veya şahsi dava dilekçesi, Yargıtay'da ise duruşmalı işlerde raportör üye tarafından yazılmış olan rapor okununcaya ve duruşmasız işlerde temyiz incelemesi başlayıncaya kadar istenebilir. Burada da hakimin reddi bakımından açıkça kat'i bir süre öngörülmemekle birlikte, mahkemede iddianame veya şahsi dava dilekçesinin okunması, Yargıtay'da ise raportör üye tarafından yazılmış raporun okunması veya duruşmasız işlerde temyiz incelemesinin başlaması red işleminin artık yapılamayacağını göstermekte ve böylece kat'i süreler gibi etki yapmaktadır.

Yine aynı şekilde, CMUK md. 210/2 uyarınca, celpnamenin tebliği ile duruşma günü arasında bir haftalık süreye riayet edilmezse, iddianamenin okunmasından önce sanık duruşmaya ara verilmesini isteyebilir. Ancak iddianame okunduktan sonra artık böyle bir talepte bulunması mümkün değildir.

cc- Son soruşturma açılmadan önce yapılabilenler

CMUK md. 143'e göre, müdafî hazırlık evrakı ile dava dosyasının tamamını inceleme ve istediği evrakı alma hakkına sahiptir. Aynı maddenin 2. fıkrasına göre, bu durum hazırlık soruşturmasının gayesini tehlikeye düşürebilecek ise, C. Savcısının talebi ve Sulh hakiminin kararıyla hazırlık

soruşturması sırasında bu hak kısıtlanabilir. Ancak son soruşturma açıldıktan sonra böyle bir kısıtlamaya olanak yoktur. Yani son soruşturmanın açılması, bu kısıtlamanın yapılmasını engelleyen kat'i bir sürenin sona ermesi gibi rol oynamaktadır.

dd- Duruşmadan önce yapılabilenler

CMUK md. 212'de göre eğer sanık, tanık veya bilirkişi davet etmek veyahut müdafaa delillerinin toplanmasını isterse, bununla ilgili dilekçesini duruşma gününden en aşağı beş gün önce mahkemeye vermelidir. Görüldüğü gibi duruşma günü bu dilekçenin verilmesi yönünden sınırlayıcı olmakta ve süreler gibi işlev yapmaktadır. Ancak delil ikamesi yönünden duruşma sırasında bir sınırlama mevcut olmadığından buradaki süre bir düzenleyici süredir.

CMUK md. 296 uyarınca, kanun yoluna başvurulduktan sonra eğer karar duruşma ile verilecekse, bağlayıcı bir duruşma talebi veya re'sen bir duruşma kararı varsa vazgeçme ancak karşı tarafın muvafakatı ile olur. Duruşma başlamadan önce böyle bir muvafakat aranmazken, duruşma başladıktan sonra vazgeçilebilmesi muvafakata bağlıdır.

CMUK md. 390'a göre, ceza karnamesine itiraz üzerine duruşma yapılır. Eğer sanık duruşmadan önce itirazdan vazgeçerse duruşma yapılmaz. Ancak duruşma başladıktan sonra vazgeçme mümkün değildir.

ee- Delillerin ileri sürülmesi sona ermeden önce yapılabilenler

CMUK md. 239 uyarınca, bir delilin geç ileri sürülmesi reddedilmesine neden olmaz. Ancak gösterilen tanık veya bilirkişinin adı karşı tarafa geç ulaştırılmış ya da ispatlanacak olay karşı tarafa gerekli bilgiyi almaya yetmeyecek derecede geç bildirilmiş ise, karşı taraf delillerin ileri sürülmesi sona ermeden önce, bilgi almak için duruşmaya ara verilmesini isteyebilir. Deliller ileri sürüldükten sonra, artık duruşmaya ara verilmesi istenemez.

ff- Muhakemenin bittiği bildirilinceye kadar yapılabilenler

CMUK md. 357'ye göre, şahsi dava açan kişiye karşı sanık, muhakemenin bittiği bildirilinceye yani sonuç çıkarma devresine kadar karşı dava açarak, davacının mahkumiyetini isteyebilir. Yani sanığa son söz verilip, dava sona erdirildikten sonra sanığın karşı dava açması mümkün değildir. Burada da muhakemenin sona ermesi, karşı dava açabilme açısından süreler gibi tesir göstermektedir.

gg- Hükmün tefhimine kadar yapılabilenler

CMUK 361'e göre, şahsi davacı hükmün tefhimine kadar davasını geri olabilir. Hükmün tefhiminden sonra davadan vazgeçmek mümkün değildir.

c- Belirli Bir Usul Safhasından Sonra Yapılabilenler

Bu durumlarda kanun, bir işlemde veya bir usul safhasından sonra, diğer bir işlemin yapılabileceğini kabul etmiştir. Yukarıda incelediğimiz süre

tiplerinin aksine, burada bir işlemin yapılabilmesi için belirli bir usul safhasının geçmesi gereklidir. Ancak burada şunu da belirtmeliyiz ki, bir usul safhasına kadar yapılamayan işlem için o safha, hem kendinden önce yapılamayan işlem yönünden hem de ondan sonra yapılabilen işlem yönünden, iki yönüyle de süre gibi etki göstermektedir. Örneğin, CMUK md. 143/2'ye göre, hazırlık soruşturmasının gayesini tehlikeye düşürebilecek hallerde müdafinin dava dosyasını inceleme ve istediği evrakı alabilmek hakkı kısıtlanabilmektedir. Ama son soruşturma açıldıktan sonra bu hakkı hiçbir şekilde kısıtlanamayacaktır. Yani son soruşturmanın açılması, aynı zamanda müdafinin bu hakkının kısıtlanmasını engelleyen süre diliminin de başlangıcı olmaktadır.

Keza CMUK md. 124/son uyarınca, dava açıldıktan sonra mahkeme başkanı acele hallerde tutuklama kararı verme yetkisine sahiptir. Sadece yetkili hakim tarafından verilebilen tutuklama kararı, duruşmanın başlamasıyla birlikte, mahkeme başkanı tarafından da verilebilecektir. Duruşmanın başladığı an, bu yetkinin de başladığı andır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRELERİN HESAPLANMASI

1- GENEL OLARAK

Birinci ve İkinci Bölümlerde genel olarak süreleri ve sürelerin çeşitlerini inceledik. Bundan sonra ele alınması gereken konu, sürelerin hesaplanmasıdır. Eğer sürenin ne zaman sona ereceği hesaplanamıyorsa, sürenin miktarını veya çeşidini bilmek kuşkusuz, yeterli olmayacaktır. Bu bölümde, ilk olarak sürelerin başlangıcına değineceğiz. Daha sonra sürelerin bitiş anını tespit etmeye çalışacağız. Ancak sürenin hesaplanması için bu yeterli değildir. Çünkü bazı durumlarda süreler uzayabilmektedir ve doğru bir süre hesabı yapabilmek için bunların da ortaya konulması gereklidir. Burada, son olarak, süreye uyulması için yapılması gereken işlemler üzerinde durulacaktır.

2- SÜRELERİN BAŞLANGICI

Doğal olarak sürelerin hesap olunabilmesi için öncelikle, sürenin başlangıç anının tespit edilmesi gereklidir. Bu başlangıç anı ise duruma göre ya bir zamandır ya da bir olaydır. Sürelerin başlangıç zamanını tespit eden bu an, kanuni sürelerde, kanun tarafından, takdiri sürelerde hakim tarafından tespit edilir.

Süreler, başlangıç anı bakımından iki şekilde değerlendirilebilir. Süre ya süreye esas olan işlemin yapıldığı günden itibaren işlemeye başlar, ya da işlemin yapıldığı gün hesaba katılmayarak, onu takip eden günden

itibaren işler. Bu durumlardan birincisine, “tabii başlangıç zamanı”, ikincisine ise “hukuki başlangıç zamanı” denilmektedir¹⁵³.

Sürelerin başlangıç anı eğer kanun tarafından açık bir şekilde tespit edilmemiş ise, kural olarak yapılan işlemin tebliğ veya tefhim tarihinden itibaren başlaması gerekir. Doğal olarak bu tebliğ veya tefhim usulüne uygun olarak yapılmalıdır. Aksi takdirde süre işlemeye başlamayacaktır. Kural bu olmakla birlikte, CMUK md. 39’da, gün olarak belirlenen süreler için sürenin başlangıç anını belirleyen tebliğ veya olay günlerinin hesaba katılmayacağı hükme bağlanmıştır¹⁵⁴. Örneğin, bir ceza kararnamesinin 5 Şubatta tebliğ edildiğini düşünelim. Eğer kişi buna itiraz etmek istiyorsa, itiraz için CMUK md. 388 uyarınca ona verilen sekiz günlük süre 13 Şubat tarihinde sona erecektir. Çünkü 5 Şubat tarihi hesaba katılmamaktadır. Yani sürenin gün olarak tespit edildiği durumlarda başlangıç anı, sürenin başlamasına sebep olan olayın olduğu günü takip eden gündür¹⁵⁵.

¹⁵³ Önder, Mehiller, s. 580.

¹⁵⁴ Bu maddenin gerekçesine baktığımız zaman, gün ile belirlenen sürelerde, sürenin başlamasına esas teşkil eden olayın oluş saatini tespit ederek, süreyi hesaplamakta meydana gelecek zorluklardan dolayı sürenin doğrudan doğruya ertesi günden itibaren başlamasının münasip gördüğünü görmekteyiz (Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 273).

¹⁵⁵ “Mehil gün olarak verildiğinde başlangıç anı ne zaman cereyan etmişse ona takip eden günün ilk saatinden itibaren yani gece yansı saat 24’den itibaren işlemeye başlayacaktır” (Önder, Mehiller, s. 581).

Gün olarak belirtilen sürelerin hesabında bir de milletlerarası metinlerde rastlanan "tam gün" kavramına değinmekte yarar vardır. Eğer bildirmeden itibaren örneğin *tam üç gün* denilmişse, bu durumda bildirim günü gibi işlemin yapılabileceği gün de hesaba katılmamaktadır. Yani ayın 10'unda bildirilen işlem ayın 14'ünde yapılmakta, işlem CMUK'ndaki hesap yöntemiyle kıyaslandığında bir gün daha uzamaktadır¹⁵⁶.

Kanunda açık bir şekilde başlangıç anı ve dolayısıyla nasıl hesaplanacağı gösterilmemiş olmakla birlikte, hukukumuzda saat ile tayin edilen süreler de mevcuttur. Öğretide saat ile belirlenen sürelerin başlangıç anının, süreye esas teşkil eden olayın meydana geliş anı olduğu kabul edilmektedir¹⁵⁷. Bu durumda örneğin saat ikide tutulan sanığın, ertesi gün saat ikiye kadar CMUK md. 108 uyarınca yirmi dört saat içinde yetkili hakim önüne çıkarılıp, sorguya çekilmesi gereklidir. Tutuklama anı, sürenin başlangıç anıdır.

Hafta, ay ve yıla belirlenen sürelerin başlangıç anı için Kanun herhangi bir hüküm koymamıştır. Bu durumda hafta, ay ve yıla belirlenen süreler için genel kural geçerli olacak ve sürenin başlamasını gerektiren tebliğ veya olay günleri hesaba katılacaktır.

¹⁵⁶ Kunter/Yenisey, s. 448.

¹⁵⁷ Kunter/Yenisey, s. 448; Önder, Mehiller, s. 581; Toroslu, s. 142.

3- SÜRELERİN SONA ERMESİ

Daha önce belirttiğimiz gibi, hakim tarafından belirlenen sürelerin başlangıç anında olduğu gibi, sonunun da tespitinde bu makamların yetkileri mutlaklıdır. Takdiri süreler için, yetkili makam herhangi bir başlangıç anı vermeden sadece sürenin sonunu belirtmekle de yetinebilir. Kanun tarafından tespit edilen süreler için böyle bir takdir yetkisi sözkonusu olmayıp başlangıç anı gibi, sürenin biteceği an da kanun tarafından belirlenmiştir.

CMUK md. 40'da sürelerin sona ermesiyle ilgili genel hükümler mevcuttur. Bu maddenin 1. fıkrasında, hafta ve ay olarak belirlenen sürelerin sonra ermesi düzenlenmiş ve ne zaman sona erecekleri açıkça gösterilmiştir. Buna göre, hafta olarak tayin edilen sürelerde, süre, son haftanın, isim itibarıyla başladığı güne karşılık gelen gününde biter. Örneğin, çarşamba günü başlayan iki haftalık bir süre, iki hafta sonraki çarşamba günü tatil başlangıcında sona erer. Ay ile belirlenen sürelerdeyse süre, sürenin verildiği güne son ayın sayı itibarıyla denk olan gününde biter. Örneğin, Ekimin 10'unda başlayan bir aylık süre, Kasımın 10'unda, iki aylık bir süre Aralık 10'unda sona erecektir. Yine aynı maddeye göre, eğer o ayda sürenin başladığı gün sayı itibarıyla rastlayan gün yoksa, süre, ayın sonunda bitecektir. Örneğin, Ocağın 31'inde verilen bir aylık süre, Şubatın 28. veya 29. günü tatil saati başlangıcında sona erecektir.

CMUK md. 40'ın 2. fıkrasına göre, sürenin son günü pazara veya herhangi bir tatil gününe rastlarsa, süre, tatilin ertesi günü bitecektir. 3.

fıkraya göre ise, kendisine süre verilen kişinin ikametgahı işlemin yapılacağı yerden uzaksa HUMK md. 164 uygulanacaktır¹⁵⁸.

Süre yıl olarak belirlenmişse, bunun sona eriş tarihi yani nasıl hesaplanacağı Kanunda gösterilmemiştir. Kıyas yoluyla, sürenin son yılda ay ve sayı itibarıyla aynı olan günün tatil saatinde sona erdiğini kabul etmek gereklidir¹⁵⁹.

CMUK md. 40'da hafta ve ay olarak düzenlenen süreler için açık hüküm olmasına karşılık, gün olarak tayin edilen süreler için herhangi bir hüküm konulmamış olması, bazı tereddütler doğurmuştur. Bunlardan birisi, 40. maddenin 2. ve 3. fıkralarının, gün olarak gösterilen sürelerle uygulanıp uygulanamayacağıdır. Sırf lafzi bir yorumla, 39. maddede, 40. maddenin 2. ve 3. fıkralarına benzer bir düzenleme olmaması nedeniyle, bu hükmün 39. maddeye uygulanamayacağı söylenebilir. Yani gün olarak belirlenen bir süre, son günü tatil gününe rastlarsa bile, uzamayacaktır. Doktrinde, bu yorumun kanunun lafzına uygun ama kanunun özüne uygun olmadığı ve bundan dolayı, 40. maddenin 2. ve 3. fıkralarının, 39. madde için de, uygulanacağı kabul edilmiştir¹⁶⁰. Ancak burada bir ayırım yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Yukarıda İkinci Bölümde "azami suretle tespit edilmiş süreler" başlığı altında incelediğimiz, ve işlemin en son yapılabileceği anın vurgulandığı süreler de buna mutlak surette uyulması gerekmektedir. Yukarıda açıkladığımız gibi bu

¹⁵⁸ Bkz. aşağıda "Sürelerin Uzama Halleri".

¹⁵⁹ Toroslu, s. 142.

¹⁶⁰ Kantar, ss 62-63; Önder, Mehiller, s. 538.

süreler, kişi hak ve hürriyetleriyle yakından ilgili olmalarından dolayı, ihlal edilmemesi gereken sürelerdir. Bu durumlarda sürenin son günü tatil gününe rastladı diye sürenin uzaması mümkün değildir¹⁶¹. Örneğin, CMUK md. 222 uyarınca tutuklu işlere ait duruşmaların yapılması otuz günü geçemez. 3. fıkra ise, taraflar için konmuş ve uygulanması genellikle sanığın lehine sonuçlar doğurduğundan, gün olarak belirlenen süreler için uygulanabilir.

Diğer bir sorun da 40. maddenin ifade tarzından kaynaklanmaktadır. Kanun'a göre, süre, hafta veya ay olarak tayin edilmişse, işlemeye başladığı güne, son haftada isim ve son ayda sayı itibarıyla denk gelen günün tatil saatinde sona erecektir. Bu durumda sona eriş anı, sürenin son gününün tatil saatidir. Ancak bu fıkranın devamında, süre şayet ay sonunda başlayıp da, sona erdiği ayda denk gün yoksa, ayın son gününde biter ve 2. fıkrada son gün pazara veya herhangi bir tatil gününe rastlarsa süre, tatilin ertesi günü biter şeklindeki ifade tarzları, bu sürelerin bitiş anı bakımından bir fark olduğu görüntüsü vermektedir. Yine lafzi bir yorumla süre, kural olarak tatil saatinin başlangıcında bitecek, fakat ay sonunda biten, ancak başladığı ayda aynı gün bulunmayan süre ile pazar veya tatile tesadüf sebebiyle ertesi gün biten sürelerin bitiş saati, tatil saatinin başlangıcından da ileriye gidecek ve günün son saatinde bitmiş sayılacaktır¹⁶². Kaynak Kanunda sürenin, son günün son saatinde bittiği ve bunun kaide olduğu görülmektedir. Yani

¹⁶¹ Önder, Mehiller, s.583.

¹⁶² Önder, Kanunun bu düzenlenmesinin Kaynak Kanundan farklı olduğunu ve bu durumun madde kabul edilirken ifadeye dikkat edilmemiş olması sebebiyle doğduğunu söylemektedir (Önder, Mehiller, s. 584).

ACMUK'na göre her durumda sürenin bitiş anı son günün son saatidir¹⁶³. Kanunumuz kabul edilirken bu düzenlenmeden sapılmış ve sürenin bitiş tarihi, son günün tatil saatine indirilmiştir. Ancak yapılan bu değişiklik unutulmuş, maddenin tümüne yansıtılmamıştır¹⁶⁴. Bizim de katıldığımız görüşe göre, sürenin bittiği zaman bakımından Kaynak Kanun'dan ayrılmış ve sürenin, sonu gün tatil saatinde sona ereceği kabul edilmiştir. Bu durumda son günün tatil bir güne rastlaması sebebiyle sürenin uzaması veya ay sonunda başlayıp da sona erdiği ayda sayı itibarıyla aynı gün olmaması durumlarında dahi, süre, son günün son saatinde değil, son günün tatil saatinde sona erecektir.

4- SÜRELERİN UZAMA HALLERİ

A- Sürenin Son Gününün Tatile Rastlaması Durumunda Uzama

CMUK md. 40/2 uyarınca, son günü pazara veya herhangi bir resmi tatile rastlayan süre, tatilin ertesi günü biter. Kanun pazar gününün tatil olduğunu açıkça zikretmesine rağmen, diğer tatil günlerinin hangileri olduğunu konusunda herhangi bir açıklık getirmemiştir. Hangi günlerin tatil olduğu, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun tarafından

¹⁶³ "Hafta ve ay ile tayin edilen mehillerde, mehil, işlemeye başladığı gün son haftada sayı itibarıyla tekabül eden günün geçmesiyle eğer nihayet bulunduğu ayda sayı itibarıyla mukabil gün yoksa bu ayın son gününün geçmesiyle biter. Bir mehlin son günü bir Pazar gününe yahut umumi bir tatil gününe tesadüf ederse, mehil bu günü takip eden iş gününün gelmesiyle biter" (ACMUK. md. 43, Schwartz, s. 94).

¹⁶⁴ Önder, Mehiller, s. 584.

gösterilmiştir. Bu Kanun'un 1. maddesine göre 29 Ekim, 2. maddesine göre 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos günleri ile Ramazan Bayramı arife günü yarım gün olmak üzere üç buçuk gün ve Kurban Bayramı, arife günü yarım gün olmak üzere dört buçuk gün tatildir. Bu Kanunun 3. maddesinde hafta tatilli olarak sadece pazar günü kabul edilmiş cumartesi tatili yarım gün olarak düzenlenmiştir. Ancak 3. maddede saklı tutulan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 99. maddesine göre cumartesi ve pazar günleri tatil günleri olarak kabul edilmiştir. Yukarıda sayılan tatil günleri eğer sürelerin son gününe rastlarsa, süre tatilin bittiği ertesi günün tatil saatinde sona erecektir¹⁶⁵.

Tatil günlerinin süreyi uzatması ile ilgili olarak değinilmesi gereken diğer bir konu da yarım iş günlerinin nasıl değerlendirileceğidir. Yarım iş

¹⁶⁵ "Hüküm 23.02.1993 günü verilmiş olup CMUK. Md. 310 ve 40 maddeleri uyarınca temyiz süresinin 23.03.1993 günü tatil saatinde sona ermesi, son günün Ramazan Bayramının arefesi olup 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatil Günleri Hakkındaki Kanunun 2 maddesi gereğince tatilin saat 13.00'de başlaması ve bu saate kadar mesainin devam etmesi karşısında, 29.03.1993 günlü dilekçe ile yapılan temyiz isteği yasal süreden sonraya ait bulunduğundan" (Y.2.CD., 07.09.1993, 9873/9142, Yaşar, Şerh Cilt 1, ss.276-277).

"Çalışma ve Sosyal Güvenlik İzmir Bölge Müdürlüğünce verilen Kararın sanığa 17.06.1991 tarihinde tebliğ edildiği, sanığın 27.06.1991 günlü dilekçe ile bu karara itiraz ettiği, yedi günlük itiraz süresini bitim tarihi olan 23.06.1991 gününün Kurban Bayramının birinci günü resmi tatile rastladığı görülmekle, itirazın süresinde olduğu kabul edilerek meselenin esasının tetkiki ile bir karar verilmesi gerekirken CMUK md. 40/2'ye aykırı olarak karar verilmesi...." (Y.9.CD., 29.06.1992, 8804/7489, Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 279).

günleri tatil günü kabul edilmemekte, sürenin sonu böyle bir güne rastlarsa, süre normal olarak hesaplanmakta, yani dairelerin tatil saatinde bitmektedir¹⁶⁶.

B- Uzaklık Sebebiyle Uzama

CMUK'nun 40. maddesinin 3. fıkrasına göre kendisine süre verilen kimsenin ikametgahı, işlem yapılacağı yerden uzaksa HMUK'nun 164. maddesi uygulanır. Kaynak Kanun incelendiğinde buna benzer bir hükmün yer almadığı görülür. Bu durum, hukuk usulüyle olan ahengi sağlamak için sonradan düzenlenmiştir¹⁶⁷. HMUK'nun 164. maddesine göre kendisine süre verilen kimsenin ikametgahı işlemin yapılacağı yerden altı saat ve daha fazla uzaksa süreye her altı saat ve küsuratı için bir gün eklenir. Uygulamada, Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararına uygun olarak, altı saatlik süre 30 km. olarak hesap edilmekte ve mahkemece uzaklığa göre süreye gün eklenmektedir¹⁶⁸.

¹⁶⁶ Yargıtay, eskiden yarım gün tatil kabul edilen Cumartesi günlerinin tamamen tatil olmamasından ve belli bir saate kadar işlerin yapılmasından dolayı sürelerin hesabına katılacağı kararını vermiştir (Y.İçBK., 13.11.1936, 13/22, Şener, s. 936). Ayrıca bkz. Kunter/Yenisey, s. 448.

¹⁶⁷ Önder, Mehiller, s. 584.

¹⁶⁸ YCGK, 18.01.1934, 106/103; "Sanık Nevzat gıyabında verilip 06.12.1983 günü köyündeki ikametgahında tebliğ edilen hükmü 15.12.1983 tarihinde yasal süre geçtikten sonra temyiz edilmiş ise de, sanığın oturduğu Yukarıköyük köyünün bağlı bulunduğu Kangal ilçesine 48 km. uzakta olduğu 08.03.1984 tarihli jandarma yazısında anlaşılma ile CMUK'nun 40. maddesinin yollamasıyla HMUK'nun 164 maddesi uyarınca altı saate tekabül eden ve her 30 kilometre ve

Bu konuyla ilgili diğer bir sorun, tefhim edilen kararlarda da ilgili kişinin uzaklık sebebiyle sürenin uzatılmasından yararlanıp yararlanamayacağıdır. Yargıtay bu konuda verdiği bir kararda, uzaklık sebebiyle sürenin uzatılabilmesi için tebliğin gerekli olmadığı, tefhim edilen kararlarda da ilgili kişi işlemleri hemen yapmaya mecbur olmadığına ve ikametgahına döneceğine göre, sürenin uzatılması gerektiğini belirtmiştir¹⁶⁹.

C- Adli Tatil Sebebiyle Uzama

Sürelerin uzatılmasına sebep olan hallerden bir diğeri ise CMUK'nun 423. maddesinde düzenlenmiş bulunan adli tatildir. Adli tatil, mahkemelerin her yıl 20 Temmuzdan 5 Eylülce kadar olan sürede çalışmalarına ara vermesidir. CMUK'nun 423. maddesinin 2. ve 3. fıkralarına göre adli tatilde, sadece hazırlık soruşturmasına, tutuklu işlere ait duruşmalara ve acele sayılan diğer hususlara, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun belirlediği şekilde bakılabilir. Yine aynı şekilde Yargıtay'da yerel mahkemeler gibi yalnızca tutuklu ve suçüstü muhakeme yöntemine göre yapılan işlere bakıp inceleyebilir.

Mahkemeler adli tatil boyunca genel hükümlere göre açılan davalara bakamazlar. Ancak tutuklu işler ve 3005 sayılı Meşhud Suçların Muhakemesi Usulü Kanunu'na göre açılan davalara bakmaları mümkündür. Bu nitelikte

küsuru için bir gün olmak üzere temyiz süresine dört gün eklenerek temyiz süresinde olduğuna karar verilmiştir" (Y.5.CD., 06.06.1984, 1130/2490, Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 278).

¹⁶⁹ YCGK, 11.11.1963, 789/622 (Yaşar, Şerh Cilt 3, s. 2686).

olmayan davaların adli tatilde görülmeleri bozma nedenidir¹⁷⁰. Ancak Yargıtay adli tatilde bakılan her dava hakkındaki kararı, sırf bu nedenden dolayı bozmamaktadır. Adli tatil içinde karar verilmemesi ve esaslı bir işlem yapılmaması koşuluyla, duruşmada keşif yapılması, bozma nedeni sayılmamaktadır¹⁷¹.

CMUK md. 423/4 uyarınca, tatil zamanına tesadüf eden süreler işlemeyecektir. Adli tatilde sona eren süreler tatilin bittiği günden itibaren üç gün uzatılmış sayılır. Bu maddenin anlaşılması kolay bir madde olduğunu söylemek güçtür. Kanun'un daha iyi anlaşılması için, sürenin adli tatilden önce mi yoksa daha sonra mı başladığını birbirinden ayırmak lazımdır. Maddenin açık hükmüne göre, süre adli tatilden önce başlamış ve adli tatil içinde sona eriyorsa, tatilin bittiği, daha doğru bir deyişle mahkemelerin açıldığı tarihten itibaren, üç gün daha uzatılmış sayılır. Örneğin, 5 Temmuzda başlamış bir aylık bir süre, 5 Ağustosta değil, mahkemelerin açıldığı günden (yani 5 Eylül'den) itibaren üç gün sonra, tatil saatinde sonra erer¹⁷². Diğer

¹⁷⁰ Bkz. YCGK, 13.03.1995, 31/57; YCGK, 11.03.1993, 47/72; YCGK, 12.09.1983, 216/313 (Yaşar, Şerh Cilt 3, ss. 2695-2696). Bu kararların ortak noktası, sanık tutuklu olmadığına ve hakkındaki dava adli tatilde görülebilecek işlerden olmadığına göre, bu davaların adli tatilde görülmemesi gerektiğidir.

¹⁷¹ YCGK, 06.02.1973, 273/90 (Yaşar, Şerh Cilt 3, s. 2697). Bu kararda, adli tatilde yapılan keşif sonuca etkili görülmediğinden sırf bu nedenden dolayı karar bozulmamıştır.

¹⁷² "6 Eylül günü Pazara rastlaması durumunda 3 günlük süre Pazartesi gününden başlaması gerekir" YCGK, 05.04.1982, 444/120 (Yaşar, Şerh Cilt 3, ss. 2696-2697).

ihtimal ise sürenin henüz işlemeye başlamadığı ve sürenin başlamasını gerektiren olayın adli tatil içinde olduğu haldir. Bu durumda süre, adli tatil boyunca hiç işlemeyecek, adli tatil sona erince işlemeye başlayacaktır¹⁷³.

Yargıtay, adli tatil zamanında yukarda sürelerin ne şekilde işleyeceğine dair söylediklerimizin, C. Savcıları için de geçerli olacağı görüşündedir¹⁷⁴.

D- Doğal Afetler Sebebiyle Uzama

Diğer bir uzama hali ise, 16 Temmuz 1943 tarihli ve 4473 sayılı Yangın, Yer Sarsıntısı, Seylap veya Heyelan Sebebiyle Mahkeme ve Adliye Dairelerinde Ziyana Uğrayan Dosyalar Hakkında Yapılacak Muamelelere Dair Kanun'da düzenlenmiştir. Bu kanunun 43. maddesine göre, Adalet Bakanlığınca bu Kanunun uygulanmasına karar verilen durumlarda, ceza hukukuna ve ceza muhakemesi hukukuna giren bütün süreler bir ay uzayacaktır. Yani Kanun uygulanmaya başlayınca süreler bir ay süreyle işlemeyecek ve böylece sürenin bitiş tarihi bir ay sonraya atılmış olacaktır.

¹⁷³ “Mahkemelerin tatilinden evvel yürümeye başlamış olan kanuni müddetler tatilde bittiği takdirde tatilin bittiği günden itibaren Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 423. maddesi mucubince üç gün uzatılması ve talide yapılan tebliğ işleri muteber ise de kanunun sarahatine göre müddet cereyan etmeyeceği cihetle, kanuni mehillerin tatil bittiği günden itibaren başlaması icap eder” (Y.İçBK., 14.02.1934, 47/1, Kunter/Yenisey, s. 449).

¹⁷⁴ YCGK, 27.03.1944, 57/15, Yaşar, Şerh Cilt 3, s. 2649.

Kanunlarımızda yukarıdaki haller dışındaki ihtilal, iç harp veya genel grev gibi adli işlemlerin durmasına sebep olabilecek diğer durumlar için sürelerin uzamasına neden olan herhangi bir hüküm yoktur. Bu gibi haller süreler üzerinde bu etkiye sahip değildir. Bu durumlarda eski hale getirme müessesinden yararlanılabilir.

E- Uyuşmazlık Mahkemesine Başvurulması Halinde Uzama

Bir başka uzama hali ise, 12.06.1979 tarihli ve 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu Kanun'un 18. maddesine göre, Uyuşmazlık Mahkemesi'ne başvurulduğu resmi bir yazıyla mahkemeye bildirildikten sonra kanuni veya takdiri bütün süreler, işin yeniden incelenmesine başlanacağı güne kadar durur. Yani mahkemenin tekrar davayı incelemeye başlama tarihine kadar bütün süreler uzamış olmaktadır.

5- SÜREYE UYMA

Süreye uymadan maksat, işlemin süresi içinde yapılmasıdır. Doğaldır ki bunun için de işlemin kanunun aradığı şekil ve şartlar dairesinde gerçekleştirilmesi gereklidir¹⁷⁵. İşlemin, türüne göre, yazılı ve sözlü olarak yapılması mümkündür. Şimdi, geçerli bir başvurunun yapılması için gerekli şekil ve şartları ana hatlarıyla incelemek istiyoruz.

Ceza muhakemesi işlemlerinden bir kısmının sözlü olarak yapılması mümkündür. CMUK md. 299 ve 310 incelendiğinde, bu hükümlerdeki başvuruların sözlü yapılmasına izin verildiği görülür. Bu durumda kişi,

belirlenen süre içinde yetkili makama sözlü olarak müracaat ettiği takdirde süreye uymuş sayılacaktır. Yapılan bir sözlü beyanın geçerli olabilmesi için zabıt katibi tarafından tutanağa geçirilmesi gereklidir.

Sözlü olarak yapılan başvurunun yetkili mahkemeye yapılmasıyla, yetkisiz mahkemeye yapılması arasında bir fark yoktur. İki durumda da süre geçirilmemiş sayılmaktadır. Ancak bu durumda başvurunun ne zaman yapıldığı konusunda konu tartışmalıdır. Acaba başvuru yetkisiz mahkemede başvurunun tutanağa geçirildiği tarihte mi yoksa bu tutanağın yetkili mahkemeye geldiği tarihte mi yapılmış sayılacaktır¹⁷⁶. Kanun yolları açısından böyle bir sorun yoktur. Yani süre, kanun yoluna başvurmak için öngörülmüş ise her durumda yetkisiz mahkemeye yapılacak müracaat sürenin muhafazası için yeterli olduğundan, bunun yetkili mahkemeye ne zaman geldiğinin önemi yoktur. Çünkü CMUK md. 293'ün açık hükmüne göre hukuken geçerli şekilde yapılan bir kanun yoluna başvuruda, kanun yolunda veya yetkili merciin tayininde yapılan hata, başvuruda bulunan kişinin bir hak kaybına uğramasına yol açmayacaktır. Kanun yolu dışındaki diğer durumlarda ise bu maddeye kıyasen meselenin tarafların lehine

¹⁷⁵ Kunter/Yenisey, s.450.

¹⁷⁶ ATMK'nda süreye riayet edilmiş olmak için tutanağın yetkili mahkemeye geliş tarihine önem vermiştir (ATMK, RG, 6, 10/74, Önder, Mehiller, s. 486).

yorumlanarak süreye uyulmuş kabul edilmesinin daha yerinde olduğu düşüncesindeyiz¹⁷⁷.

İşlemin yazılı olarak yapıldığı durumlarda da, süreye uymak için, işlemi yapan kişinin kanunun aradığı bütün şekil ve şartlara uyarak bu işlemi yapması gereklidir. Süreye uyulup uyulmadığını tespit için, kanuna uygun şekilde yapılan bu işlemin hangi anda yapılmış sayılacağına tespiti gereklidir. Harca tabi olmayan başvurularda, işlem hakim tarafından havale yapıldığı tarihte yapılmış sayılır¹⁷⁸. Bu durumda, yapılan işlemin kalem tarafından kaydının geç tutulmasından dolayı taraflar sorumlu kılınamaz. Harca tabi işlerde ise, tarafların görevi harcı ödemekle sona erdiğine göre, harcın ödendiği tarihte işlem yapılmış sayılmalıdır¹⁷⁹. Eğer yatırılacak harç

¹⁷⁷ Önder'e göre, "Kanun yoluna müracaatın dışında kalan bir mehil ise, bu takdirde mehilin muhafazası için yapılan muamelenin selahiyetli veya selahiyetsiz mahkemeye yapılmış olmasının tesirini müspet şekilde kabul etmek ve zaptın selahiyetli olan mahkemeye gelişi zamanına değil de, selahiyetsiz mahkemeye yapıldığı zamana bakılması kanaatındayız" (Önder, Mehiller, s. 587).

¹⁷⁸ Ancak Kunter/Yenisey'e göre, bu durumda hâkim dilekçeyi davacıya geri vermeyip bir memurla kaleme göndermeli ve deftere kaydını sağlamalıdır. Bu durumda, yapılan işlemin kalem tarafından kaydının geç tutulmasından dolayı taraflar sorumlu tutulamaz. Eğer hâkim dilekçeyi geri verip deftere onun kaydetmesini istemesine rağmen başvuru başka bir gün yapılır ve bu durum başvurana imzalatılacak bir tutanakla belgelenirse, işlem bu tarihte yapılmış sayılır (Kunter/Yenisey, s. 453).

¹⁷⁹ "Harca tabi olmayan davalarda, hakimin dava dilekçesini havale tarihinde; harca tabi davalarda ise, harcın ödendiği tarihte dava açılmış sayılır. Ancak, dava dilekçesinin ilgisi tarafından daha sonraki bir tarihte mahkeme kalemine

Maliye'ye yatırılacaksa, tarafların yapacakları iş sona ermemiştir. Maliye'den alacağı makbuzu tekrar mahkeme kalemine getirmesi gerekmektedir. Eğer harcın yatırıldığı gün makbuz getirilmezse ve bu da kalemde belgelenirse, işlem belgede yazan tarihte yapılmış sayılır¹⁸⁰. Süreyi kaçırmak istemeyen

verildiği kalemce belgelendirilmiş ise, davanın o tarihte açıldığının kabulü gerekir" (Y.İçBK., HB., 06.02.1984, 7/3, Şener, ss. 751-755).

Bu İçBK'nı Kunter/Yenisey; "Kanunun aradığı şekil ve şartların başında çok defa yetkili makama vermek gelir. Yetkili makam mahkeme ise, kalem sayılmamakta, tek hakimlerde hakimin, toplularda başkanın havalesi aranmaktadır. Ondan sonra davacının yapacağı iş çok defa biter, çünkü hakim kaide olarak dilekçeyi davacıya geri vermeyecek, memurla kaleme gönderip nereye kaydı gerekiyorsa yaptıracaktır. İçBK'nın esası budur. Havaleden sonraki kayıt işi kaide olarak mahkemenin iç sorunudur ve davacının sıfatına tesir etmeyecektir. Ceza Muhakemesi Hukukunda yetkili makama vermek ile yetinildiğinden, içtihadi hukuk da havaleyi aradığından temyiz defterine kayıt tarihine bakılmıyacaktır. Bu nedenle hakimin havalesindeki aykırılığın sonradan düzeltilmesi, elinde olanları yapmış olan davacının hakkına tesir etmeyecektir" (Kunter/Yenisey, ss.453-454) şeklinde yorumlamaktadır.

¹⁸⁰ Kunter/Yenisey'e göre bu İçBK sorunu çözmüş değildir ve konuya şu şekilde bir çözüm getirmektedir. "6.2.1984 tarihli bu İçBK, harcın sonradan ödenip ödenmeyeceği sorununu çözmüş değildir. Bu nedenle işlemin harca tabi olduğu halde ödenmesi istenmeden dilekçenin kabul edildiği sonradan anlaşılırsa, ödemedeki bu gecikmenin sorumluluğu dilekçeciye yüklenmemeli, işlem yapılmış, mesela dava açılmış sayılmalıdır. Bizce harç sonradan alınabilir. Bu durumlarda, idari muhakemede olduğu gibi, harcın ödenmesi için tebligat yapılmalı, verilen sürede ödenmezse dilekçe işlemde kaldırılmalı, belli bir süre içinde yeniden işleme konulması istenmezse, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmelidir (İYK 6)

Adli muhakemelerde de, bir dilekçe yetkili makamın dilekçeyi kabul ile yetkili memuruna verildiğinde, idari muhakemede benzer bir düzenlemeden yararlanılarak (İYK 6), kayıt tarih ve numarasının dilekçe üzerine yazılması,

kişi yaptığı işlemin mahiyetine göre gerekli işlemleri zamanında yapmak zorundadır.

Yazılı başvurular için değinilmesi gerekli bir konu da postayla yapılacak başvurulardır. Postayla yapılan müracaatlarda postayla gönderme kabul edilmediği için, postaya veriliş tarihi esas alınmayacaktır. Bu sebeple posta ile yapılan müracaatlarda, zamanında postaya verilse bile belgeler mahkemeye geç ulaşırsa süreye uyulmamış sayılacaktır¹⁸¹. Bu konuda, yetkisiz mahkemeye zamanında yapılan yazılı başvurunun geçerli olması gibi, süresi içinde postaya verilen belgelerin de kabul edilmesi gibi daha yumuşak bir yol izlenebilir.¹⁸²

işlemlerin tamamlanarak dilekçenin alındığını belirten imzalı, mühürlü bir belgenin verilmesi ilgili için büyük bir teminat olacaktır” (Kunter/Yenisey ss. 454-455).

¹⁸¹ Temyiz mahkemesi kararları da bu yöndedir (Y.4. CD., 03.07.1956, 4600/10009, Yaşar, şerh Cilt C. 1, s. 873).

¹⁸² nder göre bu yol telgrafla yapılan başvurular için hukukumuzda benimsenmiştir. Telgrafla yapılan başvurularda telgrafın verildiği tarih önemli olup, yetkili mahkemeye geldiği tarih süreye uyma bakımından önemli değildir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİ HALE GETİRME

1- ESKİ HALE GETİRME HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A- Eski hale Getirme Kavramı ve Eski Hale Getirmenin Uygulama Alanı

CMUK md. 41 uyarınca “mücbir sebeple veya beklenilmeyen veya sakınılması kabil olmayan hadiseler neticesi olarak, bir mehle riayet imkansızlığı hasil olursa, mehlin bitmesinden hasil olacak neticeye karşı eski hale getirme talep olunabilir”. Buna göre, ilgililerin hiçbir kusuru veya ihmali olmadan sürenin geçmesi durumunda meydana gelecek neticelere mani olmak, yani sürenin geçmesini hükümsüz saydırmak için kanun tarafından eski hale getirmenin kabul edildiği söylenebilir¹⁸³.

CMUK’ndan eski hale getirmenin hangi tip süreler bakımından uygulanabileceği kesin olarak anlaşılamamaktadır. Ancak bu yolun doğası icabı eski hale getirmeden yararlanabilmek için, sürenin düşürücü süre olması ve kişinin bu sürenin geçmesinden dolayı haklarını kaybetmiş olması

¹⁸³ Centel’e göre eski hale getirme “Ceza muhakemesine ilişkin bir işlemin yapılması için tanınmış bir sürenin yasada gösterilen sebeplerle kaçırıldığı durumlarda, sürenin bitmesiyle doğacak sonuçların doğmamış yani sürenin kaçırılmamış sayılmasını sağlama demektir” (Centel, ss. 197-198).

Kunter’e göre ise “ Bir kimsenin iradesi dışında meydana gelen bir durumun meydana gelmemiş sayılarak değişiklikten önceki duruma gelmesine eski hale getirme denilir” (Kunter/Yenisey, s. 488).

gereklidir¹⁸⁴. Takdiri süreler için de düşürücü nitelikte olmaları şartıyla kaçırılmaları durumunda eski hale getirme yoluna gidilebilir.¹⁸⁵

Uygulamaya baktığımız zaman, genellikle eski hale getirmeye bir kanun yoluna başvurulması için öngörülen sürenin kaçırılması durumunda başvurulduğunu görürüz. Fakat bu durum başka sürelerde bu kurumun uygulanmayacağı anlamına gelmez. Yapılan işlemin bir yargılama işlemi olması şartıyla, her türlü süre için eski hale getirme yoluna gidilebilir. Şu kadar ki, birinci bölümde incelediğimiz zamanaşımı sürelerinde olduğu gibi, maddi hukuku ilgilendiren süreler hakkında eski hale getirmenin uygulanması mümkün değildir. Yukarıda belirttiğimiz gibi maddi hukuka mı yoksa usul

¹⁸⁴ Kunter/Yenisey, s.488; Toroslu, s.144.

¹⁸⁵ Centel de eski hale getirmeden yararlanabilmek için sürenin mutlaka düşürücü süre olması gerektiği görüşüne katılmamaktadır. “Konumuz açısından kaçırılan süre, yasanın saptadığı veya hakimnin verdiği ve hatta uzattığı bir süre olabilir. Yasada kaçırılan sürenin kim tarafından tanınmış olması gerektiği konusunda bir açıklama bulunmadığı gibi; söz konusu hak da, her zaman kısıtlayıcı bir etki göstermeyip, bazen de ilgilinin lehine sonuçlar doğurabileceğinden, bu görüşe katılmamaktayız” (Centel, s. 198).

Kantar’a göre de; “Eski hale getirme talebi yalnız kanun tarafından tayin edilen mehillerin geçirilmiş olması haline münhasır değildir. Bu talep yargıcın verdiği mehillerde de cereyan eder. Hatta yargıç tarafından verilen mehli yargıç uzatsa bile” (Kantar, s.66).

Ancak Erem’e göre ise takdiri süreler için, eski hale getirme yoluna gidilmesine gerek yoktur. Çünkü hakimnin takdirine bırakılmış süreler için eski hale getirmenin sınırlayıcı hükümlerinin uygulanması gereksizdir (Erem, Ceza Yargılaması, s.318).

hukukuna mı girdiği tartışmalı olan şikayet süresi için konu bu kadar açık değildir. Ancak şikayet süresinin kaçırılması durumunda eski hale getirme istenemeyeceği öğretide baskındır. Bu durum genel olarak iki görüşe dayandırılmaktadır. Birinci görüşe göre şikayet süresi ceza muhakemesine ilişkin bir süre değildir ¹⁸⁶. Diğer görüşe göre ise şikayet süresi ceza muhakemesine ilişkindir. Ancak özelliği dikkate alınarak, şikayet süresinin kaçırılması durumunda eski hale getirme yoluna gidilemez. ¹⁸⁷ Yine Centel'in değindiği ve bu görüşün dayandırıldığı bir fikre göre şikayet dilekçesi mahkemeden başka savcı ve polise de verilebilmektedir. Bundan dolayı eski hale getirme yoluna şikayet süresinin kaçırılması durumunda başvurulamaz ¹⁸⁸.

¹⁸⁶ Erem'e göre usul süresi sayılmayan şikayet süresi hakkında eski hale getirme yoluna gidilemez (Erem, s. 318). Kantar da şikayet süresinin, ceza hukukuna ait sürelerden olmasından dolayı eski hale getirmenin caiz olmadığını düşüncesindedir (Kantar, s. 66). Yine aynı şekilde Taner, eski hale getirme talebine yalnız muhakeme usulüne ait süreler için izin verildiğini, Ceza Kanunundaki mehil ve müddetlere şamil olmadığını belirterek, eski hale getirmenin şikayet süresi için uygulanamayacağı kanaatindedir (Taner, s. 238).

Kunter ise, şikayet süresinin eski hale getirmeye konu olabileceğini; ancak muhakemenin yapıp yapılmayacağını bilmekte, toplumun da ferdin de büyük bir menfaati olmasından yola çıkarak aynı sonuca varmaktadır (Kunter/Yenisey, s.447, dn.16).

¹⁸⁷ Toroslu, s.144.

¹⁸⁸ Bkz. Centel, s.199.

Bizim kanaatimize göre ise, ilk bölümde belirttiğimiz gibi şikayet süresi bir muhakeme hukuku süresidir. Bu sebeple koşulları varsa eski hale getirme şikayet süresi içinde uygulanabilmelidir.¹⁸⁹ Ancak toplumun ve bireyin yargılamanın yapılıp yapılmayacağını bilmekte büyük bir menfaati olduğu için bu durumun kanunla açıklığa kavuşturulması daha yerinde bir uygulama olur¹⁹⁰. Eski hale getirmenin uygulama alanını tespit açısından Yargıtay da kaçırılan süreler için de eski hale getirme yoluna gidilip gidilemeyeceği ele alınmalıdır. Yargıtay, esas mahkemesi gibi hareket ettiği durumlarda, kaçırılan süreler için kanunda açıklık bulunmadığına ve merciin esasa hükmedecek merci olmamasına dayanarak eski hale getirme istenemeyeceğine karar vermiştir¹⁹¹. Ancak bu karar "istisnai hüküm olmadığına göre açıklığa gerek bulunmadığı gibi, esasa hükmedecek

¹⁸⁹ Centel de şikayet süresini ceza muhakemesine ilişkin bir süre olarak değerlendirmekte ve eski hale getirmenin şikayet süresi için de uygulanabileceğini belirtmektedir (Centel, s. 199).

¹⁹⁰ Bu sayede kişi şikayet süresinin geçmesine rağmen, eski hale getirme şartlarının varlığı halinde muhakeme edilip edilemeyeceğini bilecektir. Böylece şikayet hakkının sanık açısından daimi tehdit yaratması önlenilecektir. Bu da toplumun ve bireyin lehine bir durumdur (Centel, s.199).

¹⁹¹ "CMUK'da temyiz mahkemesi kararlarına karşı eski hale getirme yolunun açık olduğunu gösterir bir kayıt ve sarahat mevcut olmadığı gibi, 43. maddede eski hale getirme talebi hakkında karar verecek merciin esasa hükmedecek mahkeme olduğu gösterilmesine göre hukuk usulünün 170. maddesinin kıyas yoluyla kabul ve tatbikine imkan yoktur" (Y.4.CD., 18.10.1963, 7773/102, Centel, s.200).

merciden maksat da, işlem süresi içinde yapılıydu inceleyecek mercii olduğundan”¹⁹² haklı olarak eleştirilere uğramıştır.

Ceza muhakemesine ilişkin sürelerin kaçırılmasında eski hale getirme istenebileceğinden, eski hale getirme istemine ilişkin sürenin kaçırılması durumunda da eski hale getirme istenebilir. Bu durumda örneğin, hastalığı sebebiyle süresinde kararı temyiz edemeyen kişi, hastalığı sona erdikten sonra eski hale getirme süresi içinde bu yola başvurmadan tekrar hastalanırsa, yeniden hastalığı bittikten sonra eski hale getirme yoluna başvurabilecektir¹⁹³.

B- Eski Hale Getirmenin Hukuki Niteliği

CMUK md. 41 ve devamında düzenlenen eski hale getirmenin hukuki niteliği yani muhakeme hukuku açısından doğurduğu sonuçlar bakımından bir kanun yolu olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmalıdır. Bu bölümde yapacağımız incelemede, eski hale getirmenin bir kanun yolu olup olmadığını tespit etmeye çalışacağız, eğer kanun yolu değilse ceza muhakemeleri usulü içinde kurumun hukuki bünyesinin ne olması gerektiğini araştıracağız.

Kaynak Alman Hukukunda eski hale getirmenin bir kanun yolu olmadığı kabul edilmiştir. Önder’in belirttiği üzere ATM bir kararında, eski hale getirme talebinin işi yüksek mahkemeye götürmemesi ve infaza mani

¹⁹² Kunter/Yenisey, s. 489, dn. 134.

¹⁹³ Centel, s. 199.

olmaması, mahkemededen verilmiş bir karar veya hükme karşı da bir hücum vasıtası olmaması, nihayet kanun yollarının gösterilmiş olduğu üçüncü kitapta da düzenlenmemiş olması sebeplerini ileri sürerek eski hale getirmeyi bir kanun yolu olarak kabul etmemiştir¹⁹⁴.

Yukarıdaki karar gibi, Alman öğretisinde de eski hale getirmenin bir kanun yolu olmadığı çeşitli sebeplere dayandırılmaktadır. Eski hale getirmenin kanun yolu olmadığını savunan görüşlerden biri, ACMUK'nu sistemine dayanılarak açıklanmaktadır. Bu şekle dayanan izaha göre, ACMUK'nun kabul ettiği teknik manada kanun yolları, üçüncü kitabın ikinci ve üçüncü faslında gösterilmiş olan itiraz ve temyizdir. Eski hale getirme ise bu kitap içinde yer almadığına göre teknik manada bir kanun yolu değildir. Diğer bir sebep ise, kanun yolunun en belirgin özelliklerinden biri olan, talepten sonra işin yüksek görevli mahkemeye gönderilmesi durumu eski hale getirmede bulunmamasıdır. Bir başka neden ise, kanun yolunda esas fikrin mevcut bir karar veya hükmün doğruluğuna veya yanlışlığına hücum etmek olmasına dayanmaktadır. Eski hale getirme ise bir hücum vasıtası olmayıp, daha ziyade kaçırılmış bulunan bir dava işlemi için özür dileme anlamına gelmektedir. Kısaca açıkladığımız bu sebeplerden dolayı Alman doktrinde eski hale getirme kanun yolu kabul edilmemektedir¹⁹⁵.

Türk uygulamasında, Yargıtay da eski hale getirmeyi bir kanun yolu olarak kabul etmemektedir. Tam bir açıklıkla olmasa da, görülebilecek bir

¹⁹⁴ ATM, I. CD., 26.05.1891, RG, 22/31 (Önder, Eski Hale, ss. 952-953).

¹⁹⁵ Önder, Eski Hale, ss. 953-954.

şekilde Yargıtay bunu dile getirmektedir. Yargıtay; "Eski hale getirme talepleri davadan vazgeçme kararını veren mahkemeden isteneceğine ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu mucibince kanun yolu itiraz ve temyizden ibaret olup bunun için de kararı veren merciden gayri bir mercie müracaat lazım geldiğine göre, umumi mahiyette kanun yoluna vaki müracaatların reddi halinde harç alınacağını gösteren tarifenin 56. maddesinin de hadisede tatbik kabiliyeti görülmemiştir¹⁹⁶" diyerek kanun sistematüğinde sadece itiraz ve temyize kanun yolu vasfının verilmesine ve kanun yoluna yapılan başvuruların bir üst mercie yapılabileceğine dayanarak eski hale getirmenin bir kanun yolu olmadığına karar vermiştir.

Türk öğretisinde ise, eski hale getirmenin bir kanun yolu olmadığı genellikle kabul edilmektedir¹⁹⁷. Genel olarak bu durum, eski hale getirmenin CMUK'ndaki kanun yollarına dahil olmadığı, çünkü bunu gösteren CMUK md.

¹⁹⁶ YCGK, 15.05.1944, 65/68, Önder, Eski Hale, ss. 950-951.

¹⁹⁷ Erem'e göre; "Eski hale getirme bir kanun yolu değildir. Bu itibarla kanun yollarına ait hükümler burada tatbik edilemez" (Erem, Ceza Yargılaması s.319).

Kantar da bazı Alman yazarlara atıf yaparak eski hale getirmenin bir kanun yolu olmadığını kabul etmektedir (Kantar, s.66).

Ancak Kunter'e göre, bir kişinin duruşmada bulunmaması iradesi dışında, yani mazur görülebilecek bir sebebin bulunması durumunda ise, eski hale getirme yargılama makamının kararının ortadan kaldırılması sonucunu doğurduğundan kanun yolu niteliğindedir (Kunter/Yenisey, s. 490).

333'e benzer bir hükmün yasada bulunmadığı¹⁹⁸; kanun yolu muhakemeyi ilerlettiği halde eski hale getirmenin muhakemeyi süre kaçırılmadan önceki duruma geri döndürdüğü ve kanun yolunun aksine üst görevli mahkemenin kararını gerektirmediği gerekçelerine dayandırılmaktadır¹⁹⁹.

Eski hale getirme bir kanun yolu olmamasına rağmen istisnai bir durum arz ettiğinden dolayı bu kurumu geniş manada kanun yolu olarak niteleyenler olmuştur²⁰⁰. Ancak yukarıda belirttiğimiz gibi öğretinin geneli ve Yargıtay tarafından eski hale getirme bir kanun yolu olarak kabul edilemediğinden dolayı böyle bir nitelendirme karışıklıklara yol açacağından bize göre çok uygun değildir. Bunun gibi hukuki müzaheret, hukuki çare ve olağanüstü hukuki çare gibi eski hale getirme için yapılan nitelendirmelerde eski hâle getirmeyi tam olarak ifade etmemektedir²⁰¹. Bizim de katıldığımız görüşe

¹⁹⁸ CMUK'un 333. Maddesinde kanun yollarına müracaat hakkındaki genel hükümlerin yargılamanın iadesi talebi hakkında dahi uygulanacağı açık bir şekilde belirtilmiştir.

¹⁹⁹ Önder, Eski Hale, ss. 952-953.

²⁰⁰ Kunter/Yenisey, s. 1004.

²⁰¹ "Müessese için hukuki müzaheret ifadesi de renksiz olması sesebiyle tenkit olunmaktadır ve bunun her kanun yolu ve hukuki çare için kullanılagelen bir tabir olduğu ileri sürülmektedir.

Hukuki çare ifade tarzı da kullanılmakta olup, bununda müessesenin tipik hususiyetlerine tebarüz ettirmeye kifayet etmediği, dava tarflarının veya dava ile ilgili üçüncü şahısların menfaatlerinin teşrihinde, dava muamelelerinin bir hukuki çare olarak vasıflandırılmakta olduğu hususu gösterilmektedir.

göre, eski hale getirme olağandışı bir hukuki çaredir. Bu şekilde hem eski hale getirme talebinin bir hukuki çare olduğu gösterilmekte ve kanun yolu olmadığı belirtilmekte hem de olağandışı ifadesiyle süre içinde yapılmayan muhakeme işlemlerinin yapılmasına izin verildiği belirtilmektedir²⁰².

Bu konuda incelenmesi gereken diğer bir önemli husus da kanun yollarına ait genel hükümlerin eski hale getirmeye uygulanıp uygulanmayacağıdır. İlk bakışta eski hale getirmenin bir kanun yolu olmamasından dolayı, kanun yollarına ait hükümlerin burada tatbik edilmemesi gerektiği gibi bir kanıya varmak mümkündür. Ancak, eski hale getirmenin dolaylı da olsa kararlara karşı bir hücum vasfı bulunması ve dolayısıyla kanun yollarına benzer neticeler doğurması sebebiyle, kanun yollarına ait genel hükümlerden bazılarının eski hale getirmeye tatbiki mümkündür.²⁰³ Ancak kanun yollarına ait genel hükümlerin eski hale

Kelime manasından hareket edildiğinde eski hâle getirme fevkalade bir hukukî çare değildir; zira müessese Ceza Muhakemeleri Usulünde tanzim edilmiş olup, bunun dışında da değildir. Eski hâle getirme usulü fevkalade bir çare olmadığı gibi, normal bir usulde intizamın tesisine adaletin tecellisine hizmet etmektedir ve bu sebeple fevkalade değil normal bir çaredir ” (Önder, Eski Hale, ss.954-955).

²⁰² Centel, s.202; Önder, Eski Hale, s. 955.

²⁰³ Centel s.202; Önder, Eski Hale, s.950.

Erem ise eski hale getirmenin bir kanun yolu olmadığı belirttikten sonra kesin bir ifadeyle “Bu itibarla kanun yollarına ait hükümler burada tatbik edilemez” (Erem, Ceza Yargılaması, s. 319) demektedir. Ancak eserin başka bir bölümünde “merciin eski hale getirme talebinin reddine dair olan kararlara karşı acele

getirmeye uygulanıp uygulanamayacağını belirlemek için konuyu iki bölüm halinde düşünmek mümkündür. Kanun yollarına ait genel hükümlerden bazılarını eski hale getirmeye uygulanması mümkün değildir. Bazılarının kıyasen uygulanabilmesi mümkündür.²⁰⁴

Kanun yollarına ait genel hükümlerden bir kısmının kesin olarak eski hale getirmeye uygulanması mümkün değildir. Bu durum eski hale getirme ile kanun yoluna ait özelliklerin ve bunları düzenleyen hükümlerin içeriklerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin CMUK'nun 294 ve 296. maddeleri içeriklerinden ve düzenledikleri konulardan dolayı açık bir şekilde eski hale getirmeye uygulanamazlar²⁰⁵. Çünkü, CMUK'nun 294. maddesi sadece mevcut bir karar veya hükme karşı uygulanabilir. CMUK'nun 296.

itiraz merciine başvurmak lazımdır. Bu sebeple yanlışlıkla başka bir mercie başvurulmuş ise, müracaat yetkili mercie havale edilmelidir. Zira kanun yolunda mercide hata, talebin reddine sebep olmaz” (Erem, Ceza Yargılaması, ss. 322-323) demek suretiyle hem eski hale getirmenin bir kanun yolu olmadığını ve bu sebeple kanun yollarına ait hükümlerin eski hale getirmeye tatbik edilemeyeceğini hem de CMUK'nun 293. maddesinin, yani kanun yollarına ait genel hükümlerden birisinin eski hale getirmeye uygulanabileceğini kabul etmektedir.

²⁰⁴ Önder, Eski Hale, s.956.

²⁰⁵ CMUK md. 294: “Cumhuriyet Savcılığı tarafından aleyhine kanun yoluna müracaat olunan karar sanık lehine bozulabileceği gibi tadil de olunabilir.”

CMUK md. 296: “Kanun yoluna müracaat üzerine verilecek karar duruşma ile verilecekse, bu müracaatın geriye alınması ancak hasmın muvaffakiyeti ile olabilir.”

maddesi ise sadece duruşma yapılan işler için geçerli olup eski hale getirme duruşmasız olduğu için bu maddenin uygulanma imkanı yoktur.

Kanun yollarına ait genel hükümlerden bir kısmı kıyasla eski hale getirmeye uygulanabilmelidir. Örneğin CMUK'nun 293. maddesi kanun yollarıyla ilgili bir madde olmasına rağmen eski hale getirmeye kıyasen uygulanabilmelidir. Bu durumda eski hale getirme isteminde bulunan kişinin mercide yaptığı hata önemli olmayıp bir hak kaybına uğramasına yol açmayacaktır. Aynı şekilde CMUK'nun 295. maddesinin birinci fıkrası da eski hale getirmeye uygulanabilmeli ve eski hale getirme talebinden vazgeçme mümkün olabilmelidir. Yine CMUK'nun 290. maddesine kıyasen, müdafî sanığın açık arzusuna muhalif olmamak şartıyla eski hale getirme talebinde bulunabilmelidir. Aynı şekilde CMUK'nun 292. maddesine kıyasla, tutuklu olan sanık tutukevinin bulunduğu mahaldeki mahkeme katibine beyanatta bulunmak suretiyle de eski hale getirme talebinde bulunabilmelidir²⁰⁶. Yine CMUK'nun 295. maddenin birinci fıkrasına kıyasen eski hale getirme talebinden vazgeçme mümkün olmalıdır.

CMUK'nun 291. maddesinin ise kıyasen eski hale getirmeye uygulanıp uygulanmayacağı, yani sanığın kanuni temsilcisi ve eşinin sanığın lehine

²⁰⁶ "Hürriyetin tahdit edilmiş olması, eski hale getirme talebinin de yapılmasını güçleştirmiş olabilir. Beyan etmek gerekir ki böyle bir güçlük çok nadir olarak meydana gelecektir, zira eski hale getirmede kanun muayyen bir şekil aramamaktadır ve CMUK'nun 292 maddesi yazı bilmeyen ve talebini muntazam bir şekilde zapta geçirmeyi arzu eden ve hürriyeti tahdit edilmiş zapta geçirmeyi arzu eden ve hürriyeti tahdit edilmiş bulunan kimse bakımından ehemmiyet arz edecektir" (Önder, Eski Hale, s. 958).

olarak eski hale getirme talebinde bulunup bulunamayacağı tartışmalıdır. Öğreti genellikle CMUK'ndaki 291. maddenin yalnız kanun yolları hakkında kabul edildiği gerekçesiyle, maddenin eski hale getirmede tatbik edilemeyeceği kanaatindedir. Alman uygulaması da bu merkezdedir. Öğretenin bir kısmı ise maddenin kıyasen eski hale getirme için de uygulanabilir olduğunu menfaat ilişkilerinden ve kurumun bir nevi kanun yolu fonksiyonu da ifa etmesinden çıkartmaktadırlar. Madem ki kanuni temsilci veya eşi temsil ettikleri kimsenin menfaatlerine uygun hareket eden kimselerdir, öyleyse bunlar kendileri bakımından mevcut olmayan, fakat temsil ettikleri şahıs bakımından bahis konusu olabilen sebeplerle eski hale getirme talebinde bulunabilmelidirler²⁰⁷. CMUK'nun 289 maddesine kıyasen C. Savcısının eski hale getirme talebinde bulunup bulunamayacağı ileride ayrıntılı olarak incelenecektir.

2- ESKİ HALE GETİRME SEBEPLERİ

A- Genel Olarak

Öğreti kitaplarında genellikle CMUK'nun 41. maddesi ve devamında düzenlenmiş olan eski hale getirmenin iki sebebe dayandırıldığı görülür. Yasanın tabiriyle "mücbir sebepler veya beklenilmeyen veya sakınılması kabil olmayan hadiseler" sonucunda bir süreye uymama ve duruşmanın sanığın gıyabında yapılmış olmasıdır²⁰⁸. Kanunun daha iyi anlaşılması ve

²⁰⁷ Önder, Eski Hale, s.959.

²⁰⁸ Kunter/Yenisey, s.488.

uygulamada çok rastlanılan bir durum olmasından dolayı, CMUK'nun 41. maddesinin son fıkrasında beklenilmeyen ve sakınılması mümkün olmayan hallere bir karine olarak gösterilen "yapılan bir tebliğden kusuru olmaksızın haberi olmama" durumunu da ayrı bir başlık altında inceleyeceğiz.

B- Bir Süreye Uymamak

CMUK'nun 41. maddesine göre; "Mücbir sebepler veya beklenilmeyen veya sakınılması kabil olmayan hadiseler neticesi olarak, bir mehle riayet imkansızlığı hasıl olursa, mehlin bitmesinden hasıl olarak neticeye karşı eski hale getirme talep olunabilir." Bu durumda eski hale getirme talebinde bulunulabilmesi için bir süreye uymama ve bu süreye uymamanın "mücbir sebepler" veya "beklenilmeyen veya sakınılması kabil olmayan hadiseler" yüzünden gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Aksi takdirde eski hale getirme talebinde bulunulamaz.

Mücbir sebep; "Önceden nazara alınmasına ve bunun neticesi olarak bertaraf edilmesine imkan bulunmayan ve harici bir tesirden ileri gelen hadisedir.²⁰⁹" Tanımdan da anlaşılacağı üzere bu durum doğal bir güçten kaynaklanabileceği gibi üçüncü kişinin eylemlerinden de kaynaklanabilir. Önceden görülemediği için sakınılması mümkün olmayan bu olaylarda, süreye uymayan kişinin herhangi bir kusuru bulunmamalıdır.²¹⁰

²⁰⁹ Türk Hukuk Lugatı, s. 251.

²¹⁰ "Hukukta mücbir sebepler, özellikle sorumluluğu ortadan kaldıran etkileri yönünden araştırmalara konu olmuştur. Sorumluluk Hukukunda mücbir sebep konusunda bir çok kuramlar geliştirilmiş olmasına rağmen, kanunlarda mücbir

Beklenilmeyen yahut sakınılması mümkün olmayan olay ise; "İşin icabına göre lazım gelen dikkat ve ihtimamın mantıki surette son derecesi gösterilmiş olsa bile meydana gelmemesi veya zararlı neticelerden çekinilmesi imkanı olmayan bir hal demektir²¹¹." Aslında bu iki durum da aynı hususu ifade etmektedir ve bunların ayrı durumlarıymış gibi gösterilmesi bir tercüme hatasından kaynaklanmaktadır²¹².

sebebin bütün unsurlarını kapsayan bir tanım yapılmamıştır. Mücbir sebep teşkil eden olaylar deprem, sel, kasırga vb. doğal olaylar olabileceği gibi, isyan, ihtilal, savaş, genel grev gibi insana bağlı (beşeri) olaylar da olabilir. Mücbir sebebin üzerinde tartışma yapılmayan özelliği, kişilerin iradesi dışında meydana gelen kaçınılmaz ve karşı konulamaz bir olay oluşudur. Öte yandan, mücbir sebep konusunda çok çeşitli ölçütler ileri sürülmesine rağmen, belirli nitelikteki olayların önceden mutlak bir şekilde mücbir sebep olark kabul edilmesi mümkün değildir. Her olayın, mevcut koşullara ve durumun özelliklerine göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir" (Çağan, ss. 139-140).

²¹¹ Kantar, s. 66.

Erem'e göre; "Mücbir sebep tabiat olayıdır, beklenilmeyen veya sakınılması kabil olmayan hadise fertlerin eylemlerinden meydana gelebilir. Fakat kanunda kullanılan bu terimlerin manasını birbirinden ayırmak kolay değildir. Bu terimler daha ziyade yorumlayıcı maksatlarla kanuna konulmuştur" (Erem, Ceza Yargılaması,s. 320).

Tosun'a göre; "Beklenilmeyen olay önceden bilinmeyen olaydır. Mücbir sebep ise önceden bilinse bile önlenemeyen olaydır. Sakınılması olanağı bulunmayan olay ise mücbir sebep arasında nasıl bir ayırım yapılabileceğini açıklamak kolay olmasa gerektir" (Tosun, s. 663).

²¹² Kunter/Yenisey, s. 489.

Kaynak Alman Kanunu'nda "doğal olaylar" ve "diğer önüne geçilemez rastlantılar" olarak bir ayırım yapıldığı belirtilmektedir²¹³.

Doğal olaylar dediğimiz vakit, genel olarak, insanlar tarafından oluşumu engellenemeyen deprem, su baskını, fırtına gibi olaylar akla gelir. İnsanlar tarafından yaratılıp, doğal olaylar gibi etki gösteren yani önüne geçilemeyen savaş, iç harp ve ihtilal gibi olaylar da vardır. Aynı şekilde tekniğin gelişmesinden kaynaklanan ve kişilerin oluşumuna mani olamadıkları elektrik kesintisi, trafik sıkışıklığı gibi olaylar da mevcuttur. Bütün bu hallerin ortak özelliği, bunların, kişinin dışındaki sebeplerden doğması ve insanların elinde bunları engelleyebilecek bir güçleri bulunmadığından dolayı kusursuz olmalarıdır.

Doğal olaylar dışında kişilerin kendi subjektif durumlarından kaynaklanan beklenilmeyen ve sakınılması mümkün olmayan durumlar da olabilir. Bu durumlar her kişinin kendi özel durumu içinde değerlendirilmeli ve bu değerlendirme sonunda eğer kişi kusursuz diyebiliyorsak eski hale getirmeden yararlanabilmelidir. Yani kişi, olayın özelliklerine göre, kendinden beklenilecek özeni gösterdiği halde, süreye uymamasına neden olan olayı ya da sonucu engelleyememişse, ortada beklenilmeyen veya sakınılma olanağı bulunmayan bir olan var demektir²¹⁴.

²¹³ Centel, s. 202.

²¹⁴ "Sanık, güvenilir olmadığını bildiği bir avukatı kanun yoluna başvurmakla görevlendirmiş ve sonra kanun yoluna başvurup vurmadığını izlememiş ise veya avukat, ücretinin olmadığı ya da tatile gideceği için kanun yoluna

Hangi hallerde kişinin kusursuz sayılarak eski hale getirme talebinde bulunabileceği kanun tarafından açıkça yazılmamıştır. Kanunumuzda sadece ileride ayrı bir başlık altında inceleyeceğimiz bir tebliğden haberdar olmama durumu, kanuni bir karine olarak öngörülmüştür. Bunun dışındaki hallerde olayın özelliklerine ve kişinin özel durumuna göre, her somut olay için “mücbir sebep” veya “beklenilmeyen ve sakınılması mümkün olmayan hal” mevcut olup olmadığı, yani eski hale getirme talebinin kabul edilip edilmeyeceği, hakim tarafından takdir edilmelidir.

Alman uygulamasında çok değişik sebeplerden dolayı eski hale getirme talebi mahkemeler tarafından kabul edilmiştir. ATMK'larına göre, beceriksizlik nedeniyle duruşma salonunu ve mahkeme kalemini bulamamak, olayın özelliklerine göre, bir tarihi yanlış okumak, bir merciin taşındığını bilmemek, üçüncü bir kişinin beyanını yanlış anlamak veya bir merciin görevinde hata etmek, ağır işitmek gibi sürekli arızalar dışında ani hastalık, işlemin en yakın mahkemede yapılması veya belli bir yerde bulunması gerekiyor ama bunun için yol ücretini istemek mümkün olmuyorsa parasızlık, resmi makamların bir sürenin kaçırılmasına neden olan kusurları, hükümlü ve tutukluların mektuplarının kurumca geç postaya verilmesi, şahsi davacının

başvurmayacağını açıkça söylemişse, kişi süreyi unutmuş veya sözlü bildirimini anlamadığı halde sürenin ne zaman başlayacağı konusunda bilgi edinmemişse gerekli özeni göstermemiş sayılacak ve artık eski hale getirme isteyemeyecektir. Ancak avukat, taktik olarak sürenin son gününde kanun yoluna başvuracağını söyleyip sanığı oyalamış ve sonrada kanun yoluna başvuramışsa veya sanık süreyi son sınıra kadar kullanmak istemişse kendisinin herhangi bir kusuru bulunmadığından eski hale getirme isteyebilmelidir” (Centel, ss. 203-204).

veya müdahilin, vekilinin kusuru sonucu, kendi kusuru olmaksızın bir süreyi kaçırmaması, müdafinin veya yardımcılarının kusuru sonucu, kendi kusuru olmaksızın sanığın bir süreyi kaçırmaması eski hale getirme sebepleridir²¹⁵.

Yine ATMK'larına göre, avukatlar ile mahkemelerin iş görmelerini men edecek bir grev; dilekçenin içine konduğu mektubun mahkeme hademesi tarafından postaneden geç, yani süre geçtikten sonra alınmış olması, beklenilmeyen veya sakınılması mümkün olmayan haller sayılmıştır. Fakat sanığın veya müdafinin hatası sonucu, temyiz dilekçesinin mahkeme kapıcısına verilmesi veya kayıt memurunun masası üzerinde bırakılması, temyiz dilekçesinin verilmesine dair kanunun tayin ettiği süre içinde mahkeme evrakının tetkikinin mümkün olmaması halleri beklenilmeyen yahut sakınılması mümkün olmayan hadiselerden sayılmamıştır²¹⁶. Bütün bu kararlarda eski hale getirme talebinde bulunan kişinin kusursuzluğu tespit edilmeye çalışılmış, eğer tespit edildi ise talep kabul edilmiş, aksi takdirde reddedilmiştir.

Görüldüğü gibi eski hale getirme ancak kusursuz olarak sürenin kaçırılması durumunda gerçekleşebilir. Kişi, mücbir sebebin veya beklenilmeyen veya sakınılması kabil olmayan olayların tesirinden, bütün dikkat ve ihtimamını kullandığı halde kurtulamamalıdır.

²¹⁵ Centel, ss. 204-205.

²¹⁶ Kantar, s. 67.

Yargıtay ise, sanığın hastanede tebellüğ ettiği kararı, hastalığından dolayı temyiz edememesini,²¹⁷ vekilin hastalığı yüzünden işlemin geç yapılmasını ve bu durumun raporla belgelenmesini,²¹⁸ temyiz ve itiraz tarihlerinde damga pulu alacak ve depo parası yatıracak mercii olmayan bir yabancı ülkede olmayı,²¹⁹ avukatın başka ilde duruşması olması nedeniyle stajyerine bıraktığı dilekçeyi, stajyerin de doktor raporuyla doğrulanmış hastalığı nedeniyle mahkemeye iletememesini,²²⁰ doktor raporlarıyla belgelenmiş ani hastalığı,²²¹ kendisine hükmün tebliğ edildiği sanığın yabancı memlekette bulunması ve bulunduğu yerde kayıt işlemlerini yapacak Türk Konsolosluğunun olmaması sebebiyle temyiz müddetinin kaçırılmış olmasını,²²² mücbir sebep veya beklenilmeyen yahut sakınılması mümkün olmayan hal sayarak eski hale getirme taleplerini kabul etmiştir.

Yukarıda sayılan sebepler tahdidi olmayıp bunlara sadece örnek olarak değinilmiştir. Görüldüğü gibi, eski hale getirme yoluna gidilebilmesi için kişinin süreyi kaçırmada kusursuz olması gerekmektedir. Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi, kişi mücbir sebebin veya beklenilmeyen veya sakınılması mümkün olmayan olayların tesirinden dolayı, bütün dikkat ve

²¹⁷ Y.5.CD., 23.03.1974, 760/551, Çağlayan, Şerh 1980, s. 307.

²¹⁸ Y.4.CD., 12.12.1972, 10546/9637, Çağlayan, Şerh 1980, s. 307.

²¹⁹ Y.5.CD., 5.6.1965, 1835/1807, Çağlayan, Şerh 1966, s. 355.

²²⁰ Y.4.CD., 30.11.1971, 9103/9405, Çağlayan, Şerh 1960, s. 319.

²²¹ YCGK, 14.06.1971, 177/1222, Çağlayan, Şerh 1980, s. 307.

²²² Y.4.CD., 19.04.1949, 3364/6065, Erem, Ceza Yargılaması, s. 320.

ihdimamı gösterdiği halde, süreye riayet edememiş ve bundan dolayı eski hale getirme istemi Yargıtay tarafından kabul edilmiştir.

Buna karşılık Yargıtay, müdafî bulunmasına rağmen hastalık sebebiyle zamanında temyiz etmemeyi,²²³ re'sen temyiz kabiliyeti bulunduğu zannıyla müddet geçirmeyi,²²⁴ temyiz dilekçesini cezaevi memuruna vermiş olmayı,²²⁵ eski hale getirmeye esas olacak raporun istirahatın gerekli olduğuna ilişkin kayıt taşımamasını ve rapor serbest çalışan doktor tarafından verilmişse hükümet doktoruna onaylatılmamasını²²⁶ kişileri kusurlu gördüğünden dolayı eski hale getirme sebebi saymamıştır.

Son olarak, son güne kadar beklemiş olmanın kusur sayılıp sayılmayacağı üzerinde durmakta fayda vardır. Bu soruya cevap vermek için işlemi yapmayı engelleyen imkansızlığın bütün süre boyunca mevcut olup olmaması gerektiği tartışılmalıdır. Süre belirli bir zaman dilimini kapsadığı için, işlemin elbette son günde yapılabilmesi mümkündür. O halde imkansızlık süre boyunca aranmayacaktır. Fakat, imkansızlık ortaya çıkmasaydı dahi geri kalan zaman işlemi yapmaya maddeten imkan vermiyorsa son anı beklemek bir kusur sayılacaktır²²⁷.

²²³ YCGK., 28.9.1942, 204/213, Erem, Ceza Yargılaması, s. 320.

²²⁴ YCGK, 27.4.1930, 92/31, Çağlayan, Şerh 1960, s. 139.

²²⁵ Y.1.CD., 2.6.1959, 736/1935, Çağlayan, Şerh 1960, s. 140.

²²⁶ YCGK., 15.12.1980, 384/443, Yaşar, Şerh Cilt 1, s. 281.

²²⁷ Erem, Ceza Yargılaması, s. 320.

C- Bir Tebliğden Haberdar Olmamak

Eski hale getirmeye hangi olaylardan dolayı başvurulabileceğini kanun tasrih etmemiştir. Ancak, 41. maddede tebligat açısından da büyük önem arzeden, eski hale talebinde bulunabilmek için kanuni bir karine konmuştur. Buna göre, “yapılan bir tebliğden kusuru olmaksızın haberdar olmamak keyfiyeti beklenilmeyen ve sakınılması mümkün olmayan hallerdendir.” Yani kusuru olmaksızın bir tebliğden haberi olmayan kişi, eski hale getirme isteminde bulunabilecektir.

Maddenin uygulanması sırasında, kanun lafzında geçen “yapılan” kelimesi, Yargıtay tarafından hükmün dar yorumlanmasına neden olmuştur.²²⁸ İlgili hükmün uygulanabilmesi için tebligatın yapılmış olmasının aranması, görevlilerin tebligatın yapılmamasında kusurlarının bulunması

²²⁸ “... davacı vekilinin 14.5.1969 günlü dilekçesinde eski hale getirme talebine gerekçe olarak gösterilen hususlar, her ne kadar müştekinin ... diye gösterilen adresine mahkemece davetiye çıkarılmış ise de, bu adresteki evin yıkılmış olduğundan bahisle davetiyenin tebliğ edilmeksizin iade olunması yüzünden, duruşmaya gelerek müdahale isteğinde bulunmak hakkından mahrum edildiğinden ibaret bulunmaktadır. Olayda 41. maddede yer alan unsur ve koşullardan hiçbiri mevcuttur denilemez. Zira ortada, yani davacının vaktiyle C. Savcılığına vukubulan şikayeti üzerine, sanık hakkında dava açılarak, duruşmaya devam olduğunu haber vermemesinde ne mücbir sebep ne de sakınılması kabil olmayan hal bahis konusu olmayacağı gibi, yapılmış olan bir tebliğ olmadığı için de maddenin son fıkrasının uygulama yeri yoktur” (Y.6.CD., 15.7.1969, 4559/4556, Çağlayan, Şerh 1980, ss. 309-310).

durumlarında bile, eski hale getirme isteminde bulunulamaması sonucunu doğuracaktır. Bu ise maddenin amacıyla çelişen bir durum ortaya çıkarır²²⁹.

Eski hale getirme talebinde bulunabilmek için yapılan tebliğin türünün bir önemi olmamalıdır. Gerek ilanen (Tebliğat Kanunu, md. 28-31) gerekse başkasına yapılan tebliğlerde (Tebliğat Kanunu md. 19-21, 25-27) eski hale getirme talebinde bulunulabilir. CMUK md. 41'de bu duruma açıklık getiren veya ters düşen bir hüküm içermemektedir²³⁰. Bundan dolayı, bu şekilde yapılan tebliğlerde de kusuru olmaksızın tebliğden haberdar olmayan kişi, eski hale getirmeden yararlanmalıdır²³¹.

Burada ele alınması gereken bir önemli konuda, temsil yetkisi bulunan kişilere yapılan tebliğlerde, tebligat saniğa yapılmış sayılıp, saniğin tebliğden haberi olmadığını ileri sürerek eski hale getirme talebinde bulunup bulunamayacağıdır. Bu konuda gerek öğretide gerekse Yargıtay kararlarında çoğunlukla yetkili temsilciye yapılan tebligattan sonra, tebliğden haberdar olunmadığı ileri sürülerek eski hale getirme talebinde

²²⁹ Centel'e göre; "Yargıtay burada, müştekinin tebliğden kendi kusuru nedeniyle haberdar olmadığına dayanmalıydı. Çünkü müşteki, şikayet ettiği olayın hukuki akışını izlemek istiyorsa, adresinin değiştiğini şikayet ettiği makama veya posta idaresi ilgililerine bildirmeliydi" (Centel, s. 207).

²³⁰ Centel, s. 208.

²³¹ "Böylece, saniğin yokluğunda yapılan sorsuşturmada uygulanan taban kurallarının bir ve altıncısının aradığı çağrıldığını öğrenme şartları bizde gerçekleşebilmektedir" (Kunter\Yenisey, s. 489).

bulunulamayacağıdır²³². Tefhim veya tebliğe ilişkin CMUK md. 33/2 uyarınca tefhim olunmayan kararlar ilgisine tebliğ edilecektir. 7201 sayılı Tebligat Yasası'nın 11. maddesinde "vekil ile takip edilen işlerde, tebligat vekile yapılır." hükmü yer almaktadır. Bu nedenle yoklukta tefhim edilen kararların vekile tebliğ edilmesi gerektiğinden, ayrıca sanığa yapılan tebligatın hukuksal geçerliliği yoktur²³³.

Hangi durumlarda kişinin kusursuz olarak bir tebliğden haberdar olmadığı somut olayın özellikleri değerlendirilerek hakim tarafından tespit olunacaktır.²³⁴ Eğer olayın özelliklerine ve tarafların durumuna göre tebliğden

²³² Erem, s. 319; Centel, s. 209; Y.İçBK, 10.7.1940, 7/75; YCGK, 16.9.1985, 178/361; YCGK, 26.5.1986, 561/298.

²³³ Bu sonuç, Medeni Muhakeme Hukuku'nun kavramı olan vekalet ile Ceza muhakemesi Hukuku'nun kavramı olan müdafinin birbirinden farklı olduğu, müdafinin vekilden farklı olarak bağımsız bir kanununun olduğu ve bu sebeple sanıktan bağımsız yetki ve ödevleri bulunduğu, sanığa bildirmenin müdafiiye bildirme yerine geçmediği gibi müdafie bildirmenin de sanığa bildirme yerine geçmeyeceği gerekçeleri ile eleştirilmiştir (Kunter/Yenisey, ss. 436-437; Keskin, ss. 355-362).

²³⁴ "Alman yüksek mahkeme icthatlarına göre, hiç kimse tebliğ peşinde koşmak zorunda olmadığından, tebliğ bekleyen mahkeme tahtasında asılı yazıları kontrol etmesi, kendisine tebliğ yapılması için tedbir alması, bir seyahatten döndüğünde komşularına kendisine tebliğ yapıp yapılmadığını sorması, devamlı yer değiştirerek iş arayacağı için hakkında bir hükmü tebliğ edilmeden temyiz etmesi, tebliğ kaçırmamak için seyahate çıkmaması veya gemilere tayfa yazılmaması gerekmemektedir. Buna karşılık, seyahatten dönen kişinin, arasında ev sahibine yapılmış tebligatın bulunduğu birikmiş postasına ilgisizlikten bakmaması kusurlu bir davranış sayılmıştır" (Centel, s. 209).

haberdar olunmamasında kişiye herhangi bir kusur yüklenemiyorsa eski hale getirme talebi kabul edilmelidir²³⁵.

D- Duruşmada Bulunmamak

CMUK bazı durumlarda duruşmada bulunmamayı eski hale getirme nedeni kabul etmiştir. Bir kişi duruşmada iradesi dışında hazır bulunmadığı yani hazır bulunmamasında mazur görülebilecek bir sebebi olduğu durumlarda, yokluğunda yapılan yargılama sonunda verilmiş olan kararın kaldırılması için eski hale getirme talebinde bulunabilir²³⁶. Duruşmada

²³⁵ Yargıtay, karısıyla arasındaki geçimsizlik nedeniyle ondan ayrı yaşayıp başka bir ilde çalışan sanığa yapılan tebligatı karısının alıp ona haber vermemesini eski hale getirme nedeni saymıştır. (Y.5.CD., 05.06.1965, 1835/1807, Çağlayan, Şerh 1966, s. 355).

²³⁶ "CMUK.unu 228. maddesine göre: 'duruşma, maznun hazır olmaksızın yapılırsa, hükmün kendisine tebliğ tarihinden bir hafta içinde mehlin geçmesinden mütevellit neticeleri bertaraf etmek için maznun, kanuni sebeplere istinatla o hüküm hakkında eski hale getirme talebinde bulunabilir.'

Usul kanunumuzda kaide davanın sanığın gıyabında görülmemesi olduğuna göre bu hükmü umumi kaideye göre yorumlamak lazımdır. Bu hükmün istisna olarak sanık hazır olmasa bile duruşmanın yapılabileceği hallerde tatbik olunacağını kabul etmek gerekir. Fakat Yargıtay bu hükmün sanığın duruşmadan varestede tutulmak talebinde bulunmaya hakkı olan hallerde de tatbik olunacağını kabul etmiştir. Kanunun bu hükmünü gıyabi hükümleri daima ortadan kaldıran bir yol saymak doğru olmaz. Bu yola gitmek için, eski hale getirmenin *kanuni sebepleri* mevcut olmalıdır.

Eğer sanık 'kendi talebi üzerine duruşmada hazır bulunmak mecburiyetinde tutulmamış yahut müdafî marifetiyle temsil edilmek selahiyetini istimal etmiş olursa artık eski hale getirme talebinde bulunamaz'(CMUK.228, f.2), *Kanuni*

bulunmama dolayısı ile eski hale getirme iki durumda kabul edilmiştir. Bunlardan birincisi, sanığın yokluğunda verilen bir karara karşı tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde eski hale getirme isteğinde bulunabilmesidir. Bu haller CMUK md. 228, 311/1 ve 391/2'de düzenlenmiştir²³⁷. İkinci ise, CMUK md. 361/3'de düzenlenmiş bulunan şahsi davacının, davasından vazgeçmiş sayılması kararına karşı eski hale getirme isteyebilmesidir. Duruşmada bulunmama nedeni ile eski hale getirme talebinde bulunabilmek, ancak kanunda gösterilen bu durumlarda mümkündür. Bunlar dışında herhangi bir durumda, örneğin Yargıtay'daki duruşmanın kaçırılmasında, eski hale getirme istenemez²³⁸.

Duruşmada bulunmama nedeni ile yapılan eski hale getirme talebinin kabulü kesindir. Eski hale getirme talebinin kabulü kesindir. Eski hale getirme talebinin kabulü durumunda yoklukta yapılan işlemler yeniden yapılır, yani

sebepler mevcut olsa dahi böyle hallerde eski hale getirme talebi kabul edilmeyecektir”(Erem, Ceza Yargılaması, s.323).

²³⁷ “Eski hale getirmenin bu çeşidi sayesinde, sanıkların yokluğunda yargılanmaları için kabul edilen taban kurallardan dokuzuncusu bizde uygulanabilmektedir” (Kunter/Yenisey, s. 490, dn. 137).

Avrupa Konseyi tarafından 21.5.1975 tarihinde alınan bu 9. kurala göre; “Yokluğunda yargılanan kişi usulüne uygun olarak çağırılmış ise, hazır bulunmayışının ve bunu önceden mahkemeye haber vermeyişinin elinde olmayan bir nedenden ileri geldiğini ispat ettiği takdirde yeniden ve olağan kurallara göre yargılanma hakkına sahip olacaktır”(Kunter/Yenisey, s.247).

²³⁸ Centel, s. 209.

yenilenir²³⁹. Bu kararlar kesin olduğundan dolayı bu karar geri alınıp, eski hale getirme talebinin reddine karar verilmez.

Buradaki dikkat edilecek nokta, sanığın veya şahsi davacının bütün dikkat ve ihtimamı göstermesine rağmen duruşmada bulunamamasıdır. Eğer bu kişilere yüklenebilecek bir hata varsa mazur sayılamayacak ve bu haktan yararlanamayacaktır. Bütün bunların takdiri tamamıyla hakime veya mahkemeye aittir²⁴⁰. Hakim veya mahkeme bu konuda karar verirken maddi durumu yeterince incelemeli ve verilen kararın anayasal haklar olan dava ve savunma haklarını engellememesine dikkat etmelidir.

3- ESKİ HALE GETİRME TALEBİ

A- Talepte Bulunulması ve Süresi

CMUK md. 42/1 uyarınca bir mücbir sebep veya sakınılması mümkün olmayan durum nedeniyle bir süreye uymayan ya da tebliğden kusursuz olarak haberi olmayan kişi, engelin kalkmasından itibaren bir hafta içinde eski

²³⁹ Kunter/Yenisey, s.491.

²⁴⁰ Örneğin Yargıtay, bir avukat tarafından temsil edilmesi mümkün olduğu gerekçesiyle, tutuklu bulunan şahsi davacının bu yüzden mahkemede hazır bulunamamasını eski hale getirme nedeni olarak kabul etmemiştir (Y.1.CD., 22.11.1972, 4263/4694, Çağlayan, Şerh 1980, ss. 307-308).

hale getirme talebinde bulunmalıdır. Talebin, CMUK md. 292'ye kıyasen beyanla da yapılabileceği kabul edilmektedir²⁴¹.

Hakim re'sen eski hale getirme kararı veremez²⁴². Ancak bu talep şartının çok katı uygulanmaması gerektiği ve işlemin eski hale getirme süresi içinde yapılması şartıyla hakimın re'sen eski hale getirme kararı verebileceği ileri sürülmüştür²⁴³.

²⁴¹ "Gerek kanunumuzun, gerekse Alman kanununun metninde talebin dilekçe ile olacağı yazılmış ise de bunun bir beyan ile de yapılabileceğinde müellifler müttefiktir" '(Kantar, s. 67, dn. 62).

²⁴² "Sanık, yüzüne karşı tefhim olunan ... günlü hükmü süre geçtikten sonra verdiği ... günlü dilekçe ile temyiz ettiğini bildirmiş, bu dilekçede eski hale getirme istediğine dair hiçbir kayıt mevcut olmadığı gibi, CMUK 41 ve sonraki maddeleri ile 311. maddesinin hükümleri dairesinde ayrıca usulen müracaatla eski hale getirme isteğinde bulunmadığı da görülmüştür. Nahiye ile Salihli arasındaki yolun bir süre geçide imkan vermediğine dair ... nahiyesi müdürlüğünden alınan yazının dosyaya konulmuş olması, kanun hükümleri dairesinde eski hale getirme isteğinde bulunulmadıkça böyle bir istek varmış gibi incelenip, bu hususta karar verilmesini gerektirmeyeceği şüphesiz bulunmaktadır" (Y.1.CD., 22.4.1965, 710/891, Çağlayan, Şerh 1966, s. 351).

²⁴³ "Sürenin kaçınılmasına neden olan olayın önlenemezliği dosya kapsamından anlaşılıyorsa ve ilgili de eski hale getirme istemi süresi içinde kaçırıldığı işlemi yapmışsa, bu zımni eski hale getirme istemi sayılmalıdır. ... Nitekim, Alman hukukunda, kaçırılan işlem eski hale getirme isteme süresi içinde yapıldığında, eski hale getirme dilekçesi olmaksızın da, mahkeme kendiliğinden eski hale getirmeye karar verebilmektedir. Ancak, bunun için ACMUK md. 45/2'de değişiklik yapılarak, istem süresi içinde yapılmamış işlem yapıldığı takdirde talep olmasa da eski hale getirmesinin uygulanabileceği kabul edilmiştir" (Centel, s. 211).

Talepte bulunan kişinin, istemi başka türlü nitelendirmiş olması halinde, CMUK md. 293'e kıyasen herhangi bir hak kaybına uğramaması gereklidir. Bu durumda, kişi eski hale getirme talebinde bulunmuş gibi başvurusu değerlendirilmeli ve bu haktan yararlanması sağlanmalıdır. Aynı şekilde, mahkemenin yanlışlıkla sürenin kaçırıldığından bahisle eski hale getirme istemini reddettiği durumlarda da mahkeme hatasını anladığı zaman bu red kararını ortadan kaldırılabilmelidir²⁴⁴.

Eski hale getirme talebinin, süresinde işlemi yapmaya mani olan engelin kalkmasından itibaren bir hafta içinde yapılması lazımdır. Engel ise, süreyi kaçırmaya neden olan olaydır. Engelin kalktığı anı ve dolayısıyla bir haftalık süreyi hesaplamak, olaydan olaya değişiklik göstermekte ve her zaman bunun tespiti kolay olmamaktadır²⁴⁵. Bazı durumlarda, örneğin hastalık, genel grev gibi, engelin kalktığı anı saptamak kolayken bazen de, örneğin tebliğden haberdar olmamakta olduğu gibi, zordur. Eğer istemin sebebi tebliğden haberdar olmamak ise, tebliğin içeriği öğrenildiği andan itibaren engel kalkmış sayılır. Tereddüt halinde engelin kalktığı zamanın takdiri mahkemeye aittir²⁴⁶.

Eski hale getirmenin süresinde yapılıp yapılmadığı konusunda bir şüphe ortaya çıkması durumunda, yukarıda şüphe durumunda sürelerin ispatı için söylediklerimiz geçerli olacak ve şüphe talepte bulunanın lehine

²⁴⁴ Centel, s. 211.

²⁴⁵ Centel, s. 212.

²⁴⁶ Kantar, s. 68.

yorumlanacaktır. Ancak bu şekilde ceza muhakemesinde maddi gerçeğin usulün şekli intizamına feda edilmesi engellenebilir.²⁴⁷

B- Eski Hale Getirme Talebinde Bulunabilecek Kişiler

Bu konuda Kanunda bir açıklık olmamakla birlikte, 41. maddenin hükmü genel olduğuna göre, süreyle alakası olan bütün kişilerin bu yola gitmeye hakkı olduğu kabul edilmektedir. Bu durumda sanık, yasal temsilcisi ve eşi (CMUK md. 291) müdafî, şahsi davacı, müdahil, tanık, kefil (CMUK md. 118/1, 121/2) bilirkişi gibi muhakemeye ilgili her kişi kendi haklarıyla ilgili süreler için eski hale getirme talebinde bulunabilir²⁴⁸. Yani haklarının kullanılması kanun tarafından bir süreye tabi tutulan herkes, eski hale getirme isteminde bulunabilecektir.

Durum bu olmakla birlikte, savcıların sanık lehine eski hale getirme isteyip isteyemeyeceği konusu tartışmalıdır. Yargıtay'a göre, savcıların eski hale getirme talebinde bulunmaları mümkün değildir²⁴⁹. Buna karşılık

²⁴⁷ Bkz. yukarıda "Şüphe Durumunda Sürelerin İspatı."

²⁴⁸ Yasal temsilci ve eş sanık adına alan eski hale getirme isteyebilir (Önder, ss. 958-959 ve Kantar, s. 67).

²⁴⁹ "Mahkemenin eczasından olan müddeiumumilerin mazaretleri halinde vazifeleri vekili kanuniler tarafından icra edileceğinden, taraflar için mehde riayet imkansızlığının husulü ihtimaline binaen kabul edilen eski hale getirme talebinin müddeiumumiler için lüzumuna varid olunmamıştır" (YCGK, 27.06.1932, 79/85, Yaşar, Şerh Cilt 1, s.283).

öğretide genellikle kabul edilen görüşe göre savcılar da eski hale getirme talebinde bulunabilirler²⁵⁰.

Konunun daha iyi anlaşılması için, savcının eski hale getirme talebini sanık lehine mi yoksa savcılık makamı için mi yaptığı şeklinde bir ayrıma tabi tutmak yerinde olacaktır. Öncelikle savcının, savcılık makamı için öngörülen bir süreye CMUK md. 41'de gösterilen sebeplerle riayet edememesi halinde eski hale getirme kurumundan faydalanması gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü, eski hale getirme yalnız kişisel engel ve özörlere dayanmaz. Yangın, yer sarsıntısı, su basması, ihtilal, dahili harp, genel grev gibi sebepler de süreye uyulmamasına neden olabilir. Bu tip beklenilmeyen veya sakınılması mümkün olmayan olaylar sebebiyle savcılara da eski hale getirme talebinde bulunabilme hakkı tanınmalıdır. Yine ceza muhakemesinin belirli bazı sürelerle riayet edilmesi suretiyle intizam içinde cereyan etmesi yanında maddi gerçeğin de bulunması en başta gelen ilkelerindendir. Savcılar da ceza muhakemesinde süreler ile bağılıdır. Kanunun maddi gerçeği usulün şekli intizamına feda ettiğini düşünebilmenin mümkün olmamasından dolayı, savcılarının da bir sürenin kaçırılmış olması halinde, şartları varsa eski hale yoluna başvurulabilmesi gereklidir. Kanunun savcılara sürelerle uyması gerektiğini söylemesine rağmen sürenin kaçırılması durumunda eski hale getirmeden yararlanamayacağı fikrini savunmak mümkün değildir. Ancak bu

²⁵⁰ Centel, ss. 212-213; Kantar, s. 67; Kunter/Yenisey, s.489; Taner, s. 238.

durumda savcının veya savcının denetimi altında çalışan bir memurun kusurundan dolayı süre kaçırılmış olmamalıdır²⁵¹.

Savcının sanığın lehine eski hale getirme isteyip istemeyeceği konusunda da bir görüş birliği yoktur. Bir kısım yazarlar bunun mümkün olmadığını söylemektedirler²⁵². Ancak bizimde katıldığımız diğer görüşe göre, kamu çıkarı olması ve zamanında yapmış olması şartıyla savcı sanık lehine eski hale getirme isteyebilir. Yine bu durumda da sürenin kaçmasından dolayı savcının herhangi bir kusuru bulunmamalıdır. Yargıtay kararlarında bu konuda herhangi bir görüş değişikliği olmamakla birlikte, bir azınlık görüşünde savcılarında eski hale getirme talebinde bulunmaları gerektiği fikri ileri sürülmüştür²⁵³.

²⁵¹ Önder, C.Müddeiumumisinin, ss. 960-965.

²⁵² "Savcı, sanık lehine eski hale getirme talebinde bulunamaz: savcının sanık lehine kanun yoluna müracaat edebileceğine dair bir hüküm mevcut ise de, eski hale getirme bir kanun yolu değildir." (Erem, Ceza Yargılaması, s. 321). Bkz. aynı görüşte Schwarz-Taşkın, s. 96.

²⁵³ "Eski hale getirmeyi istemek hakkı kamu davasıyla ilgili bulunanlara tanınmış bir hak olduğundan davada taraf oldukları cihette C. Savcıları da kamu yararına olarak bu hakkı kullanmak yetkisine sahiptir. Karar, temyiz süresi geçtikten sonra C. Savcısına gelmiş ve süre savcılığın bir kusuru veya ihmali olmadan, başka bir organ tarafından geçirilmiştir. Bu durum C. Savcıları için eski hale getirme isteğinin nedenlerini göstereceğinden usul kurallarına uygun bir biçimde yapılmış olan eski hale getirmenin kabulü gerekir" (YCGK, 16.04.1973, 213/345, Centel, ss.213-214).

C- İspat Külfeti ve Kaçırılan İşlemin Yapılması

Yukarda da belirttiğimiz gibi eski hale getirme yoluna başvurabilmek için CMUK md. 42'ye göre, alakadarların bir talebi gereklidir. Bu talep, engelin kalkmasından itibaren bir hafta içinde bir dilekçe veya bir beyanla yapılmalıdır. Dilekçe veya beyanda süreye riayet edilmemesinin sebepleri bildirilir ve bunları ispat edecek deliller gösterilir²⁵⁴. Bunlarla birlikte süreye riayet edilmiş olsaydı, yapılmış olması lazım gelen işlemlerin de yapılması gerekir²⁵⁵.

Ceza muhakemesinde ispat denilince asıl olan, sanığın fiilinin sabit olması yani ispatın tam olarak gerçekleşmesidir. Eğer fiilin tam bir ispatı gerçekleşmezse bu sanık lehine sonuç doğurur. İspatın tam olarak gerçekleşmesi tartışma konusu olan olgularda hiçbir kuşkunun kalmaması demektir. İspat konusunda kuşkular yenilemiyorsa, bu konuda kesin kanaat sahibi olunamıyorsa, şüpheden sanık yararlanır kuralı işler ve sanık lehine

²⁵⁴ “Temyiz şartlarını yapmamış olmasından dolayı, temyiz dilekçesinin reddine dair hükmünü veren mahkemece ittihaz olunup, kendisine tebliğ olunan karara kanuni müddeti içinde itiraz etmekle birlikte, mehle riayetsizliğin mücbir bir sebebe müstenid olduğu hakkında delil göstermeyen maznun velilinin vaki itirazlarının reddi lazımdır” (Y.5.CD., 01.12.1955, 543/5224, Çağlayan, Şerh 1960, s. 138).

²⁵⁵ “Müdahil verdiği eski hale getirme dilekçesine tefsii tahkikata ait dilekçesini ve dinlenmesini istediği şahitlerin isim ve adreslerini eklememiş olmasına göre mahkemece eski hale getirme isteğinin reddine dair verilen karar kanun hükmüne uygundur” (Y.1.CD., 8.6.1971, 1881/2156, Çağlayan, Şerh 1980, s. 315).

sonuç çıkarmak gerekir²⁵⁶. Yine ceza muhakemesinin temel ilkelerinden biri, hukuk muhakemesinden farklı olarak isnat konusu suçla ilgili ispat külfeti kavramının olmamasıdır. Ceza muhakemesi hukukunda, muhakemeye katılan taraflardan birine bir olgunun ispatının yüklenilmesi ve bunun sonucu olarak da ispat gerçekleşmediğinde o olgunun sonuçlarını o tarafa yüklemek söz konusu değildir²⁵⁷. Ceza muhakemesinde asıl olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının mahkemece re'sen yapılmasıdır.²⁵⁸

Buna karşı eski hale getirmede ispat külfeti açısından kanun, ceza muhakemesinin genel ilkesinden ayrılmış, eski hale getirme talebinde bulunan kişiye bunu ispat külfeti yüklemiştir. Ancak eski hale getirme açısından Kanunun tam bir ispat aradığı söylenemez. Kanunda ilgilinin göstermek zorunda olduğu delilden maksat beyan edilmiş olan durumun doğruluğunu subjektif surette az veya çok kabul ettirecek olaylardır²⁵⁹.

CMUK md. 42'ye göre, dilekçe sahibi süreye riayet edilmemesinin sebeplerini ve delillerini göstermek zorundadır. Yasada, ilgilinin delil gösterme mecburiyetinde bırakılması, hakim in re'sen delil toplayamayacağı biçiminde yorumlanmamalıdır. Çünkü ceza muhakemesinde asıl olan hakim in

²⁵⁶ Toroslu, ss. 166-167; Yurtcan, Ceza Yargılaması, ss.258-259.

²⁵⁷ Yurtcan, Ceza Yargılaması, s.270.

²⁵⁸ Toroslu, ss. 164-165.

²⁵⁹ Kantar, s. 68.

istediği delili istediği zaman toplayabilmesidir. Aksi takdirde maddi hakikate ulaşılması mümkün deđildir²⁶⁰.

Eski hale getirme dilekçesinde süreye riayet edilmemesinin sebepleri gösterilmediği taktirde, hakimın nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda Kanunda bir sarahat yoktur. Bu durumda dilekçenin red olunması yani kabul edilmemesi gerektiği fikri yaygındır²⁶¹.

Beyan edilen deliller, hakime eski hale getirmede Kanunun kabul ettiği ölçülere uygun bir engelin varlığı hakkında kanaat vermelidir. Eğer engelin varlığı konusunda, engelin gerçek olma ihtimali gerçek olmama ihtimalinden yüksekse eski hale getirme talebi kabul edilmelidir. Engelin varlığı hakkında tam bir ispat gerçekleşmedi diye talep reddedilmemelidir. Aksi takdirde maddi gerçek, şekli şartlara feda edilmiş olacaktır.

²⁶⁰ "Delil göstermek mecburiyetinden mercii, re'sen delil toplayamayacağı sonucunun çıkarılması doğru değildir. İddianamede de delil gösterilir, fakat hakim yine delil toplayabilir. Tali de olsa Ceza Muhakemesinde hakimi tarafların delilleri ile bağlamak Ceza Muhakemesinin gayesine aykırı düşer" (Kunter/Yenisey, s. 489, dn. 131).

Buna karşılık Erem, "İspat külfeti eski hale getirmeyi talep edene düşür. Müstedi mehle riayet edilmemesinin sebepleri ve delillerini bildirir. Delil göstermeyen talep red olunur. Kanunun bu hükmünden çıkan bir mana da şudur: Kanun mercii re'sen delil toplayamaz." demek suretiyle bu fikre iştirak etmemektedir (Erem, Ceza Yargılaması, s. 320).

²⁶¹ Kunter/Yenisey, s. 484. Ancak Centel bu görüşe katılmamakta, nedenler gösterildiğinde muhakeme sürüncemede kalmaması ve karardan önce sebeplerin gösterilmiş bulunması şartıyla delillerin sonradan da sunulabilmesini mümkün görmektedir (Centel, s. 215).

Kanunun, delil ikamesi külfetini talep edene yüklemekle delillerin ikamesinde özel bir  l c  koymak istediği neticesine de varılmamalıdır. Engelin  zelliklerine göre şahit, belgeler ve yazılar delil olabilir²⁶². İkame edilen delil herhalde süreye riayet imkanının mevcut olmadığını g stermelidir²⁶³.

Eski hale getirme dilekçesi verilirken; dilekçenin nitelendirilmesinde hata edilmesi önemli değildir (eski hale getirme yerine itiraz denmesi gibi); önemli olan dilekçenin içeriğidir. Eğer dilekçenin içeriğinden bunun bir eski hale getirme dilekçesi olduğu anlaşılıyorsa, mahkemece bu şekilde değerlendirilmelidir. Yine Kanun'un emrettiği şartları ihtiva etmesi şartıyla, bu dilekçe herhangi bir şekil şartına sahip değildir. Ancak, kanunun emrettiği şartlarda eksiklik olması durumunda dilekçe reddedilecektir²⁶⁴.

²⁶² "Eski hale getirme isteyeninin gösterdiği deliller, yargıcın karar vermesine olanak sağlayacak kadar olayı belgelemelidir. Yasada nelerin delil olabileceği belirtilmediği ve Ceza Muhakemesi Hukukunda delil serbestisi esas olduğu için, her türlü delil geçerlidir. Ancak, bir delilde bulunması gereken akılcı ve gerçekçi olma özelliğine sahip bulunmadığından, yemin delil sayılmamalıdır" (Centel, s. 216).

²⁶³ Erem, Ceza Yargılaması, ss. 320-321.

²⁶⁴ Kantar, s. 68.

Eski hale getirmek amacıyla süresinde delil gösterilse de, süre sona erdikten sonra, mahkeme karar verinceye kadar gösterilen delillerin genişletilmesi veya tamamlanması uygulamada kabul edilmemektedir²⁶⁵.

Ancak bu durumun çok katı uygulanmaması ve tarafların durumuna ve olayın özelliklerine göre, bazı hallerde delillerin tamamlanmasına veya genişletilmesine izin verilmesinin daha yerinde olacağı kanaatindeyiz²⁶⁶.

Son olarak, ispat, üzerinde tartışma ve uyuşmazlık bulunan olguların ortadan kaldırılması için yapılan bir çalışma olduğundan dolayı, tartışmasız kabul edilmesi gerekli konularda ispatın aranmaması gerekliliği açıktır.²⁶⁷

²⁶⁵ "CMUK md. 42/2'ye göre, eski hale getirme isteğinde bulunan müstedinin mehle riayet etmemesi sebeplerini ve delillerini bildirmesi ve yapmadığı usulü muameleyi istidayı verdiği anda yerine getirmesi lazımdır. Tetkik konusu olayda, rahatsızlığı nedeniyle duruşmaya gelmediğini ileri sürerek eski hale getirme isteğinde bulunan müstedi, 24.2.1966 tarihli dilekçesine, mazeretini ispatlayan bir belge eklememiş ve isteğinin reddine dair olan karara, yaptığı itiraz dilekçesine bir hafta istirahatata ihtiyaçlı olduğunu gösteren 23.6.1966 tarihli tasdiksiz bir rapor eklemiştir. Raporun tarihi, 24.2.1966 tarihli ve şikayet hakkının düşürülmesine mütadair karar tarihinden bir gün öncedir. Yani, raporu eski hale getirme dilekçesine eklemesi mümkün iken, böyle yapmamakla CMUK'nun 42. Maddesi hükmünü yerine getirmemiştir" diyerek eski hale getirme talebini reddetmiştir(Y.1. CD., 23.5.1966, 5103/5649, Centel, s. 215, dn. 73).

²⁶⁶ Bu amaçla "ACMUK md. 45 yeniden düzenlenerek 2. fıkrasının 1. cümlesi, istemin gerekçesini oluşturan olaylar, istemin yapılması sırasında veya istem hakkında yapılan muhakeme sırasında inandırıcı biçimde açıklanmalıdır, biçiminde değiştirilmiştir" (Centel, s. 215).

²⁶⁷ Yurtcan, ss.261-262.

Üçüncü kişiye tebliğ, tebligata yanlıı bilgi yazımı gibi dosya kapsamından anlaşılan veya zelzele, su baskını gibi mahkemenin de bilgisinde olan durumlar için delil getirme yükümlülüğünün bir anlamı yoktur²⁶⁸.

D. Eski Hale Getirme Talebinin Etkisi

CMUK md. 44 uyarınca, eski hale getirme istemi kararın yerine getirilmesini kendiliğinden geciktirmez. Ancak ilgili mahkeme, kendiliğinden veya talep üzerine, yerine getirilmenin durdurulmasına karar verilebilir. Talepten itibaren karar verilinceye kadar, belirsiz bir durum mevcuttur. İşte bunu önlemek amacıyla mahkeme gerek kendiliğinden gerekse de talep üzerine böyle bir yola başvurabilir. Eğer mahkeme eski hale getirme talebinde gösterilen delilleri kanaat verici görürse ve yerine getirilmenin durdurulmaması halinde telafisi mümkün olmayan zararların doğabileceği anlaşılıyorsa, bu kararı vermesi uygun bir davranış olacaktır.

Kararı verecek mahkeme, CMUK md. 43/1'de düzenlenmiş bulunan incelemeyi yapacak mahkemedir. Bu kararı vermek bir zorunluluk olmayıp

²⁶⁸ Centel, s. 216.

Bu durum CMUK md. 238/2'de red sebepleri içinde gösterilen "herkesce malum olmak" hükmünde de çıkarılabilir. "Bir düşünceye göre aşikar olanın delile ihtiyacı yoktur, zira kendisi esasen delildir. Aşikar olanı ispat manasız bir harekettir. Eğer bir vakıa aşikar ise, hakim onu kabul etmemelik yapamaz, zira delillerin değerlendirilmesinde hakimın takdiri şüphe halinde bahis konusudur. Aşikar olanda takdir hakkı kullanılamaz" (Erem, Ceza Yargılaması, s.365).

mahkemenin takdirindedir²⁶⁹. İsteğin reddedilmesi halinde buna itiraz edilebilir²⁷⁰. Talebin kabul edilmesi durumunda yerine getirmenin durması gerekmektedir.

4- ESKİ HALE GETİRME İNCELEMESİNİN YAPILMASI

A- İncelemeyi Yapacak Mercii

CMUK md. 42/1'de eski hale getirme için *başvurunun yapılacağı mercii* açıkça belirtilmiştir. Buna göre, süreye uyulsaydı usule ait işlem hangi mahkemede yapılacak idiyse, eski hale getirme dilekçesi o mahkemeye verilecektir. Ancak CMUK md. 43/1'de düzenlenen *incelemeyi yapacak mercii* konusunda bu kadar kesinlik yoktur. Bu madde de talebi inceleyecek mercii esasa hükmedecek mahkeme ise, işlem süre içinde yapılmış olsaydı, incelemeyi yapacak ve onun hakkında karar verecek mahkemedir²⁷¹. Şu halde bir haftalık temyiz süresi kaçırılmışsa eski hale getirme için hükmü veren mahkemeye başvurulacağında herhangi bir kuşku yoktur. Zira süre kaçırılmamış olsaydı, bu müracaat aynı mahkemeye yapılacaktı. Ancak bu durumda incelemeyi yapacak mercii tespitinde bazı tereddütler vardır.

²⁶⁹ “Eski hale getirme istisnai bir tedbir olmak ve henüz mahkemece kabulü meşhuk bulunmak itibarıyla bu talebin derhal icrayı tehir etmesine lüzum görülmemiş ve bu husus mahkemenin takdirine bırakılmıştır” CMUK gerekçesi (Erem, Ceza Yargılaması, s. 322).

²⁷⁰ Centel, s. 219.

²⁷¹ Centel, s. 216; Erem, s. 322; Kantar, s. 68; Kunter/Yenisey, s. 490; Taner, s. 240.

Yargıtay'a göre, temyiz süresi kaçırılmışsa, dilekçe, hükmü veren mahkemeye verilir ama eski hale getirme incelemesini Yargıtay yapar²⁷². Ancak öğretide kabul edilen diğer görüşe göre, eski hale getirme dilekçesini de esas mahkemenin incelemesi gerekmektedir²⁷³. Aynı şekilde esas mahkemenin nazara almamış olduğu eski hale getirme istemini, Yargıtay'ın iş başka bir vesileyle önüne geldiğinde inceleyip karar verme veya reddetme yetkisi olmamalıdır²⁷⁴.

Böyle bir istemle karşılaşan mahkeme öncelikle istemin süresinde yapılıp yapılmadığını ve kendisinin yetkili olup olmadığını kontrol etmelidir. Eğer bunlarda hukuki bir noksanlık mevcut değilse, işin esasına girerek

²⁷² "Temyiz süresinin geçirilmesi yüzünden yapılan eski hale getirme talebini tetkik etmek yetkisi temyiz şartlarını tetkik eden Yargıtay'a aittir" (YCGK, 29.12.1969, 603/568, Çağlayan, Şerh 1980, s. 320).

²⁷³ "Temyiz dilekçesinin zamanında verilmemesi halinde eski hale getirme dilekçesinin Yargıtay tarafından tetkik edileceği kanaati yaygın ise de süre içinde dilekçe verilseydi, şartların mevcut olup olmadığını 315. maddeye göre esas mahkeme tetkik edeceğinden, eski hale getirme dilekçesini de esas mahkeme tetkik etmelidir. Ancak temyiz şartlarını Yargıtay da araştırdığından eski hale getirme konusunu o da tekrar ele alabilir. Esas mahkeme karar vermeden dosyayı göndermişse, Yargıtay da şartları araştırabileceğinden olumlu karar verebilecekse, tekrar mahkemeye göndermeye lüzum yoktur. Ancak daire red kararı vermemelidir. Zira buna karşı itiraz ya kabul edilecek ve Genel Kurul bu işlerle uğraşacak, ya edilmeyecek, bu sefer ilgili kanun yolundan yoksun kalacaktır" (Kunter/Yenisey, s. 490, dn. 135).

²⁷⁴ Centel, s. 217.

incelemeyi yapacaktır. Eski hale getirme istemi üzerine yapılan inceleme, duruşmasız yapılır²⁷⁵.

Mahkeme eski hale getirme isteyen ilgili tarafından gösterilen delilleri inceleyip, karar vermeden önce, CMUK md. 31 uyarınca C. Savcısını dinlemelidir. Bundan dolayı C. Savcısı dinlenmeden verilen bir red veya kabul kararı, hukuken geçerli bir karar olmayacaktır. Ancak C. Savcısının talepte bulunduğu durumlarda böyle bir zorunluluk yoktur.

B- Karar

Mahkeme, eski hale getirme isteminde bulunan kişinin gösterdiği delilleri inceledikten sonra, bu istemi ya kabul edecek ya da istem esas veya şekil yönünden sakat olduğu veya kendisi yetkisiz olduğu gerekçesiyle reddedecektir. Bu ihtimallerden ilki yani istemin kabul edilmesi gerçekleştiği takdirde, buna yetkisiz mahkeme de karar vermiş olsa, bu karar kesindir²⁷⁶. CMUK md. 43/2 uyarınca kabul kararların aleyhine kanun yoluna

²⁷⁵ Y. 3. CD., 16.02.1933, 681/223, Çağlayan, Şerh 1980, s. 143.

²⁷⁶ "Yargıtay (Y.2.CD., 21.1.1983, 537/445) haklı olarak, mahkemenin önce davacının yenileme isteminin kabulüne karar verip, bir sonraki cesede, davacının duruşmayı izlememesine neden olan mazeretinin ispatlanmadığı gerekçesiyle eski hale getirme isteminin kabulüne ilişkin karardan döndüğü bir olayda, eski hale getirme talebinin kabulüne karar verilerek duruşmaya başlanmış olmasına göre, eski hale getirme talebinin kabulüne dair olan kararların kat'i olduğu göz önüne alınarak duruşmaya devam edilmemesinden dolayı kararı bozmuştur" (Centel, ss. 217-218).

gidilemez²⁷⁷. Bundan dolayı başka bir sebepten ötürü incelemeyi yapan Yargıtay, hatalı bir eski hale getirme kararı görse bile bunu dikkate almamalıdır²⁷⁸. Kanunun gerekçesine baktığımız zaman, istemin kabul edilmesiyle esasen bir hakkın kaybolmasının önlenmiş olduğu gerekçesiyle bir kanun yolunun kabul edilmediğini görürüz²⁷⁹.

Buna karşılık CMUK md. 43/2 uyarınca eski hale getirme talebinin reddine dair olan kararlar aleyhine acele itiraz yoluna başvurulabilir. Ancak red kararına karşı temyiz yoluna başvurmak mümkün değildir²⁸⁰. Red kararına karşı süresinde acele itiraz yoluna başvurulmaz ise, bu karar kesinleşecek ve red kararı da kabul kararı gibi geçerli olacaktır. Yargıtay'a göre, eski hale getirme dilekçesini reddeden, Yargıtay dairesi kararı aleyhine de acele itiraz yoluna gidilemez²⁸¹.

C- Eski Hale Getirme Kararının Etkisi

Eski hale getirme talebinin reddedilmesi durumunda, kişi süresinde işlemi yapmamasının müeyyidesine katlanacaktır. Yani işlemi süresinde yapmakla kazanacağı hukuki her türlü faydayı kaybetmiş olacaktır. Eski hale

²⁷⁷ "CMUK'nun 43. maddesine göre, eski hale getirme talebinin kabulüne dair olan kararlar kat'i ve hükme esas teşkil eden kararlardan gayri mahduttur" (YCGK, 06.06.1932, 24/39, Centel, s. 218, dn. 87).

²⁷⁸ Centel, s. 218.

²⁷⁹ Erem, Ceza Yargılaması, s. 322.

²⁸⁰ Kantar, s. 69.

getirme talebinin kabul edilmesi durumunda ise, muhakeme, süre kaçırmılasaydı mevcut olacak duruma dönecektir. Sürenin kaçırlmasından dolayı ilgilinin aleyhine olan durum hukuken ortadan kalkacak, kusursuz olarak kaçırlan ve sonradan yapılan muhakeme işlemi zamanında yapılmış sayılacaktır.

²⁸¹ Y. CGK, 1932, 22, Çağlayan, Şerh 1960, s. 143.

mümkün olabilir. Bu itibarla, muhakemenin hızlı ve intizam içinde devam etmesini sağlayacak süreleri içinde barındırmayan bir ceza muhakemesinden söz edilemez.

Ceza muhakemesinin hızlı ve intizam içinde devam etmesi kadar bir noktada sona ermesi de gereklidir. Ancak bu şekilde toplumsal barış ve güven sağlanabilir. Ceza muhakemesinin bitirilmemesi durumunda toplumdaki çekişme devam edecektir ki bundan fertler ve toplum büyük zarar görecektir. Ceza muhakemesinin bir noktada sona erdirilebilmesi de ancak bu amaçla düzenlenmiş sürelerin varlığıyla mümkün olabilir (temyiz süresinde olduğu gibi).

Bu yüzden ceza muhakemeleri usulü hukukundaki süreler, modern hukukun benimsediği ve muhakeme hukuku tarafından sistemli bir şekilde düzenlenen kurumlardan birisidir.

Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki ceza muhakemesinin yavaş işlemesi ve ceza davalarının çok uzamasının asıl nedeni CMUK'nda düzenlenmiş süreler değildir. Bu durumun asıl nedeni yargının, personel sayısındaki ve niteliğindeki yetersizliği ile mahkemelerin dengesiz dağılımı ve donanım eksikliğidir. Bu sebeple ceza muhakemesinin daha hızlı ve etkin bir hâle getirilebilmesi için CMUK'nda eksiklik aramak yerine yargının bu sorunlarına bir an önce el atılmalıdır.

Ceza muhakemesini hızlandırmak amacıyla CMUK'nda yapılan değişiklikler, Kanunun sistematüğini bozduğundan ve kişilerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen maddelerde değişiklikler yaptığından çoğu zaman

faydasından çok zararı olmaktadır. Bu sebeple böyle bir yol izlenmesi yerine CMUK'ndaki hükümlerin tam olarak uygulanması sağlanarak ceza muhakemesinin hızlandırılmasına çalışılabilir. Örneğin davaların en önemli uzama nedenlerinden birisi olan bilirkişilik kurumuna, CMUK'nda düzenlenen durumlar dışında başvurulmaması ve bu kurumun bir düzen içinde çalışmasının sağlanması, bilirkişiye başvurulmasından dolayı ortaya çıkan zaman kaybını oldukça azaltacağı kanısındayız.

Maddi gerçeği arayan ceza muhakemesi açısından süreli işlemlerde, süreye riayet etmenin önemi açıktır. Bir muhakeme işleminin geçerliliği eğer süreye bağlanmışsa artık o süreye uymak, maddi gerçeğe ulaşmanın bir şartı olmuştur. Ceza muhakemesindeki sürelerin önemi ve belki de çıkmazı bundan kaynaklanmaktadır. Çünkü ceza muhakemesinin çabuk ve intizam içinde bir kesin hükümle sonuçlanması ne kadar gerekli ise maddi hakikatin araştırılması da o kadar, hatta asıl gaye olduğuna göre daha çok gereklidir. Çabukluk ve intizam uğruna maddi hakikatin araştırılmasından fedakarlık edilemez.

Ceza muhakemelerinde sürelerin gerçek amacına ulaşabilmesi için, kanunda öngörülen süreler ile maddi hakikate ulaşma arasında bir denge kurulabilmelidir. Bu sebeple ceza muhakemesinin amacı, muhakemenin çabuk ve intizam içinde sonuçlandırılması değil, maddi hakikatin araştırılması bakımından mümkün olduğu kadar çabuk sonuçlandırılması olmalıdır.

Bu amaçla CMUK'nda uyuşmazlığın bir kesin hükümle kesilip atılması amacıyla düzenlenmiş ve doğrudan tarafları etkileyene hak düşürücü

sürelere müeyyidesinin ağırlığından dolayı mümkün olduğu kadar yer verilmemesi gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü bu tip sürelerin kaçırılması durumunda, kişi süre içinde yapılması gereken işlemi yapmamış sayılacak ve hakkını kaybedecek bu ise maddi hakikatin bir daha ortaya çıkmamasına neden olabilecektir. Bu sebeple ceza muhakemesi hukukuna en uygun sürelerin takdiri süreler olduğunu düşünüyoruz. Hakimin tarafların durumuna ve olayın özelliklerine göre bir süre takdir etmesinin, maddi gerçeğin şekle feda edilmesini önleyebilecek bir tedbir olacağı ve bu şekilde sürelerin ceza muhakemesi açısından doğurabileceği sakıncaların önlenebileceği inancındayız.

Ceza muhakemesinde önemli bir yeri olan hakime, taraflara ve üçüncü kişilere hitap eden düzenleyici sürelere uyulmaması durumunda bu kişilerin karşılaşacakları müeyyidelerin doğrudan kanun tarafından düzenlenmesi, bu sürelere uyulmasını garanti altına alacak ve bu da ceza muhakemesinin hızını arttıracaktır. Uygulamada da bu tip sürelerin bir müeyyidesi olmadığından genellikle ihmal edildiğini ve bunun da muhakemeyi uzattığını görmekteyiz.

Yine yukarıda belirttiğimiz gibi bizce bir muhakeme hukuku süresi olan ancak hukukî niteliği tartışmalı olan ve Ceza Kanununda düzenlenmiş bulunan şikâyet süresi hakkında Kanunda bir açıklık getirilmelidir. Zira kişilerin muhakeme edilip edilmeyeceklerini önceden bilmeleri kişiler kadar toplum için de gereklidir.

Davaların uzamasının etkenlerinden birisi de adlî tatil kurumudur. Adlî tatil boyunca bazı davalara hiç bakılmamakta, bakılanlara ise nöbetçi mahkemeler kafi gelmediğinden yine davalar adlî tatil sonrasına bırakılmaktadır. Yine nöbetçi mahkeme, sorumluluğu üstlenmemekte önemli kararları asıl hakime bırakmakta ve uzman hakimlerden kurulmadığından verilen kararlarına şüphe ile bakılmaktadır. Bu nedenlerle adlî tatil uygulamasından vazgeçilmesinin muhakemenin hızlı ve intizam içinde yapılmasına hizmet edecek bir adım olduğunu düşünüyoruz.

Eski hale getirmenin ise sürelerin yukarıda açıkladığımız sakıncalarını ortadan kaldıracak zorunlu bir kurum olduğu düşüncesindeyiz. Çünkü bazı durumlarda süre mücbir sebep yahut beklenilmeyen veya sakınılması mümkün olmayan olaylar yüzünden kaçırılabilir. Bu hallerde ilgilinin kusuru bulunmadığından sürenin geçirilmesinden doğan sonuçların kaldırılması imkanının tanınmaması haksızlık olur.

Son olarak, ceza muhakemesi açısından son derece önemli olduğunu düşündüğümüz eski hale getirmenin, uygulamada daha işlerlik kazanabilmesi için bazı değişikliklere ihtiyaç olduğu kanısındayız.

Öncelikle, CMUK md. 41'deki eski hale getirme nedenleri şu andaki belirsizlikten kurtarılmalıdır. Tam olarak neyin ifade edildiği anlaşılmayan maddedeki kavramlar yerine bir süreyi kusursuz kaçırmak veya bir tebliğden kusursuz olarak haberdar olmamak yeterli sayılmalıdır.

Yine, CMUK md. 42'de düzenlenmiş olan eski hale getirme dilekçesinin varlığı konusundaki zorunluluk kaldırılmalıdır. Süre içinde işlemi

yaparak bu konuda iradesini ortaya koyan kişiden tekrar dilekçe istemenin mantığı yoktur. Bu sebeple süre içinde kaçırılan işlemin yapılmış olmasının, eski hale getirme talebi yerine geçeceği belirtilmelidir.

CMUK md. 42/2'deki kaçırılan işlemin eski hale getirme talebiyle aynı anda yapılması zorunluluğu yumuşatılarak, süre bitmeden talepten sonra da yapılması mümkün sayılmalıdır. Çünkü işlemin yapılması için o süre kanun tarafından verilmiştir. Kanun tarafından verilen bir sürenin tekrar ilgilinin elinden alınması bir tezat oluşturacaktır.

CMUK md. 42/2 ile ilgili olarak bazı durumlarda tarafların durumlarına ve olayın özelliklerine göre delillerin tamamlanmasına veya genişletilmesine izin vermenin daha adil olacağından dolayı süreye zamanında uyulmamasının nedenlerine ilişkin delillerin sonradan da getirilmesine izin verilmeli ve bu Kanunda açıkça belirtilmelidir.

KAYNAKÇA*

- ALPDÜNDAR, Remzi** : Yeni Hukuk Sözlüğü, İstanbul, 1977
- BODUR, Doğan** : Kanunlarımızda Müddetler, İstanbul, Üke Yayınları, 1946.
- CENTEL, Nur** : "Ceza Muhakemesi Hukukunda Eski Hale Getirme", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1985, C.5, ss. 197-220.
- ÇAĞAN, Nami** : Vergi Hukukunda Süreler, Ankara, AÜHF Yayınları, 1975.
- ÇAĞLAYAN, Muhtar** : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C. 1, Ankara, 1960. (**Şerh 1960**)
- ÇAĞLAYAN, Muhtar** : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C. 1, Ankara, 1966. (**Şerh 1966**)
- ÇAĞLAYAN, Muhtar** : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C. 1, Ankara, 1980. (**Şerh 1980**)
- ÇAĞLAYAN, Muhtar** : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C. 1, Ankara, 1981. (**Şerh 1981**)

* Dipnotlardaki kısaltmalar parantez içinde koyu harflerle verilmiştir.

- ÇAĞLAYAN, Muhtar** :Türk Ceza Kanunu, C. 1, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, 1984.
- DOĞRU, Osman** :İnsan Hakları Uluslararası Mevzuatı, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1998
- DÖNMEZER, Sulhi**
- ERMAN, Sahir** :Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. 1, 11. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1994. **(Dönmezer/Erman)**
- EREM, Faruk** :Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Işın Yayıncılık, 1986. **(Ceza Yargılaması)**
- EREM, Faruk** :Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. 1, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1993. **(Şerh)**
- GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat** :Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. 1, 5. Baskı, Kazancı Hukuk Yayınları, 1988.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki** :Ceza Normu, 2. Baskı, Ankara, 1996.

İÇEL, Kayıhan

YENİSEY, Feridun

:Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları, 2. Baskı, İstanbul, 1989
(İçel/Yenisey)

İNSAN HAKLARI

KARARLARI DERLEMESİ

:İstanbul Barosu Yayınları, C. 1, İstanbul, 1998.

KANTAR, Baha

:Ceza Muhakemesi Usulü, 4. Baskı, Ankara, 1957.

KARAHACIOĞLU, Ali Haydar

:Kanunlarımızda Müddetler, 1992.

KESKİN, Serap

:"Ceza Muhakemesinde Müdafie Yapılan Tebligat Sanığa Yapılmış Sayılır Mı?" İHFM, 1997, C.LV, ss. 355-362.

KEYMAN, Selahattin

:Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık, Ankara, AÜHF Yayınları, 1970.

KUNTER, Nurullah

YENİSEY, Feridun

:Muhakeme Hukuku Dalı Olarak
Ceza Muhakemesi Hukuku, 10.
Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1998.
(Kunter/Yenisey)

KURU, Baki

:Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.1, 5.
Baskı, Evrim Basım Yayım Dağıtım,
1990.

MALKOÇ, İsmail

GÜLER, Mahmut

:Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu,
Adil Yayınevi, 1998. **(Malkoç/Güler)**

ÖNDER, Ayhan

:“Ceza Muhakemeleri Usulü
Hukukunda Mehiller”, İHFM, 1964, C.
30, ss. 568-590. **(Mehiller)**

ÖNDER, Ayhan

:“Eski Hale Getirmenin Hukuki
Mahiyeti” İHFM, 1964, C. 30, ss.
950-959. **(Eski Hale)**

ÖNDER, Ayhan

:Ceza Hukuku Genel Hükümler,C.2-
3, 2. Baskı, İstanbul, 1992 **(Ceza
Hukuku)**

- ÖNDER, Ayhan** :“C. Müddeiumumisinin Eski Hale Getirme Talebi”, İHFM, 1964, C. 30, ss.959-973. **(C.Müddeiumumisinin)**
- ÖZKAN, Hüseyin** :Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü, 4. Baskı, Ankara, 1975
- ÖZTÜRK, Bahri**
- ERDEM, Mustafa**
- ÖZBEK, Veli Özer** :Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1999. **(Öztürk/Erdem/Özbek)**
- SCHWARZ, Otto** :Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi, Çev. Rifat Taşkın, Ankara, 1939.
- SAVAŞ, Vural**
- MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık** :Ceza Muhakemeleri Kanunu Yorumu, Seçkin Yayınevi, 1995. **(Savaş/ Mollamahmutoğlu)**
- SELÇUK, Sami** :Çek Suçları, Ankara, Hatipoğlu Yayınları, 1993.
- ŞENER, Esat** :Tüm Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1997

- TANER, Tahir** :Ceza Muhakemeleri Usulü, 3. Baskı, İstanbul, 1955.
- TOROSLU, Nevzat** :Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 1999.
- TOSUN, Öztekin** :Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, 4. Baskı, İstanbul, 1984.
- TÜRK HUKUK LÜGATI** :Türk Hukuk Kurumu, 3. Baskı, Ankara Başbakanlık Basımevi, 1991
- USLU, Azmi** :Yeni Hukuk Lügatı Ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Site Yayınları, 1964
- YARGITAY İÇTİHADI BİRLEŞTİRME KARARLARI** :Ceza Bölümü, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1977
- YAŞAR, Osman** :Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C. 1, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998.
(Şerh Cilt 1)
- YAŞAR, Osman** :Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C. 2, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998.
(Şerh Cilt 2)

- YAŞAR, Osman** :Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, C. 3, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998. **(Şerh Cilt 3)**
- YENİSEY, Feridun** :Duruşma ve Kanun Yolları, İstanbul, 1990. **(Duruşma)**
- YENİSEY, Feridun** :Hazırlık Soruşturması ve Polis, 3. Baskı, İstanbul, 1993. **(Hazırlık Soruşturması)**
- YURTCAN, Erdener** :Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998. **(Şerh)**
- YURTCAN, Erdener** :Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm, 2. Baskı, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1987 **(Kesin Hüküm)**
- YURTCAN, Erdener** :Ceza Yargılaması Hukuku, 7. Baskı, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1998. **(Ceza Yargılaması)**
- YÜCEL, Mustafa** :Türkiye’de Yargının Etkinliği, 2. Baskı, Ankara, 1999

ÖZET

Ceza muhakemesi hukukundaki süreler, bütün muhakeme hukukları tarafından sistemli bir şekilde düzenlenen ve modern hukuk tarafından benimsenen kurumlardan birisidir. Bu süreler, ceza muhakemesinin hızlı ve düzenli olması gibi ceza muhakemesi açısından çok önemli bir görevi yerine getirirler.

Bu Tezde ceza muhakemesi açısından oldukça önemli bir yeri olan süreleri dört ana başlık altında inceledik.

Birinci Bölümde, konu hakkında genel bilgiler vererek, süre kavramı, sürelerin amacı ve sürelerin ispatı konularını ele aldık.

İkinci Bölümde, CMUK'nda düzenlenmiş sürelerin çeşitli açılardan ayrımlara tâbi tutarak CMUK'nda düzenlenmiş süreleri incelemeye çalıştık.

Üçüncü Bölümde, sürelerin başlaması, sona ermesi, uzama halleri ve süreye uymak için yapılması gereken işlemlerden bahsederek sürelerin hesaplanması konusunda bilgi verdik.

Son Bölümde ise, kusursuz bir şekilde süresi içinde işlemi yapamayan kişilere CMUK tarafından tanınan ve işlemi tekrar yapmasına izin veren eski hâle getirme kurumunu inceledik.

ABSTRACT

Terms in Criminal Procedure Law is one of the juristic institutions arranged by all procedure laws systematically and adopted by modern law. These terms perform a very important task of making the Criminal Procedure fast and systematic.

In this thesis the terms, which are very important from point of the Criminal Procedure, are studied under four main parts.

In the first part, general information on the subject is given and concept of term, purpose of terms and argument of terms are investigated.

In the second part, the terms arranged in Criminal Procedure Act are studied after differantiation under many aspects.

Start and termination of the terms, conclusions of extension and necessary procedures to be taken to comply with the terms are stated, and the calculation of the terms are given in the third part.

In the last part, the institution of Restitutio in Integrum which permits the individual who could not complete the procedures in due time faultlessly but to carry out the same procedures over again, a right of individual met by Criminal Procedure Act, is examined.